

მოქალაქეობა

მასწავლებლის წიგნი

7

თეონა ბექიშვილი ♦ ნინო ტალახაძე

გამომცემლობა
სილი

გაბურ სულაპაურის
გამომცემლობა

მოქალაქეობა

მასწავლებლის წიგნი

7

მოქალაქეობა 7

მასწავლებლის წიგნი მეშვიდეკლასელთათვის
თბილისი, 2019

ავტორები: ნინო ტალახაძე, თეონა ბეჟიშვილი

რედაქტორი ნათია ნაფეტვარიძე
დიზაინერი ია მახათაძე
ილუსტრატორი ია მახათაძე
ტექნიკური დიზაინერი ნინო კუბლაშვილი

© გამომცემლობა სიდი, 2019

ყველა უფლება დაცულია

შპს „გამომცემლობა სიდი“

ტელ.: 790265152

599160868

ვებ-გვერდი: www.ceed.ge

ელ-ფოსტა: info@ceed.ge; ceedgeorgia@yahoo.com

<https://www.facebook.com/გამომცემლობა-სიდი>

Citizenship 7

Teacher's Book

© Ceed Publishing, 2019

all rights reserved.

Tbilisi, Georgia, 2019

სარჩევი

შესავალი.....	4
სახელმძღვანელოს კონცეფცია	5
ეროვნული სასწავლო გეგმა	6
საგნის სწავლების მიზნების, ამოცანების, სტანდარტის შედეგებისა და სახელმძღვანელოს შინაარსის ურთიერთკავშირის რუკა (მატრიცა).....	8
მოქალაქეობის სტანდარტის შედეგები (VII-IX კლასები)	10
სახელმძღვანელოს შესაბამისობა ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან	11
მეთოდური ორიენტირები	15
შეფასება	18
გაკვეთილებისათვის რეკომენდებული აქტივობები	23
I თემა	25
II თემა	49
III თემა	70
IV თემა	83
V თემა.....	92
დანართი 1-23.....	108
დანართი 24.....	118
გამოყენებული ლიტერატურა.....	126

შესავალი

ძვირფასო მასწავლებლებო, სახელმძღვანელოს ავტორები შევეცადეთ მოგვენოდებინა ჩვენეული ხედვა მეშვიდე კლასის „მოქალაქეობის“ წინამდებარე სახელმძღვანელოს სწავლებასთან დაკავშირებით.

„მოქალაქეობა“ ის საგანია, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს სამართლიანი, შემოქმედებითი, მძლავრი ინდივიდუალური მუხტის მატარებელი მოქალაქეების აღზრდა. ამიტომ ამ საგნების პედაგოგებიც ამავე თვისებებით დაჯილდოვებულები წარმოგვიდგენიხართ!

აქვე აღვნიშნავთ, რომ საგნის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ყურადღება გავამახვილეთ ინტერაქტიულ მეთოდებზე. სწავლა-სწავლების ისეთი ტიპები, როგორებიცაა: კითხვა-პასუხი, მცირე ლექცია და ა. შ. თავისთავად იგულისხმება.

ასევე მოვერიდეთ კონკურენტული ინტეგრაციის შემცველ აქტივობებს. მათი რაოდენობა მცირეა. საგნის მიზნებიდან გამომდინარე, ომის, დაპირისპირების ესთეტიკა შეიცვალოს მშვიდობიანი ხედვით, ვარჩიეთ მეტი წილი დავალებებისა კოლაბორაციული ან ინდივიდუალური ყოფილიყო.

ვიმედოვნებთ, თქვენი პირადი ძალისხმევა, ბავშვების შრომა და სწავლა, მშობელთა ჩართულობა და ბოლოს, ჩვენ მიერ შექმნილი სახელმძღვანელოები – შედეგს გამოიღებს და ქვეყანაში მეტად ინფორმირებული, მოტივირებული, კრიტიკული სააზროვნო უნარებითა და დემოკრატიული ღირებულებებით აღსავსე მოქალაქეები გაიზრდებიან.

გისურვებთ წარმატებას!

სახელმძღვანელოს კონცეფცია

ახალი საგნის „მოქალაქეობა“ მეშვიდე კლასის წინამდებარე სახელმძღვანელოს ავტორები შევეცადეთ, შეგვექმნა წიგნები, რომლებიც პედაგოგსა და მოსწავლეს დაეხმარებოდა ეროვნული სასწავლო მიზნების მიღწევაში და ამავდროულად, მისცემდა მათ საჭირო თავისუფლებას სასწავლო პროცესში, რადგან სწორედ ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნებიდან გამომდინარე, საგნის ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნაა, აღზარდოს თავისუფალი მოქალაქე, რომელიც აცნობიერებს საკუთარ მოქალაქეობრივ უფლებებსა და მოვალეობებს და ნებაყოფლობით იღებს იმ პასუხისმგებლობებს, რომლებიც მან თავისუფალი არჩევნით იკისრა.

წინამდებარე, მეშვიდე კლასის სახელმძღვანელო, შედგება მოსწავლისა და მასწავლებლის წიგნისაგან. მოსწავლის წიგნში ერთი თემა შეიძლება ერთ გაკვეთილში ამოიწეროს, შეიძლება, მეტი დროც დაეთმოს. შეგიძლიათ რომელიმე გაკვეთილს მეტი დრო დაუთმოთ, რომელიმეს – ნაკლები, ასევე თქვენ გრჩებათ რამდენიმე საათი, რომელსაც საკუთარი სურვილისა და საჭიროების მიხედვით გაანაწილებთ.

როგორც მოსწავლის, ასევე მასწავლებლის სახელმძღვანელოთი უკეთ და მარტივად სარგებლობისათვის გამოყოფილი გვაქვს რუბრიკები, რომლებიც ნათლად მიაჩვენებს თავიანთ ფუნქციაზე და გაგებას აადვილებს.

მოსწავლის სახელმძღვანელოში შემდეგი რუბრიკებია:

იმუშავე წყვილებში ამ რუბრიკის ქვეშ მოცემული აქტივობები წყვილებში სამუშაოებს გულისხმობს და კრიტიკულ აზროვნებასთან ერთად ავითარებს სოციალიზაციის საწყისს უნარებს, როცა მოსწავლე ახერხებს საჭირო კომუნიკაციას თავის ერთ თანატოლთან.

იმუშავე ჯგუფებში ეს აქტივობები, როგორც სათაურიდან ჩანს, ჯგუფურ სამუშაოებს გულისხმობს და საგან „მოქალაქეობისთვის“ პრიორიტეტული უნარების განვითარებას ემსახურება. ესენია: ჯგუფში, გუნდში თანამშრომლობა, სწორი კოორდინაცია, მოსმენის, გაგების, შეთანხმების, ქმედების უნარები.

ლექსიკონი განკუთვნილია ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული სიტყვებისა და ტერმინების განსამარტავად.

იმსჯელეთ საკლასო განხილვას გულისხმობს, რომელიც პედაგოგის სურვილის მიხედვით, სხვადასხვანაირად შეიძლება წარიმართოს: როგორც სოკრატული, კითხვა-პასუხის მეთოდით, რომელშიც ასევე სხვადასხვა სტრატეგიების გამოყენებაა შესაძლებელი, ასევე მცირე დისკუსიით, დებატებით და ა. შ.

დავალება დამოუკიდებელ სამუშაოებს გულისხმობს, რომლებიც მოსწავლეებში პირადი უნარების წარმოჩენას, განვითარებას, პასუხისმგებლობის ჩამოყალიბებას ემსახურება.

გაიხსენეთ ეს რუბრიკა გამოყენებულია მაშინ, როდესაც წინარე ცოდნის აქტივაცია აუცილებელია და პედაგოგი უნდა დარწმუნდეს, რომ განვლილი მასალა მოსწავლეებს ახსოვთ და ახერხებენ ლოგიკური ჯაჭვის დანახვას ამა თუ იმ საკითხებს შორის. მთელ რიგ შემთხვევებში, აღნიშნული რუბრიკა ითვალისწინებს არა მარტო წინარე ცოდნის, არამედ ცხოვრებისეული გამოცდილების გახსენებასაც.

მოსწავლის წიგნს ბოლოში ერთად თავმოყრილი ტიპური **ლექსიკონიც** ახლავს, რათა, მოსწავლემ, საჭიროების შემთხვევაში, მარტივად მოძებნოს ესა თუ ის ტერმინი თუ მისთვის ახალი სიტყვა, რომელიც მოცემულ თემებს უკავშირდება.

„გაკვეთილისთვის განკუთვნილი აქტივობები“ შეიცავს არა მხოლოდ აქტივობებს, არამედ, **გაკვეთილის მიზანს, საკვანძო შეკითხვებსა და თემატურ ცნებებს**. ეს რუბრიკები დაგეხმარებათ, ერთი თვალის გადავლებით წარმოიდგინოთ გაკვეთილის შინაარსობრივი მხარე, ხოლო აქტივობები ხელს შეგიწყობთ, საგაკვეთილო პროცესის პრაქტიკულ განხორციელებაში.

აქტივობების რუბრიკის ქვეშ შევხებით იმ დავალებებს, რომელთა შესრულებისას, შეიძლება, გაგჩენოდეთ კითხვები. ამ რუბრიკით ავტორები ხან ვაზუსტებთ, ხან ჩვენეულ ინტერპრეტაციას გთავაზობთ, ხან ვიძლევიტ განმარტებებს.

ასევე აქ მოხვდა ზოგიერთი აქტივობა, რომლებიც მოსწავლის წიგნში არაა შეტანილი, მაგრამ აქ დავტოვეთ, როგორც დამატებითი შესაძლებლობა რაც შეიძლება თავისუფალი იყოს პედაგოგის არჩევანი.

ასევე შეგხვდებათ რეკომენდაციები პრაქტიკუმის შესრულებასთან, მის შეფასებასთან დაკავშირებით.

საგან „მოქალაქეობის“ სპეციფიკიდან გამომდინარე, მასწავლებლის წიგნში შევეცადეთ მიგვეთითებინა შესაბამისი **ინტერნეტრესურსები**, რომლებიც თქვენს მუშაობას მეტად ეფექტურსა და თანამედროვეს გახდის. თანამედროვე ტექნოლოგიებთან ურთიერთობა, მედიაწინიერების გაზრდა გამჭოლი კომპეტენციების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია, თუმცა „მოქალაქეობისთვის“ ის კიდევ მეტ დატვირთვას იძენს.

ეროვნული სასწავლო გეგმა

საგნის სწავლა-სწავლების მიზნები

მოქალაქეობის სწავლა-სწავლება მიზნად ისახავს, მოსწავლეს:

- დაეხმაროს საკუთარი თავის საზოგადოების სრულუფლებიან წევრად აღქმაში;
- ჩამოუყალიბოს საკუთარი ქვეყნის მიმართ მზრუნველი დამოკიდებულება;
- ასწავლოს სამოქალაქო მონაწილეობის ფორმები; გააცნობიერებინოს, რომ მას შეუძლია და მართებს საკუთარ ქვეყანაში (თემში/მუნიციპალიტეტში/სახელმწიფოში) პოზიტიური ცვლილებების განხორციელება;
- გამოუმუშავოს მოქალაქისთვის საჭირო უნარ-ჩვევები (თანამშრომლობის, კონ-

ფლიქტის მართვის, სამენარმეო და ფინანსური) და ღირებულებები/დამოკიდებულებები (ადამიანის უფლებების, განსხვავებული აზრის პატივისცემა, ტოლერანტობა);

- დაეხმაროს კანონის უზენაესობისა და დემოკრატიის პრინციპების გათავისებაში;
- ჩამოუყალიბოს საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის კულტურა.

„მოქალაქეობა“ თავის წვლილს შეიტანს ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნებით გათვალისწინებული უნარებისა და ღირებულებების განვითარებასა და ჩამოყალიბებაში.

სტანდარტის შედეგები და შინაარსი

სტანდარტის შედეგები საგნის ცნებებზე დაფუძნებით განსაზღვრავს მიზნობრივ ორიენტირებს და პასუხობს შეკითხვას: რა უნდა შეეძლოს მოსწავლეს საგან „მოქალაქეობის“ ფარგლებში საბაზო საფეხურის ბოლოს.

შედეგები ჯგუფდება სამ მიმართულებად:

1. **პიროვნული განვითარება და სოციალიზაცია** – გულისხმობს მოსწავლის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ინტეგრაციას. მისი მხრიდან სოციალური ნორმების, ქცევის მოდელებისა და ღირებულებების გათავისებას;
2. **ინიციატივა და მენარმეობა** – გულისხმობს ინიციატიურ და კრიტიკულ აზროვნებას; იდეების საქმედ ქცევასა და გრძელვადიან მიზნებზე ორიენტირებას;
3. **სამოქალაქო მონაწილეობა და უსაფრთხოება** – გულისხმობს საკუთარ ქვეყანაზე ზრუნვას; საზოგადოებისთვის სასარგებლო სამოქალაქო და სოციალური აქტივობების არაძალადობრივი მეთოდებით, კანონის დაცვით განხორციელებას.
4. **სტანდარტის შინაარსი** განსაზღვრავს, რა უნდა იცოდეს მოსწავლემ. შინაარსი აღიწერება სავალდებულო ცნებებისა და თემების სახით.
5. **ცნებების** სახით განსაზღვრულია ის ცოდნა, რომელსაც მოსწავლე საგნის ფარგლებში უნდა დაეუფლოს. ცნებები შედეგებთან ერთად უნდა დამუშავდეს შინაარსიან კონტექსტებში. ეს კონტექსტები **სავალდებულო თემების** სახითაა წარმოდგენილი.
6. თითოეულ თემას ახლავს **შეფასების ინდიკატორები**. შეფასების ინდიკატორები განსაზღვრავს, თუ რა უნდა შეფასდეს კონკრეტული თემის ფარგლებში (თითოეულ ინდიკატორს ახლავს შესაბამისი შედეგის ინდექსის ნომერი, რომელიც განსაზღვრავს, თუ რომელი შედეგიდან/შედეგებიდან გამომდინარეობს იგი).

სტანდარტის შედეგების ინდექსების განმარტება

სტანდარტში გაწერილ თითოეულ შედეგს წინ ინდექსი აქვს დართული, რომელიც მიუთითებს საგანს, სწავლების ეტაპსა და სტანდარტის შედეგის ნომერს; მაგ. **მოქ. საბ.1.**

„**მოქ**“ მიუთითებს საგანს – „მოქალაქეობა“;

„**საბ**“ – საფეხურს (საბაზო საფეხური), რომლის ბოლოსაც არის მისაღწევი შედეგი;

„**1**“ – შედეგის რიგს (1 = პირველი შედეგი).

საგნის სწავლების მიზნების, ამოცანების, სტანდარტის შედეგებისა და სახელმძღვანელოს შინაარსის ურთიერთკავშირის რუკა (მატრიცა)

სწავლების შინაარსი	სწავლების მიზანი და ამოცანები	სასწავლო დროის მოცულობა (აკად.სთ)	შესაბამისობა სტანდარტის შედეგებთან
1 თემა: თემი, რომელშიც ვცხოვრობთ მე პიროვნება ვარ მე და საზოგადოება პრაქტიკუმი დანერვილი და დაუნერვლი ნესები ჩემი უფლებები პრაქტიკუმი ტოლერანტობა ჩემს თემში პრაქტიკუმი არასრულწლოვანთა დანაშაული საგზაო უსაფრთხოება პრაქტიკუმი	თემში არსებული სოციალური და ინფრასტრუქტურული პრობლემების (დანერვილი და დაუნერვლი ნესების თანაარსებობა, არასრულწლოვანთა დანაშაული, საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოება, ბუნებრივი საფრთხეები) იდენტიფიცირება; საკუთარი ჩართულობით მათ გადაჭრაზე ზრუნვა სათემო აქტივობების დაგეგმვისას განსხვავებული შეხედულებების ადამიანებთან თანამშრომლობა; თემში მცხოვრები ყველა ადამიანის ინტერესის გათვალისწინება; პირადი და სათემო აქტივო ბების დაგეგმვისა და განხორციელებისას მდგრადი განვითარებისა და დემოკრატიის პრინციპების (თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, გამჭვირვალობა, პასუხისმგებლობა, ინკლუზიურობა, არაძალადობრივი მეთოდებით მოქმედება, ტოლერანტობა) გათვალისწინებით მოქმედება	17	მოქ.საბ.2,4,5,7,8,9,10, 11,12,13 მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,8,9, 12 მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12
2 თემა: სკოლა — საზოგადოების მოდელი პრაქტიკუმი მოსწავლეთა თვითმმართველობა ვირჩევთ პროფესიას სკოლის ფინანსები მოსწავლის უფლებები და მოვალეობები დემოკრატია ჩემს სკოლაში ტოლერანტობა ჩემს სკოლაში სხვადასხვა შესაძლებლობა, თანაბარი უფლებები! მახარებს ზრუნვა პრაქტიკუმი უსაფრთხო სკოლა	სკოლაში არსებული სოციალური და ინფრასტრუქტურული პრობლემების (ჩაგვრა (ბულინგი), განათლების უფლების რეალიზაცია, უსაფრთხო სკოლა) იდენტიფიცირება; საკუთარი ჩართულობით მათ გადაჭრაზე ზრუნვა; სასკოლო თვითმმართველობაში (სასკოლო კლუბები, თანატოლთა მედია(ცია) მონაწილეობა; საჭიროების შემთხვევაში, სკოლაში არსებულ სხვა სტრუქტურულ ერთეულებთან (დირექციასთან, სამეურვეო საბჭოსთან) თანამშრომლობა სასკოლო აქტივობების დაგეგმვისას განსხვავებული შეხედულებების ადამიანებთან თანამშრომლობა და მათი ინტერესების გათვალისწინება პირადი და სასკოლო აქტივობების დაგეგმვისას მდგრადი განვითარებისა და დემოკრატიის პრინციპების (თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, გამჭვირვალობა, პასუხისმგებლობა, ინკლუზიურობა, არაძალადობრივი მეთოდებით მოქმედება, ტოლერანტობა) გათვალისწინებით მოქმედება	14	მოქ.საბ.2,4,5,7,8,9,10,11, 12,13 მოქ.საბ.1,2,3,4,5,7,8, 9,12, 13 მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,8,9,12 მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12

3	თემა ჯანსაღი ცხოვრება ჯანსაღი ცხოვრების წესი ჯანსაღი კვება დიეტა მოზარდ ასაკში ადიქციური ქცევა მავენე ჩვევები უსაფრთხო ყოფა პრაქტიკუმი ადრეული ქორწინება პრაქტიკუმი	პირადი ჰიგიენისა და ჯანსაღი ცხოვრების წესის დაცვის საჭიროებაზე მსჯელობა; მათი დაცვისას წარმოქმნილი (ჯანსაღ კვება, ასაკობრივი თავისებურებები) სირთულეების გაანალიზება საკუთარი ფიზიკური აქტივობებისა და ჯანსაღი კვების რეჟიმის დაგეგმვა ადამიანსა და საზოგადოებაზე ადიქციის სხვადასხვა ფორმის მავნე ზემოქმედების შედეგების გაანალიზება	11	მოქ.საბ.1,2,3,6,7,9,10 მოქ.საბ.1,3,5,7,10 მოქ.საბ.2,3,4,5,7,8,9,10,11,12 მოქ.საბ.1,3,4,5,6,7,8,9,10,12,13
4	თემა გარემოსა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობა ვიცავ ჩემი ქვეყნის კულტურულ მემკვიდრეობას! გარემოს დაცვა პრაქტიკუმი ბრაკონიერობა პრაქტიკუმი რესურსების რაციონალური გამოყენება	ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საჭიროების გაანალიზება საკუთარ დასახლებაში/რეგიონში არსებული ეკოლოგიური, გარემოსდაცვითი, კულტურულ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული პრობლემების (ვანდალიზმი, ბრაკონიერობა) იდენტიფიცირება საკუთარი ჩართულობით მათ გადაჭრაზე ზრუნვა ეკოლოგიური, გარემოსდაცვითი, კულტურულ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული პრობლემების ანალიზისას მდგრადი განვითარებისა და დემოკრატიის პრინციპების (თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, გამჭვირვალობა, პასუხისმგებლობა, ინკლუზიურობა, არაძალადობრივი მეთოდებით მოქმედება, ტოლერანტობა) გათვალისწინება საკუთარი თავის საზოგადოების წევრად აღქმის უნარის გამოუმუშავება საკანონმდებლო დოკუმენტებზე დაყრდნობით იმის გაანალიზება, თუ რა შეიძლება გახდეს ჯანმრთელობისა და განათლების უფლების დარღვევის საფუძველი (ადრეული ქორწინება, არასრულწლოვანთა შრომითი ექსპლუატაცია)	10	მოქ.საბ.3,4,7,9,10,11,13 მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12 მოქ.საბ.3,4,9,10,11,13
5	თემა ეკონომიკა ჩემს თემში ეკონომიკური აზროვნება დაგეხმარება ფული და ბარტერი მოზარდი და ფული ცყიდულობთ, რაც გვსურს? ჩემი და სხვისი ბიუჯეტი პრაქტიკუმი დანართი ლექსიკონი	საკუთარი ფინანსური შესაძლებლობებისა და კონკრეტული მიზნების შესაბამისად, პირადი ბიუჯეტის დაგეგმვა გაანალიზოს, თუ რა განაპირობებს ადამიანების ეკონომიკურ აქტივობას; რა ლოგიკით იღებენ ისინი ამა თუ იმ ფინანსურ გადაწყვეტილებას გაანალიზოს, თუ როგორ ყალიბდება ბაზარი	11	მოქ.საბ.1,3,5,6,7,10 მოქ.საბ.2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13 მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12

მოქალაქეობის სტანდარტის შედეგები (VII-IX კლასები)		
შედეგების ინდექსი	მიმართულება: პიროვნული განვითარება და სოციალიზაცია	ცნებები
	მოსწავლემ უნდა შეძლოს:	
მოქ.საბ.1.	საკუთარი შეხედულებების, ქცევების შეფასება და კორექტირება, ემოციების მართვა (თვითრეფლექსია);	სოციალიზაცია დემოკრატია, დემოკრატიის პრინციპები
მოქ.საბ.2.	საკუთარი თავის საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფის (მაგალითად, სასკოლო თემის) წევრად აღქმა;	
მოქ.საბ.3.	საკუთარი და სხვა ადამიანების უფლება-მოვალეობების გაცნობიერება და დაცვა;	
მოქ.საბ.4.	დემოკრატიის პრინციპების ცხოვრებისეულ სიტუაციებთან დაკავშირება.	
	მიმართულება: ინიციატივა და მენარმეობა	ინიციატივა
	მოსწავლემ უნდა შეძლოს:	სამოქალაქო მონაწილეობა
მოქ.საბ.5.	მოკლე და გრძელვადიანი მიზნების დასახვა; იდეების ჩამოყალიბება, ინიციატივის გამოვლენა და მისი განხორციელებისთვის საჭირო ნაბიჯების დაგეგმვა;	მდგრადი განვითარება
მოქ.საბ.6.	მომავალი პროფესიის შერჩევისთვის საკუთარი შესაძლებლობების, მოთხოვნილებებისა და საჭიროებების გააზრება;	
მოქ.საბ.7.	ასაკის შესაბამისი ფინანსური უნარ-ჩვევების (მაგ., პირადი ფინანსების დაგეგმვა და პასუხისმგებლობით განკარგვა) გამოვლენა.	
	მიმართულება: სამოქალაქო მონაწილეობა და უსაფრთხოება	
	მოსწავლემ უნდა შეძლოს:	
მოქ.საბ.8.	სამოქალაქო აქტივობებში მონაწილეობის საფუძველზე ჩართულობისა მნიშვნელობის გაცნობიერება და დემოკრატიის პრინციპების საფუძველზე მოქმედების საჭიროების დანახვა;	
მოქ.საბ.9.	საზოგადოებისა და ქვეყნისთვის აქტუალური პრობლემების ამოცნობა და საკუთარი ჩართულობით მათ გამოსწორებაზე ზრუნვა;	
მოქ.საბ.10.	მდგრადი განვითარების პრინციპების გააზრება და მათ საფუძველზე მოქმედება;	
მოქ.საბ.11.	ცხოვრებისეულ და საგანგებო (ბუნებრივი და ტექნოგენური მიზეზებით გამოწვეულ) ვითარებაში უსაფრთხოების წესების დაცვით მოქმედება;	
მოქ.საბ.12.	სხვადასხვა ინტერესთა ჯგუფებთან და სახელმწიფო უწყებებთან თანამშრომლობა (ინფორმაციის მოპოვება, ლობირება, ადვოკატირება, ადვოკატირების გზით ხელისუფლების ანგარიშვალდებულება და მონიტორინგი);	
მოქ.საბ.13.	საკუთარი გადაწყვეტილებების/შეხედულებების უმთავრესი სამართლებრივი დოკუმენტების (საქართველოს კონსტიტუცია, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, ბავშვთა უფლებების კონვენცია) საფუძველზე დასაბუთება.	

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

60-61	ჩემი და სხვისი	მოქსაბ.1. საკუთარი შეხედულებების, ქცევების შეფასება და კორექტირება, ემოციების მართვა (თვითრეგულაცია)
62	ბიუჯეტი	მოქსაბ.2. საკუთარი თავის საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფის (მაგალითად, სასკოლო თემის) წევრად აღქმა
63	პრაქტიკუმი	მოქსაბ.3. საკუთარი და სხვა ადამიანების უფლება-მოვლულობის გაცნობიერება და დაცვა
		მოქსაბ.4. დემოკრატიის პრინციპების ცხოვრებისეულ სიტუაციებთან დაკავშირება
		მოქსაბ.5. მოკლე და გრძელვადიანი მიზნების დასახევა; იდეების ჩამოყალიბება, ინიციატივის გამოვლენა და მისი განხორციელებისთვის საჭირო ნაბიჯების დაგეგმვა
		მოქსაბ.6. მომავალი პროფესიის შერჩევისთვის საკუთარი შესაძლებლობების, მოთხოვნილებებისა და საჭიროების გააზრება
		მოქსაბ.7. ასაკის შესაბამისი ფინანსური უნარ-ჩვევების (მაგ., პირადი ფინანსების დაგეგმვა და პასუხისმგებლობით განკარგვა) გამოვლენა
		მოქსაბ.8. სამოქალაქო აქტივობებში მონაწილეობის საფუძველზე ჩართულობისა მნიშვნელობის გაცნობიერება და დემოკრატიის პრინციპების საფუძველზე მოქმედების საჭიროების დანახვა
		მოქსაბ.9. საზოგადოებისა და ქვეყნისთვის აქტუალური პრობლემების ამოცნობა და საკუთარი ჩართულობით მათი გამოსწორებაზე ზრუნვა
		მოქსაბ.10. მდგრადი განვითარების პრინციპების გააზრება და მათ საფუძველზე მოქმედება
		მოქსაბ.11. ცხოვრებისეულ და საგანგებო (ტერორიზმი და ტექნოლოგიური მიზეზებით გამოწვეულ) ვითარებაში უსაფრთხოების წესების დაცვით მოქმედება
		მოქსაბ.12. სხვადასხვა ინტერესთა ჯგუფებთან და სახელმწიფო უწყებებთან თანამშრომლობა (ინფორმაციის მოძიება, ლობირება, ადვოკატირება, ადვოკატირების გზით ხელისუფლების ანგარიშგადგენი უფლება და მონიტორინგი)
		მოქსაბ.13. საკუთარი განაწესებულების/შეხვედრების/უმაჯიფის სამართლებრივი დოკუმენტების (საქართველოს კონსტიტუცია, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, ბავშვთა უფლებების კონვენცია) საფუძველზე დასაბუთება

მეთოდოლოგიური ორიენტირები

სტანდარტის ამ ნაწილში განსაზღვრულია, თუ რა პრინციპების საფუძველზე უნდა წარიმართოს სწავლა-სწავლების პროცესი. ასევე, მოცემულია მოკლე ინსტრუქციები იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა დაიგეგმოს კონკრეტული სასწავლო ერთეულის – თემის სწავლა-სწავლება.

საგნის სწავლა-სწავლება უნდა წარიმართოს შემდეგი პრინციპების დაცვით:

- სწავლა-სწავლება ხელს უნდა უწყობდეს მოსწავლეთა შინაგანი ძალების გააქტიურებას.
- სწავლა-სწავლება ხელს უნდა უწყობდეს ცოდნის ეტაპობრივად კონსტრუირებას წინარე ცოდნაზე დაფუძნებით.
- სწავლა-სწავლება ხელს უნდა უწყობდეს ცოდნათა ურთიერთდაკავშირებას და ორგანიზებას.
- სწავლა-სწავლება უნდა უზრუნველყოფდეს სწავლის სტრატეგიების დაუფლებას (სწავლის სწავლას).

ე) სწავლა-სწავლება უნდა მოიცავდეს ცოდნის სამივე კატეგორიას: დეკლარატიულს, პროცედურულსა და პირობისეულს.

საგნობრივი შედეგების გარდა, ეროვნული სასწავლო გეგმის მიზნებიდან სწავლა-სწავლებისა და შეფასების სამიზნედ ასევე უნდა იქცეს შემდეგი გამჭოლი უნარები და ღირებულებები:

ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენება	• ადვოკატირების კამპანიის წარმართვა სოციალური ქსელის გამოყენებით; • პეტიციის შექმნა და ხელმოწერების შეგროვება; • იმეილის საშუალებით, თანაკლასელებს და მასწავლებელს შორის ინფორმაციის გაცვლა; • ვებგვერდის/ბლოგის შექმნა და სასწავლო პროცესის განმავლობაში განხორციელებული სხვადასხვა პროექტის, ვებგვერდზე/ბლოგზე განთავსება; • ინფორმაციული საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენება (მაგ., Word, PowerPoint) სასწავლო მასალისა და სხვადასხვა ტიპის ელექტრონული ტექსტების დასამუშავებლად.
წიგნიერება	• ზეპირი და წერიტი მეტყველების გზით ინფორმაციის მიღების, დამუშავების, გააზრების, სისტემაში მოყვანის და წარდგენა-გაზიარების უნარი.

სწავლის უნარების გასაუმჯობესებლად მნიშვნელოვანია ზრუნვა მეტაკოგნიციის უნარების განვითარებაზე, რისთვისაც მასწავლებელმა პერიოდულად სამი ტიპის აქტივობა უნდა ჩაატაროს. ეს აქტივობებია:

სტრატეგიების მოძიება: მასწავლებელი მოსწავლეებთან ერთად ასრულებს დავალებას და მისი შესრულებისას „ხმამალა ფიქრობს“ იმაზე, თუ როგორ შეასრულოს ეს აქტივობა (მაგ., კარგად გავეცნოთ პირობას და დავაკვირდეთ, რას მოითხოვს იგი; აქვს თუ არა პირობას თანხმობები მასალა და მისი).

წინმსწრები მეტაკოგნიტური პაუზა, ანუ დავალების შესრულებამდე დაფიქრება და მსჯელობა გადასადგმელ ნაბიჯებზე – მას შემდეგ, რაც მოსწავლეები გაეცნობიან დავალების პირობას, შევასრულებინებთ მეტაკოგნიტური ხასიათის ამგვარ აქტივობას: მათ ჯგუფურად უნდა განსაზღვრონ ის გზა, რომლითაც დავალებას შეასრულებენ, სახელდობრ: დეტალურად აღწერონ დავალების შესრულების ეტაპები (რას შეასრულებენ რის შემდეგ და სხვ.), ასევე სტრატეგიები, რომლებსაც გამოიყენებენ თითოეულ ეტაპზე. ჯგუფებმა უნდა წარმოადგინონ თავიანთი ნამუშევრები და იმსჯელონ შერჩეული გზებისა თუ სტრატეგიების მიზანშეწონილობაზე.

შემდგომი მეტაკოგნიტური პაუზა, ანუ დავალების შესრულების შემდეგ დაფიქრება და მსჯელობა გადადგმულ ნაბიჯებზე – მას შემდეგ, რაც მოსწავლეები შეასრულებენ კონკრეტულ დავალებას, მათ უნდა გაიხსენონ და აღწერონ განვლილი გზა: რა გააკეთეს რის შემდეგ? რა ხერხები გამოიყენეს მუშაობისას? რა გაუჭირდათ ან რა გაუადვილდათ? შესრულებული მოქმედებების აღწერის შედეგად მოსწავლეები გააცნობიერებენ იმ ფაქტს, რომ მიზნის მისაღწევად არსებობს სხვადასხვა გზა და ხერხი, რომლებზეც დავალების შესრულებამდე უნდა დაფიქრდნენ (ოპტიმალური გადაწყვეტილების მისაღებად). მეტაკოგნიტური პაუზა მოსწავლეებს განუვითარებს სწავლის უნარებს და აუმაღლებს სწავლის ქმედუნარიანობას.

წლიური პროგრამისა და სასწავლო თემის აგების პრინციპები

ეროვნული სასწავლო გეგმის საფეხურებრივი საგნობრივი სტანდარტები განსაზღვრავს სავალდებულო საგნობრივ მოთხოვნებს (რა უნდა შეეძლოს და რა უნდა იცოდეს მოსწავლემ). მათზე დაყრდნობით იგეგმება წლიური პროგრამები, რომლებიც გვიჩვენებს სტანდარტის მოთხოვნათა რეალიზების გზებს.

წლიური პროგრამები უნდა დაიგეგმოს სავალდებულო სასწავლო თემების საშუალებით. სასწავლო თემა წამოადგენს ფუნქციურ კონტექსტს, რომელიც სტანდარტის ნაწილების ინტეგრირებულად და ურთიერთდაკავშირებულად სწავლების საშუალებას იძლევა. რამდენადაც შედეგები საგნის სწავლების გრძელვადიან მიზნებს წარმოადგენს, **თითოეული თემის ფარგლებში სტანდარტის ყველა შედეგი უნდა დამუშავდეს**. მაშასადამე, სასწავლო თემების ცვლით შეიცვლება კონტექსტები, მაგრამ არ შეიცვლება სწავლის მიზნები, რომლებიც სტანდარტის შედეგების სახითაა ფორმულირებული (შედეგი თავისთავად არ წარმოადგენს დამოუკიდებელ სასწავლო ერთეულს – თემას).

სასწავლო თემის დასაგეგმად გამოიყენება შემდეგი კომპონენტები:

სასწავლო თემები სასწავლო თემა წარმოადგენს ფუნქციურ კონტექსტს, რომელიც სტანდარტის შედეგების, ცნებებისა თუ კონკრეტული საკითხების ინტეგრირებულად და ურთიერთდაკავშირებულად სწავლების საშუალებას იძლევა. თითოეული თემის ფარგლებში, შეძლებისდაგვარად, უნდა დამუშავდეს სტანდარტის ყველა შედეგი.
საგნობრივი საკითხები წლიური თემების ფარგლებში გამოიყოფა საგნობრივი საკითხები. საგნობრივი საკითხების სწავლება თვითმიზანს არ წარმოადგენს. საგნობრივი საკითხების მეშვეობით მოსწავლე გაიაზრებს ცნების შინაარსს, ამუშავებს საკვანძო შეკითხვებს, ასრულებს კომპლექსურ დავალებებს.
თემის ფარგლებში დასამუშავებელი ცნებები ცნებები განსაზღვრავს იმ არსებით ცოდნას, რომელსაც მოსწავლე საგნის ფარგლებში უნდა დაეუფლოს.
თემატური საკვანძო შეკითხვები თემატური საკვანძო შეკითხვები გამომდინარეობს საფეხურებრივი კითხვებიდან და დაისმის თემის კონკრეტულ კონტექსტში. მათი ფუნქციაა: • მოსწავლის წინარე ცოდნის გააქტიურება, ცნობისმოყვარეობის გაღვივება, პროვოცირება ახალი ცოდნის შესაძენად;   • სასწავლო თემის შედეგზე ორიენტირებულად სწავლა-სწავლების უზრუნველყოფა;   • თემის სწავლა-სწავლების პროცესში შუალედური ბიჯების/ეტაპების განსაზღვრა. საკვანძო შეკითხვა წარმოადგენს მაორგანიზებელ ელემენტს, რომელიც სასწავლო თემის ფარგლებში ასრულებს გაკვეთილ(ებ)ის მიზნის როლს.
აქტივობები მიმდინარე დავალებების ტიპების/ნიმუშების ჩამონათვალი, რომლებიც შეიძლება იყოს გამოყენებული გაგება-გააზრების პროცესების ხელშესაწყობად, ასევე ცოდნის ათვისების, განმტკიცებისა თუ შეჯამების მიზნით. კომპლექსურ/პროექტულ დავალებათა იდეების ჩამონათვალი კომპლექსური/პროექტული დავალებები წარმოადგენს იმგვარ აქტივობებს, რომელთა შესრულება მოითხოვს სხვადასხვა ცოდნათა ინტეგრირებულად გამოყენებას ფუნქციურ კონტექსტებში.

შეფასების ინდიკატორები

შეფასების ინდიკატორები სტანდარტის შედეგებიდან გამომდინარეობს და აჩვენებს, რა უნდა შეძლოს მოსწავლემ კონკრეტული თემის ფარგლებში. სხვა სიტყვებით, ინდიკატორები წარმოადგენს კონკრეტულ თემაში რეალიზებულ შედეგებს. ინდიკატორებში დაკონკრეტებულია ცოდნის ის სავალდებულო მინიმუმი, რომელსაც მოსწავლე თემის ფარგლებში უნდა დაეუფლოს. შეფასების ინდიკატორებზე დაყრდნობით ყალიბდება კრიტერიუმები შეფასების რუბრიკებისთვის.

მკვიდრი წარმოდგენები

მკვიდრი წარმოდგენები განისაზღვრება სტანდარტის შედეგებზე დაყრდნობით. ეს არის ზოგადი წარმოდგენები, რომლებიც თემის შესწავლისას უნდა ჩამოყალიბდეს მოსწავლის ხანგრძლივ მეხსიერებაში მის (მოსწავლის) წინარე წარმოდგენებზე დაყრდნობით, რათა მას თემის ფარგლებში დასახული მიზნების მიღწევა გაუადვილდეს. მკვიდრი წარმოდგენები აზროვნების საყრდენია გაგების აქტების განსახორციელებლად.

შეფასება

სტანდარტის ამ ნაწილში წარმოდგენილია შეფასების პრინციპები. საკლასო შეფასება უნდა შეესაბამებოდეს ეროვნული სასწავლო გეგმის პირველი კარის მე-7 თავში განსაზღვრულ შეფასების პრინციპებს, მიზნებსა და ამოცანებს.

სწავლის ხარისხის გაუმჯობესების ხელშესაწყობად უპირატესი ადგილი უნდა მიენიჭოს განმავითარებელ შეფასებას, რომელიც მოსწავლეს თავისსავე წინარე შედეგებთან მიმართებით აფასებს, ზომავს მის ინდივიდუალურ წინსვლას, რითაც მას ცოდნის ეტაპობრივი კონსტრუირების საშუალებას აძლევს.

მნიშვნელოვანია, მოსწავლე თავად იყოს ჩართული განმავითარებელ შეფასებაში. სწავლის პროცესის შეფასება მოსწავლეს გამოუმუშავებს დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევებს, დაეხმარება სწავლის სტრატეგიების ათვისებაში, საშუალებას მისცემს, გაცნობიერებულად შეუწყოს ხელი საკუთარ წინსვლასა და წარმატებას. შეფასებაში ჩართვის ძირითად მიზანს წარმოადგენს მოსწავლის გათვითცნობიერება სწავლის პროცესებში, რაც მას ამ პროცესების გააზრებულად და დამოუკიდებლად მართვას შეასწავლის. მაგალითად, თუ მოსწავლე კარგად გაიაზრებს აქტივობის მიზანსა და ამ მიზნის წარმატებით მიღწევის კრიტერიუმებს (მოსწავლისათვის განკუთვნილი კრიტერიუმები ნათლად ფორმულირებული და შეზღუდული რაოდენობის უნდა იყოს), იგი უკეთ დაინახავს იმ ნაბიჯებს, რომლებიც უნდა გადადგას სასურველი შედეგის მისაღწევად და უფრო გააზრებულად წარმართავს მიზნისაკენ მიმავალ პროცესებს. თუ აქტივობის დასრულებისას მას ვთხოვთ, გაანალიზოს განვლილი გზა – რა ნაბიჯები გადადგა, რა შედეგს მიაღწია, რა მიდგომა გამოიყენა, კიდევ რომელი მიდგომის გამოყენება შეიძლებოდა ან აჯობებდა, რამ შეუქმნა პრობლემა, რა გაუჭირდა ან ვერ გადაჭრა და რატომ, რა გაუადვილდა, რამ შეუწყო ხელი წარმატებაში და სხვ., ეს ხელს შეუწყობს მისი სწავლის ქმედუნარიანობის გაზრდას.

შემაჯამებელი (განმავითარებელი და განმსაზღვრელი) შეფასება

შემაჯამებელი შეფასებისათვის გამოიყენება კომპლექსური, კონტექსტის მქონე დავალებები, რომელთა შესრულება მოითხოვს სტანდარტით განსაზღვრული ცოდნის ინტეგრირებულად და ფუნქციურად გამოყენებას. ამ დავალებათა შესაფასებლად გამოიყენება შეფასების რუბრიკა, ანუ კრიტერიუმების ბადე.

მოსწავლეს თითოეული სასწავლო თემის დამუშავების შემდეგ ევალება შემაჯამებელი დავალების წარმოდგენა. მაშასადამე, შემაჯამებელი დავალებების მინიმალური რაოდენ-

ნობა წლის განმავლობაში სავალდებულო სასწავლო თემების რაოდენობას ემთხვევა.

განმავითარებელი შეფასების რუბრიკები

განმავითარებელი შეფასებისთვის დათმობილი დრო უამრავ წუთს გვიზოგავს მომავალში. განმავითარებელი შეფასება ორგანოა: წერიტი და სიტყვიერი. წერიტი თითქოს უფრო მნიშვნელოვანია, რადგან ტოვებს კვალს (ჩანერილი შენიშვნა, შექება), თუმცა არც ნათქვამ სიტყვას აქვს ნაკლები მნიშვნელობა.

იმისთვის, რომ განმავითარებელი შეფასება მეტად ეფექტური გახდეს, საჭიროა, მოსწავლეებმა ისწავლონ თვითშეფასება. თვითშეფასებას კი თქვენი ან საგაკვეთილო პროცესის შეფასებით ისწავლიან.

შეთანხმდით მარტივ სქემაზე (რაც უფრო მარტივია სქემა, მით უფრო ქმედითია იგი) მომენონა, არ მომენონა, საშუალოა.

შეგიძლიათ გამოიყენოთ ინტერნეტსივრცეში გავრცელებული ღიმილაკები: ერთი ღიმილით, ერთი – დაჯღანული, ერთიც უემოციო, სწორი პირით.

შეთანხმდით, რომ ყველა გაკვეთილის ბოლოს ამ ღიმილაკებს ასწვენ და უცებ გადათვლით.

ოღონდ უნდა შეეძლოთ თავიანთი აზრის დაცვა. ყველა შემთხვევაში უნდა ჰქონდეთ 2 არგუმენტი – დადებითისთვის ორივე დადებითი, უარყოფითისთვის ორივე უარყოფითი, ხოლო საშუალო შეფასებისათვის ერთი დადებითი და ერთი – უარყოფითი. მოეკიდეთ კრიტიკას გაგებით, ნახალისეთ მათი გულწრფელობა. თუ განაჩენი უსამართლო მოგეჩვენათ, ემოციების გარეშე, ნათლად და მარტივად განუმარტეთ, რატომ ფიქრობთ ასე. თუ თავიდან გაუჭირდებათ, დაეხმარეთ, რომ გაკვეთილი შეიძლება იყოს საინტერესო – უინტერესო; სახალისო – მოსაწყენი; ბევრისმომცემი – ცოტასმომცემი და ა. შ.

როდესაც გაკვეთილის შეფასებას ადვილად შეძლებენ, დაახლოებით 3-4 გაკვეთილის შემდეგ, შესთავაზეთ, გააკეთონ რვეულში ცხრილი და თავად შეაფასონ საკუთარი თავი გაკვეთილის ფარგლებში. მაგ. იგებენ თუ არა დამოუკიდებლად, გამოსდით თუ არა ჯგუფური სამუშაო, არიან თუ არა აქტიური და ა. შ.

თუკი ყოველ გაკვეთილზე ბოლო 3-4 წუთს ურთიერთშეფასებას დაუთმობთ, მალევე შეიძლებენ ხარვეზების აღმოფხვრაზე ზრუნვას. სასურველია, მაგალითი თქვენ მისცეთ.

მასწავლებელს ყველა გაკვეთილის ბოლოს შეუძლია, სთხოვოს მოსწავლეებს ურთიერთშეფასება და თვითშეფასება, ასევე მას შეუძლია ყველა აქტივობის შემდეგ აწარმოოს წერილობითი განმავითარებელი შეფასება, ან მიმართოს მოსწავლეებს სიტყვიერად. რუბრიკები შეგიძლიათ (იხილოთ დანართი 1, 2, 3).

თემებისა და აქტივობებისათვის რეკომენდირებული მეთოდოლოგია

ამ სახელმძღვანელოს საშუალებით თქვენ გაეცნობით ავტორთა ხედვებს ამა თუ იმ გაკვეთილთან, საგაკვეთილო თემასთან თუ მეთოდოლოგიასთან დაკავშირებით. მიიღებთ მითითებებს თითოეული გაკვეთილის ჩასატარებლად.

საგნის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შევეცადეთ, მეთოდოლოგია, რაც შეიძლება თანამედროვე ყოფილიყო, რადგან მოძველებული მეთოდებით (რომლებიც რაღაც შემთხვევაში შეიძლება საჭირო და აუცილებელიც იყოს საკითხის სპეციფიკიდან გამომდინარე), შეუძლებელია თანამედროვე მოქალაქის აღზრდა. ამიტომ ძირითადად ყურადღება გავამახვილეთ ინტერაქციულ მეთოდებზე, რომლებიც მოსწავლის მეტ ჩარ-

თულობასა და აქტიურობას მოითხოვს და შესაბამისად, თანხვედრაშია საგნისადმი წაყენებულ მოთხოვნებთან.

ფრონტალური გაკვეთილი, სადაც მასწავლებელს წამყვანი როლი აქვს, „მოქალაქეობის“ სწავლებისას არ გამოდგება. მას შეიძლება გაკვეთილის რაღაც ნაწილი ეჭიროს, მაგრამ მთლიანი საგაკვეთილო დრო დატვირთული უნდა იყოს ისეთი აქტივობებით, როგორებიცაა: დისკუსია, საგანმანათლებლო თამაში, კეთებითი სწავლება, როლური თამაშები, პროექტით სწავლება და ა. შ.

მოცემული სახელმძღვანელო მსგავსი მეთოდების აქტიურად გამოყენების საშუალებას იძლევა.

გონებრივი იერიში თანამედროვე პედაგოგიკაში ფართოდ გავრცელებული მეთოდია, რომელიც გამოწვევის ფაზაში გამოიყენება. დაფაზე ან დიდ ფურცელზე იწერება ყველა ის სიტყვა, რომელიც გაახსენდებათ მოცემულ თემასთან დაკავშირებით. თუკი თემა მოითხოვს, შესაძლოა, გაკეთდეს კლასიფიკაცია უფრო მნიშვნელოვანი სიტყვებისა. გაკვეთილის ბოლოს აუცილებლად უნდა შეაჯამოთ, რამდენად დაემთხვა გონებრივი იერიშით გამოწვეული მოლოდინები სინამდვილეს. ეს მეთოდი ააქტიურებს მოსწავლეს, აჩენს მოლოდინს და აქედან გამომდინარე, უფრო საინტერესოს ხდის საგაკვეთილო პროცესს.

დისკუსია ინტერაქტიული სწავლების ერთ-ერთი სახეა, რომელიც სხვადასხვა უნარს ავითარებს, როგორებიცაა: სხვების პატივისცემა, წესების პატივისცემა, ვერბალური უნარები, კრიტიკული აზროვნება. სანამ დისკუსიას მოაწყობთ, აუცილებლად შეთანხმდით პირობებზე. საერთოდ, მიზანშეწონილია კლასში გამოკრული იყოს დისკუსიის პირობები. ვთქვათ: ყველას აქვს აზრის გამოთქმის უფლება, აზრს გამოვთქვამთ ისე, რომ არ შეურაცხყოფთ სხვებს, ვიცავთ რეგლამენტს, არ ვხმაურობთ, სანამ სხვა ლაპარაკობს და სხვა. როდესაც მოწაფეებს უჭირთ პირობების დაცვა, ვცდილობთ ყოველ ჯერზე მთელმა კლასმა ერთხმად და სწრაფად გავიმეოროთ პირობები.

დისკუსიის სხვადასხვა ფორმა არსებობს: მრგვალი მაგიდა, როდესაც 4-5 კაციანი ჯგუფი მსჯელობს; ფორუმი, როდესაც გამომსვლელებს მინიჭებული აქვთ მცირე ჯგუფის სახელით საუბრის უფლება, იგი საჭიროებს წინასწარ შეთანხმებას; დებატები, როდესაც მხარეები ცდილობენ საკითხი ყველა მხრიდან განიხილონ; სასამართლო სხდომა, ამავე ტიპის განსჯა იმგვარ საკითხზე, სადაც როლების მორგებაა შესაძლებელი.

ემოციური ბიძგები შეკითხვისას გამოიყენება, როდესაც მოსწავლეს რაღაც კონკრეტული პასუხისაკენ უბიძგებ. მაგალითად, თუკი ვერ ხვდება, რომ უმცირესობებზე ზრუნვა ისევ უმრავლესობების მოვალეობაა, ვსვამთ შეკითხვას: გვაქვს უმცირესობა და უმრავლესობა. უმრავლესობა თავის ინტერესებს გაატარებს დემოკრატიული არჩევნების ხმათა უპირატესობების საშუალებით. რა მოუვათ უმცირესობებს, ვინ უნდა იზრუნოს მათ უფლებებზე?! ამ კითხვების დასმისას შესაძლებელია ტონისა და მიმიკის ცვლილება, რომელიც შეშფოთებასა და წუხილს გამოხატავს და არიდებს პასუხისგან, სულ არ დავიცვათ მათი უფლებები. რადგან მხოლოდ ორი მოცემულობა გვაქვს: უმცირესობა და უმრავლესობა და პედაგოგი ემოციურად უბიძგებს, რომ მათი უფლებებიც უნდა დავიცვათ, მოსწავლე ლოგიკურად მიდის დასკვნამდე, რომ ისევ უმრავლესობამ უნდა იზრუნოს უმცირესობაზე.

როლური თამაში* დიდაქტიკური თამაშების ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც რაღაც როლის გათავისებით ეხმარება მოწაფეს, შეიმეცნოს საკითხი.

* როლური თამაში – დიდაქტიკური თამაშების ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც რაღაც როლის გათავისებით ეხმარება მოწაფეს, შეიმეცნოს საკითხი.

„მოქალაქეობის“ სწავლებისას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, მოსწავლემ საკუთარ თავზე გამოსცადოს სხვადასხვა როლი.

მასწავლებლის სახელმძღვანელოში ასევე შეხვდებით უამრავ **დიდაქტიკურ თამაშს**, რომლებიც დაგეხმარებათ შემეცნებითი პროცესი სახალისოდ აქციოთ და მოსწავლეებს შესძინოთ ხალისით, სიამოვნებით სწავლისა და შრომის გამოცდილება.

საგნის სწავლების სპეციფიკიდან გამომდინარე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეთმობა **პროექტით** სწავლებას, რომელიც პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების ერთ-ერთი მეთოდია.

პროექტით სწავლებისას მოსწავლეები ივითარებენ თანამშრომლობით, კვლევით, შემოქმედებით, საკომუნიკაციო უნარებს. ეს ყოველივე კი აქტიური, სწორი მოქალაქის ჩამოყალიბებისათვის საბაზისო უნარებია.

პროექტი რამდენიმე სახის შეიძლება იყოს:

პრაქტიკული, როდესაც მკვეთრად განერილია მისაღწევი მიზანი და პროექტის მონაწილეთაგან კონკრეტულ ქმედებებს მოითხოვს. ვთქვათ, შესაკეთებელია სკოლის საპირფარეშო, მოსწავლეები წერენ წერილს, აწყობენ ფლეშმობს, ხვდებიან სამეურვეო საბჭოს წევრებს და აცნობენ საკითხის სიმწვავეს, სთხოვენ მოგვარებას! პროექტი წარმატებულად ჩაითვლება, თუ საპირფარეშო შეაკეთეს.

კვლევაზე დაფუძნებული

იმისთვის რომ განვსაზღვროთ პრობლემა, ხშირად აუცილებელია საკითხის კვლევა. მაგალითად, თუ მიინდა სკოლაში გოგონათა გაძლიერებისათვის მხარდამჭერი პლატფორმის შექმნა, ჯერ უნდა ვიკვლიო, რა სახის დისკრედიტაციას აწყდებიან გენდერული ნიშნით!

შემოქმედებითი პროექტის მომზადებისას მოსწავლეებს უვითარდებათ შემოქმედებითი უნარები, მაგ, პროექტის ფარგლებში დაგეგმილია ელექტრიფურნალის გამოცემა. თავისთავად ცხადია, მისი მონაწილე ჟურნალისტები უკეთ აითვისებენ წერის, ინტერვიუს აღების უნარებს.

საინფორმაციო პროექტები სკოლასა და თემში ინფორმაციის გავრცელებას უწყობს ხელს, რადგან დემოკრატიისა და დემოკრატიული ღირებულებების დამკვიდრების წინაპირობაა ხელმისაწვდომი ინფორმაცია.

წიგნში ყველა სახის პროექტს შეხვდებით. თუმცა მოსწავლისა და მასწავლებლის წიგნში მოცემული პროექტები და რეკომენდაციები აუცილებლად უნდა შეათანხმოთ მოსწავლეებთან. უფრო მეტიც, სპეციფიკური საჭიროებებიდან გამომდინარე, შეიძლება, მოსწავლეებს სულ სხვა პროექტების კეთება მოუხდეთ. მიესალმეთ და ხელი შეუწყვეთ მათ ყველა გონიერ ინიციატივას!

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ შევეცადეთ, თითქმის ყველა გაკვეთილისთვის შემოგვეთავაზებინა გარკვეული სტრატეგიები, თქვენ შეიძლება ერთი გაკვეთილისთვის მოწოდებული მეთოდოლოგია თუ სცენარი მეორეს მიუსადაგოთ, ან რომელიმე სტრატეგია საერთოდ არ მიიჩნიოთ თქვენი საგაკვეთილო პროცესისთვის მისაღებად. უხვი აქტივობები მათი არჩევის საშუალებას გაძლევთ.

ასევე გვინდა ყურადღება გაგიმახვილოთ მშობლებთან ურთიერთობის, მათი მუშაობაში ჩართვის თაობაზე.

მოქალაქეობა ბევრ ისეთ ასპექტს გულისხმობს, რომლებიც ახალგაზრდა სახელმწიფოს შვილებს შეიძლება, ჯერ არ გაუცნობიერებიათ. ამდენად, ზოგიერთი საკითხი, რომლებიც ამ საგნის ფარგლებში ისწავლება, შეიძლება ახალი იყოს თქვენი მოსწავლეების მშობლებისათვის. ფრთხილი კომუნიკაცია და პროექტებში მათი ჩართვა, ვფიქრობ, დაგეხმარებათ, არა მხოლოდ თქვენი მოსწავლეების აღზრდაში, არამედ მშობელთა ინფორმირებაში, რაც საბოლოოდ, დადებითად აისახება თქვენს თემზე.

ასევე მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია პროექტებში ასაკოვანი ადამიანების ჩართვა, რათა აღდგეს თაობათა შორის კავშირი და თემმა გამოიყენოს მათ მიერ დაგროვილი ცოდნა და გამოცდილება.

და ბოლოს, ღრმად გვნამს, რომ ყველა გაკვეთილის მთავარი ხაზია: რისთვის ვსწავლობ ამ საკითხს, როგორ გამოვიყენებ მას ცხოვრებაში? მოსწავლის წიგნი ხშირად იძლევა ამ კითხვებზე პასუხს, ხშირად დასვით ეს კითხვები და უბიძგეთ მოსწავლეებს სწორი პასუხისკენ.

გაკვეთილებისათვის რეკომენდებული აქტივობები

I თემის დაგეგმვა

(+4) ნიშნავს, რომ ოთხი გაკვეთილი უნდა დაეთმოს კომპლექსურ/ პროექტულ დავალებზე მუშაობას

I თემა: თემი, რომელშიც ვცხოვრობთ	საათების სავარაუდო რაოდენობა _ 10 (+4)
საკითხები 1. დაწერილი და დაუწერელი წესები; 2. არასრულწლოვანი და დანაშაული; 3. საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოება; 4. კულტურული მრავალფეროვნება ჩემ გარშემო.	
ცნებები სოციალიზაცია – მე, პიროვნება, საზოგადოება, საზოგადოებრივი ჯგუფები დემოკრატია, დემოკრატიის პრინციპები – ადამიანის უფლებები, სამართლებრივი დოკუმენტები ინიციატივა – დაგეგმვა, პროფესია, ფინანსები სამოქალაქო მონაწილეობა – მოხალისეობა, ადვოკატირება, ლობირება მდგრადი განვითარება – სამოქალაქო უსაფრთხოება	
საკვანძო შეკითხვები • რა და როგორ აყალიბებს თემში არსებულ ჯგუფებს ერთიან საზოგადოებად? • რატომ არის საერთო სივრცეზე (სადარბაზო, ეზო) ზრუნვა მოქალაქის მოვალეობა? • რატომ და როგორ უნდა განვახორციელო ჩემი საცხოვრებელი გარემოსათვის აქტუალური სათემო აქტივობები? როგორ უნდა ვითანამშრომლო ჩვენს თემში მცხოვრებ განსხვავებული შეხედულებების/ შესაძლებლობების/ წარმოშობის ადამიანებთან? • რატომ უარესდება საზოგადოებრივი ურთიერთობები თემში პიროვნული ღირსების შელახვის შემთხვევაში? • რატომ და როგორ უნდა ვიზრუნო ჩემს თემში უსაფრთხო გარემოს შექმნაზე (იმ შემთხვევაშიც კი, თუკი ახლო მომავალში ბუნებრივი თუ ტექნოგენური კატასტროფა არ არის მოსალოდნელი)?	
აქტივობები ➤ თხზულება: მე პიროვნება ვარ! ➤ ინტერვიუ თემში მცხოვრები ადამიანთან, რომელიც კარგ მოქალაქედ და წარმატებულ პიროვნებად მიგაჩნიათ. ➤ გამოკითხვა თემში ძველი და ახალი დაუწერელი წესების შესახებ. ➤ პრეზენტაცია: მე ვიცნობ ჩემს უფლებებს. ➤ თხზულება: დაუწერელი და დაწერილი წესები ჩემ ირგვლივ (თემში).	

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის, რომელთა საშუალებითაც მოსწავლემ თემის ფარგლებში შეძენილი ცოდნა უნდა წარმოაჩინოს. **რეკომენდაცია:** აქ არის ის იდეები, რომელიც ასახულია მოსწავლის სახელმძღვანელოში და არის კიდევ დამატებით სხვა იდეებიც, რათა სურვილის შემთხვევაში განსხვავებული გემოვნების მასწავლებლებს მეტი არჩევანის საშუალება ჰქონდეთ, მათ შორის მოსწავლეებთან შეთანხმებით და ყველა დემოკრატიული პრინციპის დაცვით.

- თემში საგზაო უსაფრთხოების ამალგების მიზნით კვლევაზე დაფუძნებული პროექტის განხორციელება და თემის/ ამხანაგობის წინაშე მისი შედეგების პრეზენტაცია/ ადვოკატირება;
- უბნის ინსპექტორთან/ საუბნო სამსახურთან თანამშრომლობით ფლაერის/ ბუკლეტის/ პოსტერის მომზადება და გავრცელება თემში არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციისა და მის შესახებ მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლების მიზნით;
- ინტერვიუ პოლიციელთან, პატრულთან ან უბნის ინსპექტორთან იმის შესახებ, თუ რა პრობლემებს ხვდება იგი ყოველდღიურ სამსახურებრივ ცხოვრებაში/ თხრობითი ტექსტის დანერა „ინსპექტორის ერთი დღე“;
- თემში არსებული საჭიროებების გამოვლენა/კვლევა. კვლევის შედეგების საფუძველზე მოხალისეობრივი პროექტის განხორციელება;
- კვლევის ჩატარება თემში არსებული სტერეოტიპების ან/და დაუნერგელი წესების გამოვლენის მიზნით;
- სოციალური რეკლამის/ პოსტერის/ ბუკლეტის მომზადება საგანგებო სიტუაციებში სწორი მოქმედების შესახებ მოსახლეობის ინფორმირების მიზნით;
- დისკუსია თემაზე: „თემში დაუნერგელი წესები უფრო ქმედითი უნდა იყოს თუ დანერგილი კანონები?“

შეფასების ინდიკატორები – მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- თემში არსებული სოციალური და ინფრასტრუქტურული პრობლემების (დანერგილი და დაუნერგელი წესების თანაარსებობა, არასრულწლოვანთა დანაშაული, საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოება, ბუნებრივი საფრთხეები) იდენტიფიცირება; საკუთარი ჩართულობით მათ გადაჭრაზე ზრუნვა (**მოქ.საბ.2,4,5,7,8,9,10,11,12,13**);
- სათემო აქტივობების დაგეგმვისას განსხვავებული შეხედულებების ადამიანებთან თანამშრომლობა; თემში მცხოვრები ყველა ადამიანის ინტერესის გათვალისწინება (**მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,8,9,12**);
- პირადი და სათემო აქტივობების დაგეგმვისა და განხორციელებისას მდგრადი განვითარებისა და დემოკრატიის პრინციპების (თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, გამჭვირვალობა, პასუხისმგებლობა, ინკლუზიურობა, არაძალადობრივი მეთოდებით მოქმედება, ტოლერანტობა) გათვალისწინებით მოქმედება (**მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12**).

მკვიდრი წარმოდგენები

- თემში განსხვავებული შეხედულებების, ინტერესებისა და ღირებულებების მქონე ადამიანები ცხოვრობენ, თუმცა მათ საერთო საზრუნავი აერთიანებთ;
- თემის ყოველდღიურ ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობა/ჩართულობა მასზე ზრუნვას ნიშნავს;
- ადამიანის ღირსების პატივისცემა აუცილებელია თემში მშვიდობიანი თანაცხოვრებისათვის;
- თემის წევრები ქმნიან ამხანაგობებს საერთო პრობლემების მოსაგვარებლად და ყოფა-ცხოვრების გასაუმჯობესებლად.

1. მე პიროვნება ვარ

გაკვეთილის მიზანი:

მოსწავლეები გააცნობიერებენ პიროვნების არსსა და მნიშვნელობას. დაფიქრდებიან ხასიათისა და ღირებულებების, ასევე პრინციპების სხვაობაზე, რაც ქმნის ინდივიდს.

საკვანძო შეკითხვები:

- რას ნიშნავს სიტყვა „პიროვნება“?
- როგორ ყალიბდება პიროვნება?
- როგორ ყალიბდება ღირებულებები?

თემატური ცნებები:

- პიროვნება
- ღირებულებები

პირველ გაკვეთილში მოცემული თემა და ცნებები თავიანთი მნიშვნელობით იმდენად დიდია, შეიძლება მოიცვას მთელი სასწავლო კურსი და საგანი. თავისთავად ცხადია, ასე სიღრმისეულად მეშვიდე კლასში პიროვნების, დემოკრატიისა და ღირებულებების თემას ვერ ამოვწურავთ, მაგრამ მასწავლებელს გასიგრძელებული უნდა ჰქონდეს მათი მნიშვნელობა.

პიროვნების მრავალგვარი განმარტება არსებობს.

<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=7764>

პიროვნება – ეს სამყაროს ამოსავალი წერტილია, მისი ცენტრია და რაც უფრო მეტადაა დაფასებული პიროვნების ღირსება, მით უფრო ჰუმანურია საზოგადოება. სასკოლო სივრცეშიც ავტორიტარული რეჟიმის უარყოფის შემდეგ სასკოლო წესრიგისა და მაღალი აკადემიური მოსწრების მიღწევა მხოლოდ მოსწავლეთა ინდივიდუალურობის აღიარებით, მათდამი პატივისცემითა და ასევე მოსწავლეთაგან საკუთარი და სხვათა პიროვნების პატივისცემით მიიღწევა.

ამდენად, ძალზედ მნიშვნელოვანია, მოსწავლეებმა გაიაზრონ პიროვნების, ინდივიდის არსი, რათა შემდგომში ამ ცოდნაზე დაყრდნობით დაიცვან საკუთარი და სხვისი უფლებები, მართონ თავიანთი გრძნობები, ღირებულებები, შესაძლებლობები.

საწყისი კითხვებში ერთ-ორი ეხება ხასიათს. მართალია, კითხვები, თემიდან გამომდინარე, უფრო მეტად ღირებულებებს ეხება, მაგრამ ნუ დავტოვებთ უყურადღებოდ ხასიათსაც. გრძნობების სახელდება, თუნდაც „სიბრაზე“, „დამშვიდება“, საწყისი ეტაპია ფსიქო-ემოციური რეგულაციის სწავლების, რაც უმთავრესია სასკოლო წესრიგის, ბუღინგის პრევენციის და უბრალოდ ბედნიერი და ფსიქიკურად ჯანმრთელი თაობის აღზრდის საქმეში. ამ საკითხს ქვემოთ ფართოდ შევეხებით!

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

სანამ თავიანთ პიროვნულ თვისებებზე დააფიქრებთ, შეგიძლიათ გამოიყენოთ გონე-ბრივი იერიშის მეთოდი. სთხოვთ, გაიხსენონ, როგორი შეიძლება იყოს პიროვნება. ეს დაეხმარებათ მეორე ეტაპზე საკუთარი პიროვნული თვისებების აღქმასა და გააზრებაში.

- ჰკითხეთ მოსწავლეებს, როგორ განსაზღვრავდნენ საკუთარ თავს?
- რა არის მათთვის უმნიშვნელოვანესი საკუთარი თავის მათეულ ხედვაში?
- როგორი მიზნები აქვთ?
- როგორ სურთ, რომ სხვები ხედავდნენ?

აქტივობა 2

სთხოვეთ მოსწავლეებს, დაასახელონ ის ადამიანები, მოვლენები, წიგნები, ფილმები, რომლებმაც გავლენა მოახდინა მათი პიროვნების ჩამოყალიბებაზე.

აქტივობა 3

მოსწავლის წიგნში აღწერილი აქტივობა „იმუშავეთ წყვილებში“ მოამზადებს მოსწავლეებს უფრო ფართო კომუნიკაციისთვის, მაგ. დისკუსიისათვის.

- ვერ მაანონებ კარგ ყმასა, რაც არ უჯდება ჭკვაშია; (სამართლიანობა, არ ღალატობს საკუთარ პრინციპებს, რახან „კარგი ყმაა“ მისი ფიქრიც „კარგი და სამართლიანია“).
- ხამს მოყვარე მოყვრისათვის თავი ჭირსა არ დამრიდად; (სიკეთე)
- პატივი ეცი დედასა და მამასა შენსა; (სამართლიანია, პატივს სცემდე მშობლებს, რომლებსაც შენზე ამაგი აქვთ).
- სამშობლოს არვის წავართმევთ, ჩვენც ნურვინ შეგვეცილება. (სამშობლოს სიყვარული).

აქტივობა 4

მიეცით დავალებად თხზულება სათაურით „მე პიროვნება ვარ!“. მოსწავლეები სრულიად თავისუფლები არიან თხზულების შინაარსის, სტრუქტურის, ფორმის, მოცულობის არჩევაში.

მასწავლებელი წინასწარ უთანხმდება მოსწავლეებს, რომ თხზულების გაზიარება ან არგაზიარება კლასისთვის მათი პირადი გადაწყვეტილებაა. ისინი ასევე თავად წყვეტენ, აჩვენონ თუ არა ნამუშევარი მასწავლებელს.

მასწავლებელი სთხოვს ნამუშევრის შენახვას ერთი ან რამდენიმე წლის განმავლობაში. ასევე სთხოვს პერიოდულად (მაგ., წელიწადში ერთხელ) გადახედონ ნამუშევარს და დააკვირდნენ მომხდარ ცვლილებებს.

ეს აქტივობა შესაძლებელია რამდენიმე ვარიანტად განხორციელდეს:

- მოსწავლეები საკუთარ დახასიათებას წერენ, შემდეგ უკითხავენ მეწყვილეს და ერთმანეთს უკეთ ეცნობიან.
- მოსწავლეები ანონიმურად წერენ საკუთარ დახასიათებას და ერთ ყუთში ათავსებენ. შემდეგ მორიგეობით იღებენ ყუთიდან რომელიმე დახასიათებას, უკითხავენ კლასს და ცდილობენ გამოიცნონ, ვისზეა საუბარი.
- მოსწავლეები ირჩევენ ერთ-ერთ თანაკლასელს, წერენ მის დახასიათებას და ერთ ყუთში ათავსებენ. შემდეგ მორიგეობით იღებენ ყუთიდან რომელიმე დახასიათებას, უკითხავენ კლასს და ცდილობენ, გამოიცნონ ავტორი.

2-3. მე და საზოგადოება

გაკვეთილის მიზანი

მოსწავლეები გააცნობიერებენ თავიანთ მნიშვნელობასა და როლებს საზოგადოებაში, შეისწავლიან ტერმინ „დემოკრატიის“ არსსა და წარმოშობას, ასევე პიროვნების ადგილსა და ფუნქციას დემოკრატიულ საზოგადოებაში. ასევე ისწავლიან თემის სხვადასხვა განმარტებასა და თანამედროვე გაგებას ამ ტერმინისა, უფლებებსა და მოვალეობებს შორის კავშირს, მოხალისეობისა და ადვოკატირების მნიშვნელობას თემში.

რეკომენდაცია

ამ თავში თემი განმარტებულია ტერიტორიული ნიშნის მიხედვით, როგორ ამას მოითხოვდა სტანდარტი. თუმცა ტერმინს მრავალგვარი შინაარსი შეიძლება ჰქონდეს. შეგიძლიათ მოუთხოროთ მოსწავლეებს მითითებული ვებმისამართის საშუალებით.

<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=22381>

საკვანძო შეკითხვები

- რას ნიშნავს სიტყვა „საზოგადოება“?
- როგორ ყალიბდება საზოგადოება?
- რა არის საზოგადოებრივი ჯგუფი?
- რა კავშირია უფლებებსა და მოვალეობებს შორის?
- რატომ არის დემოკრატიული საზოგადოების აუცილებელი ნაწილი ადვოკატირება და მოხალისეობა?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი დემოკრატიული ღირებულებები?

თემატური ცნებები

- საზოგადოება
- დემოკრატია
- თემი
- ადვოკატირება
- მოხალისეობა

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

გამოწვევის ფაზაში შეგიძლიათ მიმართოთ **გონებრივ იერიშს**. საკვანძო სიტყვა იქნება საზოგადოება და დაფაზე ან დიდ ფურცელზე ჩამოწერთ ყველა სიტყვას, რაც მასთან დაკავშირებით გაახსენდებათ.

სიტუაციური ამოცანა: სოციალური ჯგუფები ჩემ ირგვლივ.

1. გააცანით მოსწავლეებს გაკვეთილის თემა. განმარტეთ ცნება „სოციალური ჯგუფი“. (ეს არის ადამიანთა ფორმალური ან არაფორმალური გაერთიანება, რომლებსაც გაცნობიერებული აქვთ ეს ერთობა. მაგ. კლასელები, სამეზობლო, თემის წევრები და ა. შ.).

2. დაყავით დაფა ორ ნაწილად:

ერთ ნაწილს დაანერეთ სათაური „ჯგუფები“. **გონებრივი იერიშის** მეთოდით ჩამოწერეთ სოციალური ჯგუფები, რომლებსაც გაიხსენებენ მოსწავლეები. წაიკითხეთ კლასში ჯგუფის თითოეული ტიპის განმარტება და მონახეთ მისი შესატყვისი დაფაზე (თუ სიაში არ არის, დაამატეთ).

3. დასვით სიტუაციურ ამოცანაში მოცემული **სადისკუსიო კითხვები**.

დისკუსიის დასასრულს, მოსწავლეები უნდა მივიდნენ საერთო აზრამდე: ჯგუფის წევრები მაშინ ვართ, თუ ამ ჯგუფის სხვა წევრებთან საერთო მიზნები, საქმიანობა ან ინტერესები გვაერთიანებს. აუცილებელი არ არის უშუალოდ ვიმყოფებოდეთ ჯგუფში, ან პირადად ვიცნობდეთ მასში გაერთიანებულ ყველა ადამიანს, რომ ვითვლებოდეთ ამ ჯგუფის წევრად – მაგალითად, შეიძლება შევდიოდეთ რომელიმე მომღერლის ან ფეხბურთელის თაყვანისცემელთა ჯგუფში, რომელიც ათასობით ადამიანს აერთიანებს (ფანკლუბები).

4. დაასათაურეთ დაფის მეორე ნაწილი – ჯგუფებში გაერთიანების მიზეზები.

დაუსვით კლასს კითხვა:

- თქვენი აზრით, რატომ ერთიანდებიან ადამიანები ჯგუფებში? პასუხები ჩამოწერეთ სათაურის ქვეშ. შემოხაზეთ ან დაამატეთ ის მიზეზები, რომლებიც სახელმძღვანელოშია მოცემული – გადარჩენის ინსტინქტი, უნარ-ჩვევების შეძენა, ურთიერთობა, საერთო საქმე ან მიზანი, საერთო ინტერესები, უარყოფითი ემოციების განეიტრალება.
- სთხოვეთ მოსწავლეებს, მოიყვანონ თითო მაგალითი სიაში ჩამოთვლილი ყოველი მიზეზისათვის, ან დააკავშირონ მიზეზი შესაბამის ჯგუფთან პირველ სვეტში, დაფაზე.
- განმარტეთ ტერმინი „სოციალიზაცია“ და ჰკითხეთ მოსწავლეებს, თუ რომელი ჯგუფი ან ჯგუფები ასრულებენ ყველაზე მნიშვნელოვან როლს ადამიანის სოციალიზაციის პროცესში. თუ არ არის ჯგუფების ჩამონათვალში, დაამატეთ.

შემდეგ სთხოვეთ მოსწავლეებს, ჩამონათვალიდან რომელია ყველაზე ახლოს, რომელი უფრო შორს და რომელი ძალიან შორს. დახატეთ დაფაზე სახელმძღვანელოს მსგავსი საზოგადოების ურთიერთობების წრე და სთხოვეთ მოსწავლეებს, შეავსონ სათითაოდ და თანმიმდევრულად. თან განმარტონ, ცენტრიდან რატომ არის პირველ ადგილზე ოჯახი და ა. შ.

5. განიხილეთ ინდივიდუალური სავარჯიშოს შედეგები, ჰკითხეთ მოსწავლეებს, მონაწილეობის რა ფორმები შეარჩიეს თითოეული სიტუაციისთვის, იმსჯელეთ მათ ეფექტურობაზე, შესაძლო ალტერნატივებზე.

აქტივობა 2

იმუშავეთ წყვილებში, მოსწავლის ნიგნში მოცემული ნიმუშის მიხედვით. მაგ.

საზოგადოებრივი ჯგუფი	უფლებები	მოვალეობები
ოჯახი	მოითხოვონ ერთმანეთისგან პატივისცემა და ზრუნვა, ერთად იცხოვრონ.	პატივს სცემდნენ ერთმანეთს, იზრუნონ ოჯახის თითოეულ წევრზე.
სკოლა	მიიღონ და მოითხოვონ ყველა ის სარგებელი, რაც სკოლაში ეკუთვნით (მოსწავლეებმა ცოდნა და ღირსეული მოპყრობა, მასწავლებლებმა – პატივისცემა და ხელფასი და ა. შ).	მოსწავლეებს სკოლაში ევალებათ შინაგანანდის დაცვა, მასწავლებლებს – შრომითი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მოვალეობების დაცვა.
სამეზობლო	უფლება აქვთ, მიიღონ საერთო სარგებელი, ერთად დაისვენონ იმ ადგილებში, რომლებიც საერთოა (სკვერი, ეზო, საბავშვო მოედანი, სადარბაზო, მიიღონ მონაწილეობა სამეზობლო საკითხების გადაჭრაში).	ევალებათ იზრუნონ საერთო ქონებაზე, საერთო სივრცეებზე, ევალებათ, პატივი სცენ სამეზობლოს გადანაცვეტილებს.

აქტივობა 3

მოსწავლეებთან ერთად განიხილეთ დემოკრატიის განმსაზღვრელი ნახატის შინაარსი.

მოაწყვეთ დისკუსია რომელიმე შეთავაზებულ თემაზე:

- რომელია უფრო მნიშვნელოვანი დემოკრატიული ღირებულება?
- რას გულისხმობს კულტურული მრავალფეროვნების დაფასება (შესთავაზეთ ვარიანტები, ვთქვათ, ახალი წლის შეხვედრის ქართული და ევროპული ტრადიცია, ეროვნული სამოსი, კვების სხვადასხვაგვარი კულტურა და ა. შ).

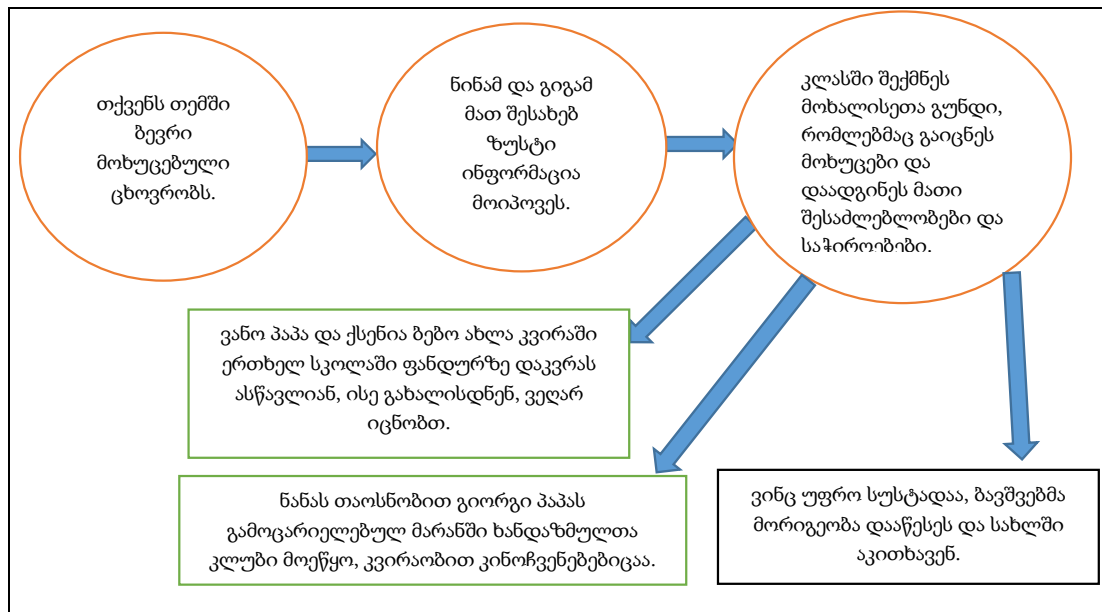
გაითვალისწინეთ, დისკუსიაში ჩართვა ყველას უნდა შეეძლოს.

დემოკრატია და დემოკრატიული ღირებულებები არა მხოლოდ საგნის „მოქალაქეობა“, არამედ ზოგადად განათლების მთავარი ამოცანაა. საერთოდ პედაგოგიკა ყოველთვის ითვალისწინებს, რისთვის, როგორი საზოგადოებისთვის, როგორი სამუშაოებისთვის ზრდის მომავალ თაობას. თანამედროვე ციფრულ სამყაროში იმდენად სწრაფად იცვლება სიტუაცია, რომ ბევრი რამ პედაგოგიკისათვის ბუნდოვანია. მაგ, ექნება თუ არა კლავიატურა დღეს რომ მოსწავლეა, იმ ადამიანს, თუ სიტყვიერი ბრძანებებით დაემორჩილება ტექნიკა. ერთადერთი, რაც პედაგოგიკისთვის ცხადია, ეს არის დემოკრატია და დემოკრატიული ღირებულებები. ჩვენ ვზრდით თაობებს, რომელთაც დემოკრატიულ ქვეყანაში უნდა იცხოვრონ და მის შენებაში მიიღონ მონაწილეობა.

აქტივობა 4

იმუშავეთ ჯგუფებში სახელმძღვანელოში მოცემული ნიმუშის მიხედვით. შეგიძლიათ დავალება განავრცოთ და შეადგინოთ მოკლე მოთხრობა, როგორ გადაჭერით პრობლემა და გამოიყენოთ დროის ვიზუალიზაციისათვის დროის დიაგრამა, ყოველი ქმედება მოწაფეების კარნახით ჩანეროთ ყოველ შემდგომ რგოლში მაგ. 1. თქვენს თემში ბევრი მოხუცებული ცხოვრობს. 2. ნინამ და გიგამ მათ შესახებ ზუსტი ინფორმაცია მოიპოვეს. 3. კლასში შექმნეს მოხალისეთა გუნდი, რომლებმაც გაიცნეს მოხუცები და

დაადგინეს მათი შესაძლებლობები და საჭიროებები.

დაახლოებით ამგვარ მოთხრობამდე მოსწავლეების მიყვანა შესაძლებელია ფარული ბიძგებითა და ემოციური შეკითხვებით, რომლებიც მათ ამბის ქმედით და ლოგიკურ განვითარებამდე მიიყვანს.

4. პრაქტიკუმი

პრაქტიკუმის მიზანი: მოსწავლეებმა შეიძინონ კრიტიკული აზროვნების, დამოუკიდებელი ქმედების, ვერბალური, წერიტი და სხვა უნარები, განივითარონ სამოქალაქო პასუხისმგებლობა.

პრობლემის შერჩევა

პრობლემები სხვადასხვა თემაში მცხოვრებ ადამიანებს სხვადასხვა აქვთ. ამდენად, უპირველესად უნდა განისაზღვროს, რა საჭიროებებია თქვენს თემაში: შეიძლება განზვანების დეფიციტია, შეიძლება, ორმოცამდე ამოსავლები, რომლებიც მშენებლებმა დატოვეს და წვიმის წყლით დაჭაობდა, შეიძლება, ზებრა გადასასვლელი კარგად აღარ ეტყობა, ან ნიშანი, „ფრთხილად, ბავშვებია“, ხეების ფოთლების ქვეშ დაიმაღლა. პრობლემები თემაში, როგორც წესი, ადვილად შესამჩნევია და თავად უკეთ გეცოდინებათ, რისი გადაჭრისკენ შეგიძლიათ უბიძგოთ ბავშვებს. აღწერეთ კომფორტული საზოგადოებრივი სივრცე, დააფიქრეთ, რა აკლია მათ საზოგადოებრივ სივრცეს და აარჩიეთ პრობლემები, რომელთა გადაჭრა-ადგოკატირებაზე მათთან ერთად იმუშავენ.

პრობლემის გადაჭრა

პრობლემის გადაჭრა – მოქალაქეობრივი აქტივობის ერთ-ერთი ძირითადი სახეა. ამ მეთოდით სწავლების შედეგად მოსწავლეებს ეცოდინებათ, რა სისტემა გამოიყენება ზოგადად პრობლემის გადასაჭრელად. სწავლების ეს მეთოდი ავითარებს ისეთ უნარ-ჩვევებს, როგორებიცაა: მოსმენის კულტურა, იდეების გაცვლა და სხვა პირთა უფლებების პატივისცემა.

1. სანამ მონაწილეები შეუდგებიან პრობლემის გადაჭრის გზების ძიებას, უპირველეს ყოვლისა, უნდა შეიტყონ შესასრულებელი საგარჯიშოს ან დავალების არსი და პირობები.
2. ჰკითხეთ მონაწილეებს, გასაგებია არის თუ არა მათთვის პრობლემის არსი, რომელსაც შეიცავს შესასრულებელი დავალება ან საგარჯიშო. მუშაობა მიმდინარეობს მცირე ჯგუფებში და მუშაობის პროცესში ყოველმა ჯგუფმა უნდა განსაზღვროს მის წინაშე მდგარი პრობლემა.
3. ჰკითხეთ მონაწილეებს, ნამდვილად სურთ თუ არა მოცემული პრობლემის გადაჭრა და რატომ მიიჩნევენ ისინი ამ პრობლემის გადაჭრას მნიშვნელოვანად? თუ მონაწილეები პრობლემას მნიშვნელოვანად ჩათვლიან და სურთ მისი გადაჭრა, გააგრძელებს მეთოდის გამოყენება.
4. გონებრივი იერიშის მეთოდის გამოყენებით, მონაწილეებმა უნდა იპოვონ, რაც შეიძლება მეტი გზა და ჩამოთვალონ ყველა შესაძლო საშუალება მოცემული პრობლემის გადასაჭრელად. საჭიროა, რომ მოსწავლეებისაგან მოისმინოთ რაც შეიძლება მეტი იდეა და გაკვეთილის ამ ეტაპზე მათ მიერ გამოთქმული ნებისმიერი აზრი ჩათვალოთ მისაღებად.
5. როცა მათ მიერ გამოთქმულ აზრთა ჩამონათვალი დასრულდება, განმარტეთ და, საჭიროების შემთხვევაში, გააერთიანეთ წარმოდგენილი მოსაზრებები და იდეები.
6. მოსწავლეებთან ერთად განიხილეთ პრობლემის გადაჭრის ყველა წარმოდგენილი გზა და საშუალება, ასევე შედეგი (დადებითი ან უარყოფითი), რომელიც შესაძლოა

მოჰყვეს ამა თუ იმ საშუალების გამოყენებას. ამგვარად თქვენ შეძლებთ, გამოორიცხოთ ზოგიერთი იდეა ან აზრი.

7. შეარჩიეთ საუკეთესო ვარიანტი და შეამოწმეთ იგი, რათა დარწმუნდეთ, გადაიჭრება თუ არა ამ გზით მოცემული პრობლემა. თუ თქვენ მუშაობთ მცირე ჯგუფებთან ან მთელ კლასთან, ასეთ შემთხვევაში ჩაატარეთ კენჭისყრა პრობლემის გადაჭრის საუკეთესო საშუალების გამოსავლენად.
8. შეარჩიეთ პრობლემის გადაჭრის ორი ან სამი საშუალება იმ შემთხვევისათვის, თუ პირველი ვარიანტი არ აღმოჩნდება ეფექტური.
9. გამოიყენეთ ყველა შესაძლო საშუალება მიზნის მისაღწევად და პრობლემის გადასაჭრელად.
10. ამის შემდეგ დაურიგეთ მოსწავლეებს საჭირო მასალა.

მასალა მოსწავლეთათვის

პრობლემის გადაჭრის სტადიები

სტადია 1: გაარკვეთ პრობლემის არსი.

სტადია 2: რამდენად მნიშვნელოვანია მოცემული პრობლემა?

სტადია 3: მოიფიქრეთ პრობლემის გადაჭრის ყველა შესაძლო გზა და საშუალება.

სტადია 4: განიხილეთ და იმსჯელეთ შედეგებზე, რომელიც შესაძლოა მოჰყვეს პრობლემის გადაჭრის ამა თუ იმ საშუალების გამოყენებას.

სტადია 5: აირჩიეთ პრობლემის გადაჭრის ერთ-ერთი გზა/საშუალება, რომელიც საუკეთესოდ მიგაჩნიათ და შეამოწმეთ, მოგვარდება თუ არა ამ გზით მოცემული პრობლემა.

სტადია 6: იმ შემთხვევაში, თუ თქვენ მიერ არჩეული საშუალება არ აღმოჩნდება ეფექტური, სცადეთ შემდეგი. ასე განაგრძეთ მანამ, სანამ მიაღწევთ მიზანს და გადაჭრით პრობლემას. პროექტის შესრულების შემდეგ შეაფასეთ მისი მსვლელობა და მოსწავლეთა ჩართულობა.

აქვე გთავაზობთ შესრულებული პრაქტიკუმის წარდგენის შეფასების სქემას, რომელიც წინასწარ უნდა გააცნოთ მოსწავლეებს. უმჯობესი იქნება, თუ თითოეული პრეზენტაციისას კლასთან ერთად შეიმუშავენ შეფასების სქემას. ასე ისინი დემოკრატიული საზოგადოებისათვის საჭირო უნარებს მიიღებენ და თანაც, მათულობს პასუხისმგებლობის ხარისხი, როდესაც ადამიანს შეფასების შექმნაში თავად აქვს მიღებული მონაწილეობა, საქმეს უფრო მაღალი პასუხისმგებლობით ეკიდება (იხ. დანართი 4-5).

5-6. დაწერილი და დაუწერელი წესები

გაკვეთილის მიზანი

მოსწავლეები ეცნობიან დაწერილ და დაუწერელ კანონებს, აცნობიერებენ, რას ნიშნავს და რამდენად აუცილებელია საზოგადოებრივი წესრიგი. გებულობენ, რა არის კანონი და რატომ არის სავალდებულო მისი შესრულება.

საკვანძო შეკითხვები

- რატომ ქმნის საზოგადოება წესებს?
- რა განსხვავებაა დაწერილ და დაუწერელ კანონებს შორის?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი სოციალური წესრიგი?

ძირითადი ცნებები

- დაუწერელი წესები – მორალი, ეთიკა,
- დაწერილი წესები – კანონი,
- სოციალური წესრიგი

აქტივობა 1

თამაში „ესტაფეტა“.

1. განუმარტეთ მოსწავლეებს, რომ გაკვეთილი დაიწყება თამაშით.
2. მოსწავლეები დასვით 2 რიგად და აუხსენით, რომ მოსწავლეების თითოეული რიგი შეადგენს ერთ გუნდს. მოსწავლე, რომელიც ზის რიგის დასაწყისში არის გუნდის კაპიტანი.
3. კაპიტნებს დაურიგეთ ფერადი ფურცლები ან მარკერები.
4. გამოაცხადეთ თამაშის დაწყება. რა თქმა უნდა, მოსწავლეებმა არ იციან თამაშის წესები, რაც დაბნეულობას გამოიწვევს.
5. აცადეთ დაახლოებით 1 წუთი, შემდეგ გაიკვირვეთ, რომ მოსწავლეებმა არ იციან თამაშის წესები და განმარტეთ, რომ მათ უნდა გადასცენ ნივთები რიგის ბოლოსკენ. გამოაცხადეთ თამაშის დაწყება.
6. შეაჩერეთ თამაში და მოსწავლეებს სთხოვეთ, ნივთები დააბრუნონ. ახსენით, რომ ნივთების გადაწოდება მარცხენა მხრიდან უნდა მოხდეს. ისევ გამოაცხადეთ თამაშის დაწყება. მონაწილეები აღშფოთდებიან, მაგრამ ყურადღებას ნუ მიაქცევთ.
7. ისევ შეაჩერეთ თამაში და აღნიშნეთ, რომ ერთ გუნდში უფრო მეტი ბიჭია, ვიდრე მეორეში, ამიტომ თავიდან გადაანაწილეთ გუნდები. ისევ მოითხოვეთ ნივთების დაბრუნება კაპიტანისთვის და თავიდან დაიწყეთ თამაში.
8. ისევ შეწყვიტეთ თამაში და თქვით, რომ ერთ გუნდში მოსწავლეებს შორის უფრო პატარა მანძილია, დააშორეთ ისინი ერთმანეთს და ისევ თავიდან დაიწყეთ.
9. მას შემდეგ, რაც გუნდები დაეალებას შეასრულებენ, გამარჯვებულად გამოაცხადეთ გუნდი, რომელმაც უფრო გვიან დაასრულა ნივთების გადაცემა.

აღშფოთებულ მოსწავლეებს კი უპასუხეთ, რომ არავის უთქვამს, რომ გამარჯვებითვის თამაშის სწრაფი დამთავრება იყო საჭირო.

10. დასვით შემდეგი კითხვები:

- ა) რა არ მოგეწონათ თამაშის პროცესში?
- ბ) იყო თუ არა თამაში უსამართლო? რატომ?
- გ) რა უნდა შეიცვალოს, რომ თამაში წარმატებული გახდეს?

შესაძლო პასუხები:

- უნდა არსებობდეს თამაშის წესები;
- ეს წესები ყველასთვის უნდა იყოს ცნობილი;
- წესები უნდა იყოს გასაგები;
- წესები არ უნდა იცვლებოდეს თამაშის პროცესში;
- თამაშის ყველა მონაწილე უნდა იყოს თანასწორი;
- არ უნდა ხდებოდეს დისკრიმინაცია რაიმე ნიშნის მიხედვით.

11. შეაჯამეთ თამაშის რეალური შედეგები:

განმარტეთ ადამიანის სხვადასხვა სოციალური ფუნქცია (როლი) – მოქალაქე, მშობელი, შვილი, მოსწავლე, სტუდენტი, მასწავლებელი და ა.შ. ადამიანთა ყოველდღიურ საქმიანობა და ურთიერთობები ქცევის წესებს წარმოადგენს. განუმარტეთ, რომ სამართალი არის ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი. იგი არეგულირებს ჩვენ მიერ მალაზიის გამყიდველთან, ავტობუსის მძღოლთან, მასწავლებელთან, მშობელთან და საზოგადოების სხვა წევრებთან დამყარებულ ურთიერთობებს.

12. სთხოვეთ მოსწავლეებს, უპასუხონ შემდეგ შეკითხვებს:

- ა) დაგირღვევიათ თუ არა ოდესმე ქცევის წესები (მოძრაობის წესები, დისციპლინა სკოლაში და სხვა)?
- ბ) ვინ დაზარალდა ან შესაძლებელია, დაზარალებულიყო თქვენ მიერ ქცევის წესების დარღვევის შედეგად (მეგობარი, მშობელი, მეზობელი, უბრალოდ ქუჩაში გამვლელი და სხვა)?
- გ) დასჯილხართ თუ არა ოდესმე წესების დარღვევისთვის (სკოლის ადმინისტრაციის, მშობლის მიერ)?
- დ) დაზარალებულხართ თუ არა ოდესმე სხვის მიერ ქცევის წესების დარღვევის გამო?

13. მუშაობა მცირე ჯგუფებში: დაყავით მოსწავლეები 4-5 წევრიან ჯგუფებად.

დავალბა მცირე ჯგუფებისათვის: წარმოიდგინეთ, რომ საქართველოში ქცევის წესები აღარ არსებობს.

მოსწავლეებს სთხოვეთ, უპასუხონ შემდეგ კითხვებს:

- როგორ მოიქცევიან ადამიანები?
- როგორ შეიცვლება თქვენი ქმედებები?
- რას დაწერდნენ გაზეთები ერთი წლის შემდეგ?
- სთხოვეთ ჯგუფებს, თავიანთი მოსაზრებები წარმოადგინონ.

აქტივობა 2

მომზადეთ კუბი, რომლის თითო გვერდზეც გენერებათ უკვე შესწავლილი თითო ცნება: პიროვნება, საზოგადოება, თემი, დემოკრატია, ადვოკატირება, მობალისეობა.

თამაშის წესი შემდეგია:

თქვენ ესვრით კუბს მოწაფეს, ის იჭერს, დასცქერის, კითხულობს და სწრაფად განმარტავს. ასევე სწრაფად გიბრუნებთ უკან. თუ უკვე განმარტებული ცნება ამოუვიდა, კუბს საათის ისრის მიმართულებით აბრუნებს და შემდეგ კითხულობს. როცა ყველას განმარტავთ, ან ასრულებთ, ან გადადიხართ შემდეგ მოწაფეებთან. გაკვეთილის ამგვარი დასაწყისი საშუალებას მოგცემთ, შეახსენოთ მოწაფეებს **განვლილი მასალა**, ხოლო მათში განავითარებს სისწრაფეს და შეაჩვენებს მოულოდნელ შეკითხვებს!

აქტივობა 3

იმუშავეთ წყვილებში წიგნში მოცემული საკითხის ირგვლივ. შეგიძლიათ აქტივობას ფერი უცვალოთ. მაგ. წყვილების ნაცვლად შეგიძლიათ გამოიყენოთ ე. წ. **გარმონის მეთოდი**. ერთი მოსწავლე იღებს ფურცელს და წერს წესს, რომელიც აუცილებლად მიაჩნია. გადაკეცავს ფურცელს წვრილად, რამდენიც მის ნაწერს დაფარავს და მიაწვდის შემდეგს. ასე გრძელდება, სანამ ფურცელი არ დაილევა.

პარალელურ რიგში კი წერენ წესებს, რომლებიც საჭიროდ არ მიაჩნიათ. საბოლოოდ მიიღება გარმონივით დაკეცილი ფურცელი, რომელსაც გავხსნით, შევაჯამებთ, ვნახავთ, რას მიაწვდის უპირატესობა მონაწილეებმა და თუ რაიმე აუცილებლად მოგვეჩვენა, დავამატებთ.

აქტივობა 4

1) წამოიწყეთ საკლასო **დისკუსია** საზოგადოების დაწერილი და დაუწერელი წესების შესახებ. შესთავაზეთ რამდენიმე მაგალითი:

- სალექს რეზინას არ ვაგდებთ ასფალტზე, ვახვევთ ქალაქის ნაჭერში და ისე ვაგდებთ ურნაში;
- არ ვწყვეტთ სკვერში ან ოფისში არსებულ ყვავილებს;
- საზოგადოებრივ ტრანსპორტში ან საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში ვიცავთ საკუთარ და სხვის პირად სივრცეს (მაგ., ადამიანებთან ურთიერთობისას ვიცავთ მანძილს, რომელიც კომფორტულია ურთიერთობაში მონაწილე ყველა მხარისათვის);
- რიგი დავიცავთ, თუ ურიგოდ გაძვრეთ კინოს ბილეთის ასაღებად;
- საზოგადო სივრცეში ავიფაროთ თუ არა ხელსახოცი დახველებისას.

2) სთხოვეთ მოსწავლეებს, გაიხსენონ შემთხვევა, როცა მათ გაუცნობიერებლად დაარღვიეს ერთად მიღებული ან საყოველთაოდ აღიარებული წესი.

3) აღნიშნეთ, რომ ადამიანთა მშვიდობიანი თანაარსებობისთვის მნიშვნელოვანია დაუწერელი წესების დაცვა.

აქტივობა 5

როლური თამაში

ა. დააჯგუფეთ მოსწავლეები სამ-სამად. სთხოვეთ ორ მათგანს, გაითამაშოს სოციალ-

ური წესის დარღვევის სიტუაცია. სთხოვეთ მესამე მოსწავლეს, ახსნას, რომელი დაუწერელი წესი დაირღვა და რატომ იყო ის მნიშვნელოვანი.

- ბ. საკლასო დისკუსიის საშუალებით დაადგინეთ სოციალური წესების დარღვევის შედეგები თითოეულ გათამაშებულ სიტუაციაში.
- გ. მოსწავლეებს ყურადღება გაამახვილებინეთ სხვების როლებზე – როგორ შეიძლება გრძნობდნენ სხვა ადამიანები თავს აღნიშნულ სიტუაციებში.

აქტივობა 6

უნარების მოდელირება

- ა. გამოიყენეთ შერჩეული ვიდეო youtube პორტალიდან (მაგ., <https://www.youtube.com/watch?v=qLGNj-xrgvY> ან <https://www.youtube.com/watch?v=tWXkX9axcWs>) იმისათვის, რომ გააანალიზოთ ვიდეოში ასახული დაუწერელი საზოგადოებრივი წესის/ების დარღვევა.
- ბ. შესთავაზეთ მოსწავლეებს დაუწერელ წესებთან დაკავშირებული სიტუაციის გადაჭრის გზები. სთხოვეთ, დაფიქრდნენ და აირჩიონ მისაღები ვერსია.

აქტივობა 7

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს დაფაზე წინასწარ მომზადებულ 2 სვეტის შეკითხვებს მიუწერონ შესაბამისი პასუხები.

მორალი და ეთიკა _ საზოგადოებაში მიღებული წესებისა და ნორმების ერთობლიობა, რომელიც ადამიანის ქცევას არეგულირებს	სამართალი – სავალდებულო ნორმების სისტემა, რომელიც დაადგინა სახელმწიფომ
ვინ მოიგონა მორალი, ეთიკა?	ვინ მოიგონა კანონი?
სად წერია ეს ნორმები?	სად წერია ეს ნორმები?
ვინ აკისრებს პასუხისმგებლობას დამრღვევს?	ვინ აკისრებს პასუხისმგებლობას დამრღვევს?

აღნიშნული აქტივობა ემსახურება მიზანს, მოსწავლეებმა თვალსაჩინოდ დაინახონ მორალსა და კანონს შორის ურთიერთდამოკიდებულება, განსხვავება და მსგავსება.

აქტივობა 8

ბოლო აქტივობა კვლევასა და პრეზენტაციას მოიცავს.

იმისთვის, რომ მოწაფეები ჩამოყალიბდნენ დასასვამი კითხვების თაობაზე, აუცილებელი იქნება მასწავლებლის დახმარება. რადგან პირველი ინტერვიუა, უმჯობესი იქნება, მივანოდოთ დახურული კითხვები, აუხსენით, რომ მარტივია კვლევა, როდესაც რესპოდენტი მხოლოდ გეთანხმება, არ გეთანხმება, ან ნაწილობრივ გეთანხმება. მაგ. შეიცვალა თუ არა შეყვარებულების ურთიერთობის ნორმები, შეიცვალა თუ არა, ქონების გაყოფის ტრადიცია, შეიცვალა თუ არა, მიცვალებულის დაკრძალვის წესი, შეიცვალა თუ არა, შვილის აღზრდის წესი და ა. შ. მოსწავლეებმა უნდა განსაზღვრონ, კონკრეტულად რომელი დაუწერელი კანონები შეიცვალა თემში, რათა კვლევა შედეგიანი გახდეს. თაობებს შორის გაჩენილი განსხვავებები ხანდახან დაცინვის, გაკიცხვის თემა ხდება. ამიტომ შეახსენეთ მოსწავლეებს ინტერვიუერთან ქცევის წესები: მისაღმება, დამშვიდობება, მადლობა, ინფორმირება რა დროს წაართმევს და რაც ყველაზე მთავარია, ნეიტრალურობა. ანუ მათ არ უნდა გამოხატონ საკუთარი დამოკიდებულება

არც ინტერვიუმდე და არც ინტერვიუს შემდეგ.

შეთანხმდით, რას შეაფასებთ.

მაგ. კვლევა (აუცილებლად შეთანხმდით, რამდენ ინტერვიუს ინერგენ და ამის მიხედვით შეაფასეთ, არის თუ არა ჩატარებული ხარისხიანად).

მიღებული მასალის ანალიზი (არის თუ არა ლოგიკური დასკვნები).

წარდგინება (ახერხებს თუ არა მოსწავლე კლასს საინტერესოდ, გამართულად გააცნოს თავისი კვლევის შედეგები).

7-8. ჩემი უფლებები

გაკვეთილის მიზანია მოსწავლეებს დაანახოს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი უფლებებსა და მოვალეობებს შორის. ისინი გაეცნობიან ისეთ ფუნდამენტურ უფლებებს, როგორებიცაა: სიტყვის თავისუფლება, ქონების, სიცოცხლის, სწავლის, არაძალადობრივ გარემოში გაზრდის უფლება. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ გაიგებენ უფლებების დაცვაზე პასუხისმგებლობის მქონე უწყებების შესახებ. აქვე გაეცნობიან თანასწორობის ცნებას ისეთ ჯგუფებს შორის, როგორებიცაა: ეთნიკური, რასობრივი, გენდერული, რელიგიური და სხვა.

საკვანძო შეკითხვები

- რა კავშირია უფლებასა და მოვალეობას შორის?
- როგორ გესმით თითოეული უფლების მნიშვნელობა?
- თუ შეხვედრიხართ რომელიმე მათგანის დარღვევას თქვენ გარშემო?
- უფლებები, რომლებითაც ყოველდღიურ ცხოვრებაში სარგებლობთ.

ძირითადი ცნებები

- კონსტიტუცია
- ადამიანის უფლებები
- თანასწორობა კანონის წინაშე

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

როლური თამაში მასწავლებლის მაგიდაზე დაალაგეთ წინასწარ მომზადებული ბარათები. მათზე ეწერება უფლებების ჩამონათვალი. უთხარით, რომ თქვენ ხართ გამყიდველი და ამ უფლებებს მიჰყიდით, ოღონდ ფულზე არა, სხვა რამეს ითხოვთ. შეეცადეთ მიახვედროთ ემოციური შეკითხვებით, რომ ეს სხვა რამე პასუხისმგებლობაა. შემდეგ უკვე შეუდექით „ვაჭრობას“. საკუთარი ისტორიითა და კულტურით სიამაყის უფლება სხვათა კულტურის პატივიცემის სანაცვლოდ მიჰყიდეთ და ა. შ.

აქტივობა 2

უფლებები და მოვალეობები შეგიძლიათ წინასწარ მუყაოს პატარა ბარათებზე დაწეროთ მოვალეობები და დაყაროთ მაგიდაზე. კლასი დაყოთ ჯგუფად და შეაჯიბროთ, ვინ უფრო სწრაფად იპოვის თავისი უფლების წყვილს. მოსწავლეს ეტყვიან უფლებას, ის მოძებნის წყვილს და დაუბრუნდება თავის კლასს. ჯგუფები შეფასდებიან სისწრაფით-აც და დავალების შესრულების სისწორითაც. ვთქვათ სისწრაფეს მიანიჭეთ 2 ქულა, ყოველ შეცდომას – 1.

აქტივობა 3

როლური თამაში: მოსწავლის სახელმძღვანელოში მოცემულია ადამიანის უფლებათა დაცვაზე პასუხისმგებელ უწყებათა ცხრილი, რომელსაც სახლის ფორმა აქვს. ითამაშეთ როლური თამაში, სადაც რამდენიმე ბავშვი იქნება თითო ჯგუფში და ჯგუფები უფლებადამცველების როლებს მოირგებენ. ხოლო ერთი ჯგუფი იქნება დაზარალებულების, რომლებმაც უნდა მოიფიქრონ, როგორ დაირღვა მათი უფლება და მიმართონ სხვადასხვა უწყებას. ამ უწყებებმა უნდა გასცენ შესაბამისი პასუხი: მაგ. სასამართლომ, რომ საქმეს გამოიძიებენ, მედიამ რომ გაავრცელებს ინფორმაციას, სახალხო დამცველმა, რომ პარლამენტში იტყვის და პირადად მიმართავს სასამართლოს.

გაითვალისწინეთ, საქართველოს კონსტიტუცია ძალიან პროგრესულია და იშვიათად არღვევს ადამიანის უფლებას, მით უფრო ისე, რომ ეს მეშვიდეკლასელებისთვის იყოს გასაგები. ამიტომ წინასწარ გააფრთხილეთ, რომ მოქმედება სხვა დროში გადაიტანონ. მაგ. გაახსენეთ აკაკი წერეთლის „ჩემი თავგადასავალი“, სადაც კანონით იყო მიღებული ბავშვების ცემა, ან ინკვიზიციაზე მოუყევით, ან ქალების უუფლებობაზე. დაზარალებულების ჯგუფმა არ უნდა იცოდეს, რომელ უწყებას მიმართავს და უნდა გამოიცნოს პასუხის მიხედვით.

აქტივობა 4

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს, ყურადღებით გაეცნონ „ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ ადაპტირებულ ვერსიას. იხ. მოსწავლის სახელმძღვანელო, დანართი 1. შეარჩიონ მათთვის ყველაზე სასურველი, საინტერესო, საჭირო, აქტუალური მუხლი და მოიფიქრონ კლასისთვის მისი გაცნობის გზები. ეს გზები შესაძლოა იყოს: პრეზენტაცია, ინსცენირება, სასამართლო პროცესი, პლაკატი, და სხვ. მოსწავლეებმა შესაძლებელია, იმუშაონ როგორც ინდივიდუალურად, ისე წყვილებში და ჯგუფებად.

წარმდგენი/ები ასაბუთებს, რამ განაპირობა კონკრეტული მუხლის არჩევა. მოსწავლეები ცდილობენ გამოიცნონ უფლებების წარმოდგენილი მუხლი. გაიხსენონ ცხოვრებისეული სიტუაცია, როცა ამ კონკრეტული მუხლის მიხედვით უფლების დარღვევის მოწმეები იყვნენ.

აქტივობის ბოლო ეტაპზე შესაძლებელია ვთხოვოთ მოსწავლეებს, დაფიქრდნენ წარმოდგენილი უფლების დაცვის ინსტრუმენტებზე.

განცხადების ნიმუში

ქალაქ თბილისის, დიდუბე-ჩუღურეთის რაიონის
პოლიციის უფროსს, ბ-ნ. დავით გამცემლიძეს

მოქალაქე .....

მცხოვრები ქ. ....

ტელეფონი.....

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ბატონო დავით, მოგახსენებთ, რომ 22-ე სკოლასთან (მირცხულავას 2) უკანონოდ ჩერდებიან ავტომანქანები მოქალაქეთათვის განკუთვნილ ტროტუარზე და ბავშვებს მანქანების სავალ ნაწილზე უწევთ გადასვლა, რითაც ირღვევა მათი უფლება, უსაფრთხოდ იმოძრაონ ქუჩაში. გთხოვთ, მიიღოთ შესაბამისი ზომები.

პატივისცემით

თეონა ბექიშვილი (ხელმოწერა)
2019 წლის 29 მაისი

9. პრაქტიკუმი

მე მაქვს უფლებები

რეკომენდაცია: შეეცადეთ უფლებების განაწილებისას უპირატესობა მიანიჭოთ მოსწავლეთა არჩევანს. მასწავლებელს შეუძლია წიგნიდან „ბავშვები ბავშვთა უფლებების შესახებ“ ერთ-ერთი ნამუშევარი სიტუაციური სავარჯიშოს სახით შესთავაზოს მოსწავლეებს.

ბავშვთა უფლებების შესახებ დამატებით რესურსად შეიძლება გამოვიყენოთ 2016 წელს ორგანიზაცია „ახალგაზრდა პედაგოგთა კავშირის“ მიერ განხორციელებული პროექტის „ბავშვის უფლებათა კონვენცია ანიმაციაში“ ფარგლებში შექმნილი 16 ანიმაციური ფილმი, რომლებიც დაფუძნებულია რეალურ ისტორიაზე.

წინასწარ შეთანხმდით შეფასების რუბრიკებზე. შესთავაზეთ თქვენი ვარიანტი და იმსჯელოთ! იხ. დანართი 6.

10-11. ტოლერანტობა ჩემს თემში

გაკვეთილის მიზანი

დაეხმაროს მოსწავლეებს, გაერკვნენ ტოლერანტიზმის არსში, დააფასონ კულტურული მრავალფეროვნება, გაიზარდოს მათი მიმღებლობა განსხვავებულის მიმართ.

საკვანძო კითხვები

- რა არის კულტურა?
- რატომ არის საინტერესო სხვადასხვაგვარი კულტურები?
- კულტურის რა სფეროები შეგიძლიათ ჩამოთვალოთ?
- როგორი უნდა იყოს ტოლერანტი ადამიანი?
- როგორ შეიძლება ჩამოვაცალიბოთ ტოლერანტი მოქალაქე?

ძირითადი ცნებები

- განსხვავებულობა
- ტოლერანტობა
- კულტურა
- კულტურული მრავალფეროვნება

აქტივობა 1

მრავალფეროვნების საწყისი პიროვნებაა, ინდივიდია, ამიტომ კარგი იქნება, ეს თემა პირველი გაკვეთილის შეხსენებით დავიწყოთ. პიროვნება თავის განსხვავებულობით ქმნის მრავალფეროვნებას, რომელიც დასაფასებელია. შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ ან მოვიტანოთ ფოტო შავკანიანი ბიჭისა, რომელიც აფრიკაში ცხოვრობს და შევადგინოთ ვენის დიაგრამა რომელიმე მოხალისე მოსწავლესთან შედარებით. სასურველი შედეგისათვის დავსვათ დახურული შეკითხვები: მაგ. ეყვარება თუ არა ალაბას ველოსიპედით სეირნობა, როგორც ნიკოს უყვარს? ნათლად დავანახოთ ვენური დიაგრამის მიხედვით, რომ საერთო გაცილებით მეტია, ვიდრე – განმასხვავებელი. ტოლერანტობასთან დაკავშირებული მასალები შეგიძლიათ იხილოთ საიტზე <http://tolerantoba.ge>

აქტივობა 2

არატოლერანტულები, სამწუხაროდ, ბავშვებიც არიან ხოლმე. „მოქალაქეობის“ სწავლებისას, სავარაუდოდ, ღიად არ გამოავლენენ საკუთარ დამოკიდებულებებს სხვადასხვა მცირე ჯგუფისადმი. ამიტომ სჯობს, შევთავაზოთ ანონიმური წერა: ყოფილან თუ არა არატოლერანტულები, ან უგვრძნიათ თუ არა თავად დამამცირებელი დამოკიდებულება რაიმე ნიშნის გამო. ვთხოვთ, დაწერონ მაქსიმუმ 100-სიტყვიანი ესე და შემდეგი გაკვეთილისთვის შევიმუშაოთ საჭირო სტრატეგია ამ დამოკიდებულების აღმოსაფხვრელად.

აქტივობა 3

მოსწავლეთა ორი ჯგუფის მომზადება **დისკუსიისთვის** – როგორ უნდა ვითანამშრომლოთ ჩვენს თემში მცხოვრებმა განსხვავებული შეხედულებების/ შესაძლებლობების/ წარმოშობის ადამიანებმა?

აქტივობა 4

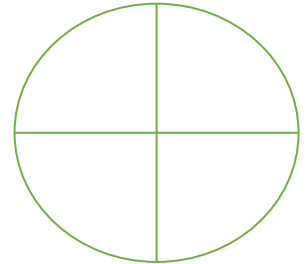
გამოაცხადეთ კონკურსი საუკეთესო სლოგანის ან პლაკატის შექმნისთვის, ოღონდ შეახსენეთ მოსწავლეებს, რომ თუ რომელიმე მათგანი ნეგატიური ხასიათის იქნება, უნდა დაგმონ მცდარი დამოკიდებულებები და არა – პიროვნება!

აქტივობა 5

თუკი თემში რაიმე ტიპის უმცირესობის წარმომადგენელი გყავთ, ჰკითხეთ მათ, ხომ არ სურთ, ისაუბრონ საკუთარ გამოცდილებაზე. ამისთვის წინასწარ, გაკვეთილამდე უნდა მოემზადოთ და უნდა იცოდეთ, რა კომენტარებისთვის იყოთ მზად. შესთავაზეთ მოსწავლეებს ანიმაციური ფილმის – „მეგობრები“ – ნახვა. www.youtube.com

აქტივობა 6

კლასთან ერთად შექმენით თქვენი პიროვნული გერბი. მთლიან ფურცელზე დახატეთ ოვალი, შეგიძლიათ თქვენ დაფაზე დახატოთ, ბავშვებმა – რეულში. გაყავით ოთხ ნაწილად. ერთ ნაწილში ჩაწერეთ თვისება, რომელიც ფიქრობთ, რომ ყველას საერთო აქვს. მაგ. ყველას გვიყვარს დედა და მამა. დანარჩენ სამ ნაწილში როგორც გინდათ, ისე დაახასიათეთ თქვენი თავი. ნამუშევრები შეაჯამეთ, რომ რაც არ უნდა განსხვავდებოდეთ ერთმანეთისგან, რაღაც ყოველთვის გექნებათ საერთო!

აქტივობა 7

მიეცით დასაწერად თხზულება: დაწერილი და დაუნერელი წესები (თავიანთ თემში).

ამ სათაურით თქვენ შეახსენებთ მოსწავლეებს წინა გაკვეთილის თემას, ოღონდ სთხოვეთ, რომ წესები შეეხოს ტოლერანტობასაც. მაგ, არსებობს თუ არა წესი, რომ ეტლით მოსარგებლეს დავეხმაროთ ან მისთვის ტროტუარზე დავტოვოთ ადგილი, ან თუ არსებობს დაუნერელი წესი ეროვნული უმცირესობების პატივისცემისა. განუმარტეთ, რომ საქართველოს კანონმდებლობით ყველას უფლება დაცულია, ანუ არსებობს დაწერილი წესები. თავიანთ მცირე ნაშრომში უნდა იმსჯელონ, სად ემთხვევა და სად არ ემთხვევა ტოლერანტიზმთან დაკავშირებით დაწერილი და დაუნერელი წესები ერთმანეთს. სთხოვეთ, განიხილონ სულ მცირე 2 წესი.

12. პრაქტიკუმი

კვლევის მიზანია საკუთარ გარემოში მრავალფეროვნების დანახვა და მიღება. კვლევა განუვითარებს მოსწავლეებს მრავალ უნარს: გადანწყვეტილების მიღების, პასუხისმგებლობის, კრიტიკული აზროვნების, წერისა და მეტყველების, ასევე განწყობს მათ, ჩამოუყალიბდეთ დემოკრატიული კულტურის აუცილებელი ნაწილი – უცხო სადმი მიმღებლობა!

2-3 მოსწავლისგან დაკომპლექტებულ ჯგუფს ვთავაზობთ შემდეგი კომპლექსური დავალებებიდან ერთ-ერთს:

- 1) მოსწავლეები იღებენ ინტერვიუს თემაში მცხოვრები განსხვავებული კულტურის მქონე რამდენიმე ზრდასრულისაგან სხვადასხვა საკითხის ირგვლივ:
  - სხვადასხვა თაობის ადამიანთა საქორწილო მოგონებები;
  - სოფლის, რეგიონის, გვარის დაარსების ამბები;
  - ყველაზე აქტიური ადამიანები თემში;
  - ეროვნული უმცირესობები ჩემს თემში;
  - თემის კულტურული მრავალფეროვნება;
  - დღესასწაულები, ტრადიციები და სხვა.

მოიპოვეთ ინფორმაცია სხვადასხვა სახით: ჩაიწერეთ მობილური ტელეფონის საშუალებით, კალმით. ინტერვიუები აიღეთ სხვადასხვა თაობის ადამიანებისაგან. თუ თქვენს თემში ეროვნული უმცირესობები არიან, საინტერესო იქნება სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლის ჩანერა ერთ რომელიმე საკითხზე. შეგიძლიათ კლასმა დაინაწილოთ კატეგორიები. შეეცადეთ, მოპოვებული ინფორმაცია დააჯგუფოთ და გააკეთოთ დასკვნები: შეიცვალა თუ არა თემი წლების განმავლობაში, რა შეიცვალა, რა დარჩა უცვლელი, როგორია თემის კულტურული მრავალფეროვნება? თქვენ რას გააკეთებდით თემის კულტურული განვითარებისათვის?

მოსწავლეები ოჯახის წევრებთან ერთად ამზადებენ მცირე პრეზენტაციას საზოგადოებაში არსებული კულტურული ჯგუფების ურთიერთობის ტრადიციების შესახებ. ადარებენ კულტურული ჯგუფების ურთიერთობების ძველ და ახალ თავისებურებებს, საუბრობენ ცვლილებების მიზეზებზე.

მოსწავლეებს შეუთანხმდეთ შეფასების კრიტერიუმების შესახებ. გაითვალისწინეთ, რომ მოპოვებული ინფორმაცია, ამ ინფორმაციის მიხედვით მიღებული დასკვნები და ამ ყველაფრის წარდგინება უნდა შეფასდეს ცალ-ცალკე კრიტერიუმებით. იხ. დანართი 7.

13-14. არასრულწლოვანთა დანაშაული

გაკვეთილის მიზნები

მოსწავლეები იგებენ არასრულწლოვანთა დანაშაულისა და სასჯელის შესახებ, იაზრებენ საფრთხეებს, ეცნობიან არასრულწლოვანთა დანაშაულის ტიპებს, მიზეზებსა და აღმოფხვრის გზებს.

ამ გაკვეთილის ჩატარებისას მასწავლებელს მართებს მეტი სიფრთხილის გამოჩენა. კერძოდ, მოსწავლეებს არ უნდა შეექმნათ შთაბეჭდილება, რომ ამ შესანიშნავ ასაკში, რომელიც სავსეა ოცნებებითა და მშვენიერებით, უფროსები მათში პოტენციურ დამნაშავეს ხედავენ.

პირიქით, აქცენტები უნდა გაკეთდეს სწორედ ამ ასაკის მომხიბლველობაზე და კარგის მოლოდინზე. მათ კი, ვინც ამა თუ იმ მიზეზის გამო, გზას სცდება, როგორ უფრო სილ-დება ჩვენი ქვეყნის კანონი, რომ პირველივე ჯერზე პატიმარი კი არ გახდეს, არამედ დაფიქრდეს თავის საქციელზე (როგორი გამამართლებელი მიზეზიც არ უნდა ჰქონდეს) და ცხოვრების თავიდან დაწყების შანსი მიეცეს.

საკვანძო შეკითხვები

- რატომ სჩადიან არასრულწლოვანები დანაშაულს?
- რა შეიძლება გაკეთდეს არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციის მიზნით?
- რა სასჯელი არსებობს 14 წლამდე მოზარდისთვის და რა შემთხვევაში?
- რა არის მძიმე დანაშაული?
- რა სასჯელი შეიძლება დაეკისროს 14 წელს ზემოთ არასრულწლოვანს?

ძირითადი ცნებები

- სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა
- არასრულწლოვანთა დანაშაული
- განრიდება, მედიცია, მედიატორი

ამ თემისთვის განკუთვნილი აქტივობების ნიმუშები მოცემულია სახელმძღვანელოში სამართლებრივი კულტურა (ლ. გიგაური, მ. ფერაძე, გ. გახელაძე), გვ. 19-36. მოცემული რესურსები დაეხმარება მოსწავლეებს თემის სიღრმისეულად შესწავლაში.

აქტივობა 1

მინი ლექცია: არასრულწლოვანი და პასუხისმგებლობა (სახელმძღვანელოს მიხედვით)

აქტივობა 2

მოსწავლეები წინასწარ ეცნობიან ერთ-ერთ რეალურ ან ჰიპოთეტურ (მაგ, არასრულწლოვანებმა ჭავჭავაძის გამზირზე კაფე „მზიური“ და ტექნიკის მაღაზია გაძარცვეს, ნაილეს ფული და ტექნიკა. სამართალდამცავებმა ისინი ცხელ კვალზე, რამდენიმე საათში დააკავეს. ამოღებულია ტექნიკა (კომპიუტერი და მობილური ტელეფონები) და თანხის ნაწილი.

მოსწავლეები იხილენ როლებს, ემზადებიან როლის შესასრულებლად და მონაწილეობენ **იმიტირებულ სასამართლო** პროცესში. კლასი გაყავით სამად.

- ერთი მხარე იქნება დაზარალებული, მისი მოწმეები და პროკურორი.
- მეორე მხარე იქნება ეჭვმიტანილი, ადვოკატი და მისი მოწმეები;
- მესამე მხარე იქნება ნაფიცი მსაჯულები.

დაგჭირდებათ, ნაფიცი მსაჯულების, ადვოკატების, პროკურორების, ეჭვმიტანილის, დაზარალებულის, მოწმეების არჩევა.

სასამართლო უნდა გახსნას პროკურორმა, დაკითხოს ორივე მხარე და მოწმეები, შემდეგ უნდა გამოვიდეს დამცველი და ასევე დაკითხოს ორივე მხარე და მოწმეები, ნაფიცი მსაჯულები იმსჯელებენ და ეჭვმიტანილს სცნობენ ან არ სცნობენ დამნაშავედ.

სასამართლოს ბოლოს მასწავლებელი შეაჯამებს განმავითარებელი შეფასებით, ვინ იყო თანმიმდევრული, კანონთან შეთანხმებით ვინ მოქმედებდა, ვინ ახერხებდა სიტყვით ზემოქმედებას და ა. შ.

აქვე გთავაზობთ სასამართლოში მონაწილე პირების განმარტებებს, რათა მოსწავლეებმა უკეთ შეძლონ იმიტირებული სასამართლო პროცესის წარმართვა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით მერვე კლასში სასამართლოსთან დაკავშირებული საკითხები მეტადაა გაშლილი. ამდენად მეშვიდე კლასში მოცემული მასალა საკმარისად მივიჩნიეთ.

ადვოკატი - იურისტი, რომლის სპეციალობაა მოქალაქეებისა და ორგანიზაციებისთვის სამართლებრივი დახმარების გაწევა, სასამართლოში მათი დაცვა.

მოსამართლე - იურისტი, სასამართლო ხელისუფლების წარმომადგენელი, რომელიც უშუალოდ ახორციელებს მართლმსაჯულებას.

პროკურორი - იურისტი, რომელიც ახორციელებს სისხლის სამართლებრივ დევნას, ხელმძღვანელობს გამოძიებას, ბრალს უყენებს ბრალდებულს.

მოწმე - პირი, რომლისთვისაც ცნობილია სისხლის სამართლის საქმისთვის საჭირო მონაცემები.

ნაფიცი მსაჯულები - ხალხის წარმომადგენლები, რომლებიც უშუალოდ ახორციელებენ მართლმსაჯულებას. თუკი ნაფიცმა მსაჯულებმა ბრალდებული დამნაშავედ მიიჩნიეს, სასჯელის ზომა შეიძლება, გადაწყვიტონ დამოუკიდებლად ან მოსამართლესთან ერთად.

დაზარალებული - პირი, რომელსაც ზიანი მიადგა (ქონებრივი, მორალური, ფიზიკური).

ეჭვმიტანილი - დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი ფიზიკური პირი.

შეფასების რუბრიკა იხ. დანართი 8.

აქტივობა 3

მინი ლექცია. განიხილეთ პირის მიწვევის საკითხები, ილუსტრაციების გამოყენებით. გააცანით მოსწავლეებს თითოეული სურათის ქვეშ დასმული კითხვის პასუხი.

აქტივობა 4

როლური თამაში: პოლიციელი და არასრულწლოვანი. სთხოვეთ მოსწავლეებს, გაახმოვანონ სახელმძღვანელოში მოცემული ლალისა და დათოს ისტორიები. გაითამაშონ სიტუაცია, როდესაც ისინი სამართალდამცავების პირისპირ აღმოჩნდნენ. პოლიციელებმა იმოქმედონ სახელმძღვანელოში მოცემული წესებით. (დაიბარონ მშობელი, გამოუძახონ ადვოკატსა და ფსიქოლოგს, არ შეაშინონ კანონთან კონფლიქტში მყოფი მოზარდი.

ჰკითხეთ მოსწავლეებს:

- როგორ იყო შესაძლებელი ამ დანაშაულების პრევენცია?
- გაიმეორებენ თუ არა დანაშაულს კანონთან კონფლიქტში მყოფი ბავშვები?

- დაირღვა თუ არა კანონი მათ მიმართ?

აქტივობა 5

თუ შესაძლებელია მოიწვიეთ უბნის ინსპექტორი. დახვდით მას წინასწარ მომზადებული კითხვებითა და ინტერესებით. სავარაუდო კითხვების მაგალითებია:

- რა სახის დანაშაულებს სჩადიან მოზარდები?
- რამდენად ხშირია თქვენს თემში არასრულწლოვანთა მიერ კანონდარღვევის ფაქტები?
- შეუძლია თუ არა, იმსჯელოს, რა არის ამ მოზარდების მხრიდან კანონის დარღვევის მიზეზი?
- რა უნდა გააკეთოს, მისი აზრით, სახელმწიფომ, საზოგადოებამ, სკოლამ, ოჯახმა, რათა კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანების რიცხვმა დაიკლოს?
- რა წინასწარი ღონისძიებები ტარდება დღეს?

აქტივობა 6

სთხოვეთ მოსწავლეებს წაიკითხონ რეზო ინანიშვილის მოთხრობა „კიტრის ქურდი.“ გამართეთ **იმიტირებული სასამართლო.**

მასწავლებელი ვალდებულია, დაიცვას ნეიტრალიტეტი და შემაჯამებელ სიტყვაში ცხადი გახადოს, რომ ყველას აზრი გაიგო და პატივს სცემს. თუმცა, სასამართლომდე შეეცადეთ კლასს ჰუმანურობისაკენ უბიძგოთ. შეგიძლიათ, შეახსენოთ, რომ სახელმწიფოც ასე იქცევა!

შეგიძლიათ ნიმუშად იხილოთ უკვე გამართული სასამართლო პროცესი ბმულზე

www.youtube.com/watch?v=PF_cC3wBPpI

ნაწარმოები შეგიძლიათ იხილოთ:

<https://sites.google.com/site/literaturulitsre/kartuli-mtserloba/revaz-inanishvili/kitris-kurdi>

სასამართლო პროცესში მონაწილე მოსწავლეები შეაფასეთ განმავითარებელი შეფასებით და ურთიერთშეფასებით. წინასწარ შეუთანხმდით შეფასების რუბრიკების შესახებ, მაგალითად:

- უფლება-მოვალეობების ცოდნა,
- ლოგიკური აზროვნების უნარი,
- მეტყველება,
- მსმენელზე ზემოქმედების უნარი.

შერჩეული კრიტერიუმები შეიტანეთ მოცემულ ცხილში.

შეფასების რუბრიკა იხ. დანართი 9.

15-16. საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოება

მიზანი მოსწავლე გააცნობიერებს საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების წესების მნიშვნელობას და იზრუნებს მათ დაცვაზე; განსაზღვრავს ბუნებრივ საფრთხეებს; განივითარებს ქუჩაში უსაფრთხოების წესების დაცვით მოძრაობის კულტურას.

საკვანძო შეკითხვები

- რატომ არის აუცილებელი პირადი უსაფრთხოების დაცვა?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების წესები?
- რა კავშირია უსაფრთხოების წესებსა და საზოგადოების უსაფრთხოებას შორის?
- როგორ უნდა მოვიქცეთ საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების წესების შენიშვნის შემთხვევაში?

თემატური ცნებები

- პირადი უსაფრთხოება
- საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოება
- პირველადი დახმარება

მოსწავლეებს ვთხოვთ, რომ გაიხსენონ თავიანთი გამოცდილება და ასევე წინარე ცოდნა, რომელიც საკმაოდ ვრცლად მიიღეს მეოთხე კლასში (სამოქალაქო თავდაცვა და უსაფრთხოება). ამ თემისთვის განკუთვნილი აქტივობების ნიმუშები მოცემულია ბმულზე <http://mes.gov.ge/content.php?id=2844&lang=geo> მათი ადაპტირებული სახით გამოყენება დაეხმარება მოსწავლეებს თემის სიღრმისეულად შესწავლაში.

გთავაზობთ ადაპტირებულ ნიმუშს:

მოსწავლე ცნობს და განასხვავებს საგზაო ნიშნების ჯგუფებს ფერის, ფორმისა და დანიშნულების მიხედვით; ასახელებს კონკრეტული ვითარების შესაბამის საგზაო მოძრაობის წესებს (მაგ., განმარტავს, თუ რატომ არის მოცემული რომელიმე აკრძალვის ნიშანი, ამა თუ იმ ადგილას).

გამოწვევა

მასწავლებელი მოსწავლეებს აცნობს გაკვეთილის მიზანს და მიმართავს გონებრივ იერიშს. დაფის ცენტრში/ფლიპჩარტზე ხაზავს წრეს, რომელშიც წერს „სატრანსპორტო შემთხვევები“ და სთხოვს მოსწავლეებს, ჩამოთვალონ სატრანსპორტო შემთხვევათა შესაძლო მიზეზები. მოსწავლეთა მოსაზრებებს წერს წრიდან გამომავალ სხივებზე.

აქტივობა 1

მასწავლებელი სურვილის მიხედვით მოსწავლეებს აჩვენებს ერთ-ერთ ვიდეოს მთლიანად ან ნაწყვეტს:

საგზაო უსაფრთხოება იწყება ჩვენით – პროექტი „შეანელე, გზა დაუთმე“ https://www.youtube.com/watch?v=_AzRSfmWn30&fbclid=IwAR2_7YLqStkxJTTJMz1j7qS1uzLHqIQg7b4Tdr6uRRiPwVT5upX7juwE6ws

- 1) საბავშვო სამგზავრო სავარძლები ბავშვების სიცოცხლის დასაცავად https://www.youtube.com/watch?v=D0fJoMnNYQc&fbclid=IwAR2HDS6JAPGbiBMsYli2clR5A8y3LGUqv3g7sitIL_VavmKTzA5ITMiOydE
- 2) ნუ დააბრალებ ბედისწერას! https://www.youtube.com/watch?v=kSWy1UGTJ1k&fbclid=IwAR2OPrjK1fJYyMerhKz1_6OVLIPvxoxwBVUGZvgecyEc19MG5XbosVlpHA
- 3) საგზაო უსაფრთხოება იწყება ჩვენი – საქართველოს ალიანსი უსაფრთხო გზებისთვის <https://www.youtube.com/watch?v=Hp-pDORqxVs&fbclid=IwAR2Hva-2oscE5ON56RwKueG-ZbCwrPDvjYvpeJgFS3DvGepl-Flt3x4gVck>
- 4) მეზო ნუცუბიძის რჩევები პატარა ქვეითებს https://www.youtube.com/watch?v=iWl3aCDOgaU&t=19s&fbclid=IwAR2OPrjK1fJYyMerhKz1_6OVLIPvxoxwBVUGZvgecyEc19MG5XbosVlpHA

მასწავლებელი ესაუბრება საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მოთხოვნების შესახებ. პრეზენტაციის სახით წარუდგენს მასწავლებლის წიგნის 25–35 გვერდებზე მოცემული საგზაო ნიშნების კატეგორიებს (გამაფრთხილებელი, პრიორიტეტული, ამკრძალავი, მიმითითებელი, საინფორმაციო, მომსახურების, დამატებითი ინფორმაციის) და ყოველი კატეგორიის ყველაზე გავრცელებულ ნიშნებს.

აქტივობა 2

მოსწავლეები წყვილში ან ინდივიდუალურად კითხულობენ თემის ბოლოს დართულ შეკითხვებს და მსჯელობენ აღნიშნული საკითხების ირგვლივ. 21-ე საუკუნემ ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა ადამიანები. დამატებითი საფრთხეები გაჩნდა ტელეფონითა და ყურსასმენებით. ხშირად მძღოლს ან ფეხით მოსიარულეს არ ესმით ხმოვანი სიგნალი. ასევე საფრთხეს ქმნიან ადამიანები, რომლებიც თან ტელეფონში რაღაცას წერენ ან ათვალერებენ და თან მოძრაობენ, მძღოლები – საჭესთან, ფეხით მოსიარულები – გადასასვლელებზე, განსაკუთრებით ეს დამახასიათებელია მოზარდებისათვის. მასწავლებელი კლასს ყოფს 3-4 კაციან ჯგუფებად და აძლევს დავალებას: რა უნდა გაკეთდეს საგზაო სატრანსპორტო შემთხვევათა რაოდენობის და მათგან გამოწვეული ზიანის შესამცირებლად? აქტივობის ბოლოს თითოეული ჯგუფი წარადგენს თავის ნაშეუქმარს.

აქტივობა 3

შეგიძლიათ მთელი კლასის ჩართულობით შექმნათ სამაგიდო თამაში „საგზაო ნიშნები“. დაგჭირდებათ მოზრდილი ზომის ფორმატი, ფერადი ლილები ან რამე ამდაგვარი და კამათლები. ფორმატზე ზედა მარჯვენა კუთხეში იქნება start -ი, რომელიც მთელ ფორმატს მოივლის და დასრულდება finish- ით.

ფორმატის ოთხივე კიდე გაივსება სხვადასხვა საგზაო ნიშნით.

მოთამაშეებს ექნებათ მძღოლისა და ქვეითის როლები. ისინი რიგრიგობით გააგორებენ კამათელს, თუკი ქვეითი მოხვდება იქ, სადაც ნიშანი ამბობს, რომ მანქანამ უნდა გაიაროს, ის დაჯარიმდება 1 ქულით და ერთი უჯრით დაბრუნდება უკან. ასევე მოიქცევა მძღოლიც. თუკი კამათელზე დაჯდა 5 რიცხვი და ქვეითს მეხუთე უჯრაში სერვისის მაჩვენებელი საგზაო ნიშანი შეხვდა, ის კიდევ 2 უჯრით წაინევს წინ. ე. ი. სერვისის ნიშნები იქნება ერთგვარი საჩუქრები.

გამარჯვებული ის იქნება, ვინც მალე მივა ფინიშთან (კლასთან ერთად გადანყვიტეთ რამდენი საგზაო ნიშანი დაახატოთ და რა თანმიმდევრობით, მაგ, ამკრძალავი, მისა-

თითებული, სერვისის. მძღოლისა და ქვეითის ინტერესების დამცავ ნიშნებს შორის აუცილებლად მოგინევთ ბალანსის დაცვა).

აქტივობა 4

მოსწავლეებს ვთავაზობთ (მომდევნო გაკვეთილისათვის) შემდეგი კომპლექსური დავალებებიდან ერთ-ერთს:

- ა. მოსწავლელი აჩვენებს მოსწავლეებს საგზაო უსაფრთხოების წესების დარღვევის ამსახველ რამდენიმე ვიდეოს (მაგ., https://www.youtube.com/watch?v=-_2x9oDGul4) 3-4 მოსწავლისაგან დაკომპლექტებული ჯგუფები ინანილებენ ვიდეოებს. მსჯელობენ დარღვევის სახეზე და ამზადებენ პრეზენტაციას. პრეზენტაციების მოსმენის შემდეგ იმართება დისკუსია, რომლის საფუძველზე მოსწავლეები შეიმუშავენ დარღვევის თავიდან ასაცილებელ რეკომენდაციებს.
  - ბ. მოსწავლეები შეიმუშავენ პროექტს საკუთარ რეგიონში/ქალაქში საგზაო შემთხვევების შესამცირებლად (მაგ., რეგიონში /ქალაქში საგზაო შემთხვევების შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის მოძიება, საგზაო შემთხვევების გამომწვევი ძირითადი პრობლემების განსაზღვრა და მისი გადაჭრის სავარაუდო გზების დასახვა). პროექტზე მუშაობისას სასურველი იქნება მოსწავლეების თანამშრომლობა მართლწესრიგის ოფიცერთან.
- პროექტის მიმდინარეობასა და შედეგებს მოსწავლეები პრეზენტაციის სახით წარმოადგენენ.

17. პრაქტიკუმი

მოსწავლელი მოსწავლეებთან ერთად არჩევს კომპლექსურ დავალებას, განსაზღვრავს მის მიზნებს, შესრულებისთვის განკუთვნილ დროსა და შეფასების რუბრიკებს. იხ. დანართი 10.

ამ პრაქტიკუმის ფარგლებში მოსწავლეებს განუმარტეთ გამგეობის, მერიისა და საკრებულოს მნიშვნელობა, მათთვის აბსოლუტურად უცხო სიტყვებად რომ არ დარჩეს. თუმცა აქ არ გვაქვს დეტალური განხილვა, რადგან ასაკობრივი თავისებურებებისა და სტანდარტის მოთხოვნებით თვითმმართველობის სტრუქტურული ერთეულების მუშაობის შესწავლას დიდი ადგილი უჭირავს მე-8 კლასში.

გთავაზობთ შესასრულებელი აქტივობების სავარაუდო ჩამონათვალს:

შეიძლება მიმართოთ შესაბამის ორგანიზაციას (საკრებულო, მერია, გამგეობა) საგზაო ნიშნების არარსებობის ან ნაკლებხილვადობის თაობაზე. მაგ. შეიძლება ზებრა გადასასვლელი გზას ცუდად ეტყობოდეს, ან საგზაო ნიშანს „ფრთხილად ბავშვებია“ ხის ტოტები ფარავდეს, ან საერთოდ არ იყოს. შეგიძლიათ კანონდამრღვევ მძღოლებს, რომლებიც ტროტუარზე აჩერებენ მანქანებს და ქვეითად მოსიარულებს, მათ შორის ბავშვებსაც, აიძულებენ, გზაზე იარონ, დაუტოვოთ ბარათები, რომლებიც მათზე ფსიქოლოგიურ გავლენას იქონიებს. მაგ. თქვენი მანქანის გამო მე დღეს გზაზე კინალამ ავარიში მოვყევი, თამთა, 8 წლის. აუხსენით, რომ სახელითა და ასაკით, ისინი მეტად იმოქმედებენ კანონდამრღვევ მძღოლებზე, ან ვთქვათ ასეთი: მე ძალიან მიყვარს ჩემი პატარა დაიკო და ფულს ვაგროვებ მისი დაბადების დღისთვის, თუმცა, დღეს კინალამ ყველაფერი დამთავრდა, რადგან ტროტუარის მაგივრად, გზაზე დავდიოდი, ნენე, 12 წლის. ასევე შეგიძლიათ პეპლებითა და ყვავილებით მოხატოთ ზებრა გადასასვლელი და უფრო მეტად შესამჩნევი გახადოთ.

II თემა: სასკოლო გარემო / სასკოლო საზოგადოება საათების სავარაუდო რაოდენობა – 10 (+4)   საკითხები   1. უსაფრთხო სკოლა;   2. სასკოლო თვითმმართველობა;   3. თანასწორობა სკოლაში;   4. „მწვანე სკოლა“;   5. ჩაგვრა (ბულინგი).
ცნებები   სოციალიზაცია – მე, პიროვნება, საზოგადოება, საზოგადოებრივი ჯგუფები   დემოკრატია, დემოკრატიის პრინციპები – ადამიანის უფლებები, სამართლებრივი დოკუმენტები   ინიციატივა – დაგეგმვა, პროფესია, ფინანსები   სამოქალაქო მონაწილეობა – მოხალისეობა, ადვოკატირება, ლობირება   მდგრადი განვითარება – სამოქალაქო უსაფრთხოება
საკვანძო შეკითხვები   • რა და როგორ აყალიბებს სკოლაში არსებულ ჯგუფებს ერთიან სასკოლო საზოგადოებად?   • როგორ გავხდეთ სასკოლო საზოგადოების წევრი? რა მიშლის ამაში ხელს?   • როგორ და რატომ ვთანხმდებით ღირებულებებზე სკოლაში? როგორ აისახება ეს შეთანხმება ჩვენს ქცევაზე?   • რატომ არსებობს სკოლაში თვითმმართველობა? როგორ უნდა გამოვიყენოთ იგი საკუთარი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად, ინიციატივების რეალიზაციისთვის?   • როგორ და რაში იხარჯება სკოლის ფინანსები?   • რატომ და როგორ უნდა ვითანამშრომლოთ სკოლაში განსხვავებული შეხედულებების /შესაძლებლობების/ წარმოშობის ადამიანებმა? რატომ უარესდება ურთიერთობები სკოლაში პიროვნული ღირსებების შელახვის შემთხვევაში?   • როგორ შეიძლება პირადი (პერსონალური) ინფორმაციის გამჟღავნებამ გავლენა მოახდინოს სასკოლო ურთიერთობებზე?   • როგორ უნდა გადავჭრათ სკოლაში არსებული სირთულეები არაძალადობრივი მეთოდებით?   • რატომ ყალიბდება სკოლაში სტერეოტიპები (მაგალითად, ბიჭებისა და გოგონების არათანაბარი შესაძლებლობების შესახებ)?   • როგორ და რატომ უნდა ვიზრუნოთ სკოლის უსაფრთხოებისა და ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე?   აქტივობები   ➤ ვინ მინდა ვიყო? მონაცემთა ბანკის შექმნა   ➤ საკლასო გამოფენისთვის პოსტერის მომზადება უფლებების თემაზე   ➤ დებატები   ➤ თხზულება: „სკოლა გუშინ და დღეს“.   ➤ პრეზენტაცია: შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები, რომლებმაც შეცვალეს სამყარო.   ➤ თხზულება: „ჩემი სკოლა რომ უფრო დემოკრატიული გახდეს“.   ➤ თხზულება: „ყველანი თანასწორნი ვართ!“   ➤ კვლევა ოჯახში, სამეზობლოში ბულინგის შესახებ   ➤ პოსტერის მომზადება, რომელიც მოუწოდებს საგანგებო სიტუაციების დროს უსაფრთხო ქცევის წესების შესახებ.   ➤ სკოლის ევაკუაციის სქემის მომზადება საკლასო ოთახის მდებარეობის გათვალისწინებით.

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის, რომელთა საშუალებითაც მოსწავლემ თემის ფარგლებში შეძენილი ცოდნა უნდა წარმოაჩინოს. რეკომენდაცია: აქ არის ის იდეები, რომელიც ასახულია მოსწავლის სახელმძღვანელოში და არის კიდევ დამატებით სხვა იდეებიც, რათა სურვილის შემთხვევაში განსხვავებული გემოვნების მასწავლებლებს მეტი არჩევანის საშუალება ჰქონდეთ, მათ შორის მოსწავლეებთან შეთანხმებით და ყველა დემოკრატიული პრინციპის დაცვით.

- სკოლაში არსებული სოციალური ან ინფრასტრუქტურული პრობლემის გადაჭრაზე ორიენტირებული პროექტის განხორციელება;
- სკოლაში არსებული გენდერული სტერეოტიპების კვლევა და მისი შედეგების შესახებ სასკოლო საზოგადოების ინფორმირება;
- მოხალისეობისა და აქტიური მოქალაქეობის შესახებ მოსწავლეთა ცნობიერების ამაღლებაზე მიმართული პროექტის დაგეგმვა და განხორციელება;
- მოსწავლეთა და მასწავლებელთა გამოკითხვა სკოლისათვის დამახასიათებელი კონფლიქტების მოგვარების სხვადასხვა გზების გაანალიზების მიზნით;
- ინტერვიუ სკოლის მანდატურთან მისი მუშაობის სპეციფიკის წარმოჩენის მიზნით;
- ვიდეორგოლის/პოსტერის/ ბუკლეტის მომზადება საგანგებო სიტუაციებში სწორი მოქმედების შესახებ და მისი გავრცელება სასკოლო საზოგადოებაში.
- შეფასების ინდიკატორები – მოსწავლემ უნდა შეძლოს:
- სკოლაში არსებული სოციალური და ინფრასტრუქტურული პრობლემების (ჩაგვრა (ბულინგი), განათლების უფლების რეალიზაცია, უსაფრთხო სკოლა) იდენტიფიცირება; საკუთარი ჩართულობით მათ გადაჭრაზე ზრუნვა (მოქ.საბ.2,4,5,7,8,9,10,11,12,13);
- სასკოლო თვითმმართველობაში მონაწილეობა; საჭიროების შემთხვევაში, სკოლაში არსებულ სხვა სტრუქტურულ ერთეულებთან (დირექციასთან, სამეურვეო საბჭოსთან) თანამშრომლობა (მოქ.საბ.1,2,3,4,5,7,8, 9,12,13);
- სასკოლო აქტივობების დაგეგმვისას განსხვავებული შეხედულებების ადამიანებთან თანამშრომლობა და მათი ინტერესების გათვალისწინება (მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,8,9,12);
- პირადი და სასკოლო აქტივობების დაგეგმვისას მდგრადი განვითარებისა და დემოკრატიის პრინციპების (თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, გამჭვირვალობა, პასუხისმგებლობა, ინკლუზიურობა, არაძალადობრივი მეთოდებით მოქმედება, ტოლერანტობა) გათვალისწინებით მოქმედება (მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12).
- სოციალური რეკლამის/ პოსტერის/ ბუკლეტის მომზადება საგანგებო სიტუაციებში სწორი მოქმედების შესახებ მოსახლეობის ინფორმირების მიზნით;
- დისკუსია თემაზე: „თემში დაუნერგელი წესები უფრო ქმედითი უნდა იყოს თუ დანერგული კანონები?“

18. სკოლა – საზოგადოების მოდელი

გაკვეთილის მიზანი

მოსწავლეებს წარმოადგენა შეუქმნას საზოგადოების ტიპების შესახებ, დაანახოს სასკოლო საზოგადოების, როგორც ერთიანი სახე და მიზნები, ასევე ცალკეული, დიფერენცირებული საზოგადოებრივი ჯგუფები, რომლებიც ერთიანობაში ქმნის სასკოლო საზოგადოებას. დააფიქროს მოსწავლეები, რომ ამ სასკოლო საზოგადოებას აქვს თავისი საერთო მიზანი.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის საზოგადოება?
- რა არის ბრბო?
- როგორია ღია საზოგადოება, დახურული?
- რა ძირითადი ფენებისაგან შედგება სასკოლო საზოგადოება
- რა არის სასკოლო საზოგადოების მიზნები და ღირებულებები?

თემატური ცნებები

- საზოგადოება, ბრბო, თავყრილობა,
- ღია და დახურული საზოგადოება,
- საზოგადოებრივი ღირებულებები

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

კითხვა-პასუხის მეთოდით ვახსენებთ განვლილ მასალას, მაპროვოცირებელი შეკითხვებით ვცდილობთ, დავაკავშირებინოთ გაკვეთილის თემასთან.

აქტივობა 2

მინი ლექციისა და ახსნა-განმარტებითი მეთოდის საშუალებით ვაცნობთ მოსწავლეებს გაკვეთილის საკვანძო საკითხებს.

აქტივობა 3

მცირე ჯგუფებს დავვალთ ბარათებზე ჩამოწერონ სხვადასხვა თვისება, რომლებიც მათ საკლასო საზოგადოებას ახასიათებს. ბარათები უნდა იყოს ფერადი, თითოეული ჯგუფი აირჩევს 5 განმასხვავებელ თვისებას და ჭიკარტებით ან მაგნიტების საშუალებით მიამაგრებენ საერთო დაფაზე, სადაც საბოლოოდ ღამაზი, ფერადი კოლაჟი უნდა გაკეთდეს.

აქტივობის ბოლოს მასწავლებელი მაპროვოცირებელი კითხვებით (როგორი იქნებოდა კლასი, ყველას რომ ზუსტად ერთნაირი გარეგნობა ჰქონდეს, როგორი იქნებოდა ადამიანებთან ურთიერთობა, ყველა რომ თუნდაც საუკეთესო თვისების მატრელები და

სრულიად ერთნაირი იყოს) მიიყვანს კლასს დასკვნამდე, რომ განსხვავებული თვისებები ქმნის მრავალფეროვნებას, რომელიც ლამაზი და საინტერესოა.

აქტივობა 4

დისნეის სამი სკამის მეთოდის გამოყენებით

<http://mastsavlebeli.ge/wp-content/uploads/2017/01/ინტერაქტიური-მეთოდები-პრაქტიკა-ში.pdf> ვცდილობთ, კლასი მივიყვანოთ დასკვნამდე, რომ ბოლომდე ღია და დახურული საზოგადოება არ არსებობს. ვაძლევთ მითითებებს:

მასწავლებელი მცირე ლექციის საშუალებით აცნობს კლასს ღია და დახურული საზოგადოებების შესახებ.

პირველი: მეოცნების სკამზე მჯდომმა მოსწავლემ თუ მოსწავლეთა ჯგუფმა უნდა დახატოს საოცნებო სკოლის მოდელი. ამ შემთხვევაში „სკამი“ პირობითი სიტყვაა, შეიძლება კლასი რიგებად დაიყოს, ან სივრცეებად, ან სამ სხვადასხვა კედელთან მოგროვდნენ ბავშვები. ამას თქვენი კლასის რაოდენობა და მოწყობა გიკარნახებთ.

ჯგუფის წევრებს მიეცემათ ინსტრუქცია 3-4 წუთის განმავლობაში შეთანხმდნენ სასკოლო საზოგადოების, მის წევრებს შორის ურთიერთობის საოცნებო, თუნდაც შეუძლებელ, უტოპიურ, ოღონდ მათი აზრით, იდეალურ მოდელზე. ამ ტიპის საზოგადოება უნდა აღწერონ ზეპირად დაახლოებით 150 – 200 სიტყვის ფარგლებში.

მეორე: რეალისტების ჯგუფი იმავე 3- 4 წუთის ფაგლებში მოიფიქრებს რამდენიმე ქმედით ნაბიჯს ან დასამკვიდრებელ წესს, რომელიც იდეალურ სასკოლო საზოგადოებასთან მიახლოების საშუალებას მისცემთ.

მესამე: კრიტიკოსების ჯგუფს დაევალება, გააკრიტიკოს როგორც მეოცნებეთა მიერ შექმნილი იდეალური მოდელი, ისევე რეალისტების მიერ დასახული გზები.

საბოლოო რეფლექსია უნდა მოახდინოს პედაგოგმა და შეაჯამოს სამი სკამის მეთოდით დახატული სურათი.

19. პრაქტიკუმი

გამოკითხვისთვის მოსწავლეებს დასჭირდებათ დახურული კითხვები. დაეხმარეთ ამ კითხვარის შედგენაში. მაგ.

- არის თუ არა პრობლემური სკოლაში ურთიერთობები უფროსკლასელებსა და უმცროსკლასელებს შორის;
- არის თუ არა ხშირი კონფლიქტები პადაგოგებსა და მოწაფეებს შორის,
- გესახებათ თუ არა პრობლემურად სკოლის საპირფარეშოები;
- გესახებათ თუ არა პრობლემურად უსაფრთხოება სკოლაში და ა. შ.

ინტერვიუს ალების წინ შეახსენეთ მოსწავლეებს ეთიკის წესები.

შეფასებისთვის შეგიძლიათ, გამოიყენოთ კვლევისა და პრეზენტაციის შეფასების უკვე ნაცნობი გეგმა. იხ. დანართი 11.

20. მოსწავლეთა თვითმმართველობა

გაკვეთილის მიზანი

გააცნოს მოსწავლეებს სკოლის მართვის სტრუქტურა, აგრძნობინოს მათ თავი ამ სტრუქტურის წევრად. დაანახოს სკოლის მართვაში მათი თანამონაწილეობის პერსპექტივა. შეგიძლიათ დაიხმაროთ ინტერნეტრესურსი: <https://www.youtube.com/watch?v=G96JkxQ88YQ>

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის თავისუფალი და დემოკრატიული არჩევნები?
- არჩევნების რა ფორმები არსებობს?
- როგორია სკოლის სტრუქტურა?
- როგორია მოსწავლეთა თვითმმართველობა?

თემატური ცნებები

- დემოკრატიული არჩევნები,
- ღია და დახურული კენჭისყრა,
- სკოლის სტრუქტურა,
- დემოკრატიული არჩევნები.

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1 - გაჩერებების მეთოდი

<http://mastsavlebeli.ge/wp-content/uploads/2017/01/ინტერაქტიური-მეთოდები-პრაქტიკაში.pdf>

მიმართეთ კლასს, რომ უნდა წახვიდეთ ექსკურსიაზე. კლასი მონიშნული უნდა გქონდეთ გაჩერებებად, თითოეულ გაჩერებას ერქმევა სახელი. უმჯობესია აქტივობა ჩატარდეს ეზოში, თუკი ამისი საშუალება არის.

პირველ გაჩერებას ერქმევა „არჩევნები“. აქ უნდა გადაწყდეს, რამდენ მოსწავლეს ექნება ინიციატივა ექსკურსიის საკითხებზე ორგანიზებისას. წინასწარ უთხარით კლასს, რომ ბავშვებს ამის სურვილი და უნარები უნდა გააჩნდეთ. აქედან გამომდინარე, პირველ გაჩერებაზე მოუწევთ, დასვან კითხვა, ვინ არის მსურველი? შემდეგ შეთანხმდნენ აქტივისტ ბავშვთა რაოდენობაზე. გადაწყვეტილების მიღებისას მნიშვნელოვანი იქნება, რამხელაა კოლექტივი.

როცა შეთანხმდებიან, რომ, ვთქვათ, მსურველი 7 ბავშვიდან ასარჩევია 5, დაიწყება ღია ან დახურული არჩევნები.

კლასში მოსწავლეების რაოდენობიდან გამომდინარე, შეგიძლიათ, შესთავაზოთ არჩევნების წესი: თითოეულს ჰქონდეს ერთი ხმა.

როდესაც პირობითად 4 მოსწავლე არჩეულია, ისინი რჩებიან „გაჩერებებზე, ხოლო

დანარჩენი ბავშვები შეადგენენ მათ ამომრჩეველებს. თუ მოსახერხებელია, დაყოფილი არიან 4 ჯგუფად, შესაძლებელია, 2 ჯგუფადაც და საჭიროების შემთხვევაში არჩეული ბავშვი (ან ბავშვები) მოსათათბირებლად მიდის/მიდიან თავიანთ ამომრჩეველებთან.

მეორე გაჩერება შეიძლება, იყოს „მთავარი არჩევანი“.

აქაც შეიძლება მოენწყოს მცირე არჩევნები, ან ლიდერები მოელაპარაკონ თავიანთ ამომრჩეველებს და მოკლედ დაასაბუთონ, რატომ სურთ ამა თუ იმ ადგილას წასვლა (ვთქვათ, ახლოსაა, ტრანსპორტის ხარჯები მცირე იქნება, მალე ჩავლენ, მეტი დრო დარჩებათ, სხვა საექსკურსიო ადგილები მოვლილი აქვთ, ან ვთქვათ, შარშან ზღვაზე იყვნენ, წელს მთაში ჯობს, ან პირიქით, შარშან იყვნენ, ისევ უნდათ. მიეცით მითითებები, რათა ამ „გაჩერებაზე“ არგუმენტირება შეძლონ).

მესამე გაჩერება იქნება „მოკავშირეები“. მეშვიდეკლასელებმა უკვე გამოცდილებით იციან, რომლის მშობელია მეტად აქტიური, ვინ დაეხმარებათ ისეთი საკითხების მოგვარებაში, რომელთა გადაწყვეტა მათ შეიძლება უკვე ძალუძთ, მაგრამ ასაკის გამო არაა რეკომენდირებული, ვთქვათ, ფულის შეგროვება.

მეოთხე გაჩერებას დავარქვათ „გადასაჭრელ საკითხთა ნუსხა“ ან უბრალოდ „რა უნდა მოვაგვაროთ“. ამ გაჩერებაზე ბავშვები უნდა დაფიქრდნენ, და ჩამოთვალონ, რა საკითხების გადაჭრა მოუწევთ (ტრანსპორტირება, უსაფრთხოება, ფინანსები, კვება, შემეცნებითი ნაწილი, გასართობი ნაწილი). როდესაც ოთხეული მოიფიქრებს და ჩამოთვლის, თუკი სია ნაკლები იქნება, სთხოვეთ, მიმართონ თანაკლასელებს, თუკი სია სრული იქნება, მაინც გაიგონ თავიანთი კლასელების აზრი.

შემდეგი **მეხუთე გაჩერება** იქნება „ექსკურსიის გეგმა“, სადაც ეს ოთხეული წარმოადგენს პირველ მწყობრ გეგმას: სად მიდიან, როდის, ვინ რაზე იღებს პასუხისმგებლობას და რა საკითხებია მოსაგვარებელი.

ამის შემდეგ კლასის დარჩენილ წევრებს ურიგდებათ წითელი და მწვანე ბარათები. წითელზე ამ არჩევნებითა და არჩეული ბავშვების მიერ წარმოდგენილი გეგმით უკმაყოფილო ბავშვები დანერგნენ ერთ ან ორწინადადებიან არგუმენტს, რა არ მოეწონათ და რატომ, ხოლო მწვანე ბარათზე კმაყოფილი კლასელები გამოხატავენ თავიანთი კმაყოფილების მიზეზს ასევე ერთი ან ორი წინადადებით.

მწვანე ბარათიანები „მწვანე „გაჩერებასთან“ მოიყრიან თავს, წითელ ბარათიანები „წითელ გაჩერებასთან“ თითოეული ჯგუფი შეაჯამებს თავიანთ შედეგებს და გადაინაცვლებენ **ბოლო გაჩერებაზე**, რომელსაც ერქმევა „შეფასება“ სამივე გუნდი შეაფასებს 5-6 წინადადებიანი არგუმენტებით აქტივობას და გადაწყვეტენ, მიანდონ, თუ არა ექსკურსიის მართვა არჩეულ ბავშვებს.

გაჩერებები შეგიძლიათ მონიშნოთ თქვენთვის ხელსაყრელი მასალით, ეზოში ცარცით, კლასში მუყაოს აბრებით, ან კონვერტებით, რომლებშიც მითითებები იდება, ან ამ მითითებებს ეტყვიან ზეპირად, შეცვლით თქვენი გემოვნებით და ა. შ.

აქტივობა 2

ჰკითხეთ მოსწავლეებს, რა იციან თავიანთი დედების, მამების, პაპა-ბებიების სკოლების შესახებ? უნახავთ თუ არა მათი სასკოლო ფოტოები, ფოტოალბომები, ჰკითხეთ, რა იციან თავიანთი სკოლის ისტორიაზე. შეახსენეთ ნაწყვეტი აკაკი წერეთლის „ჩემი თავგადასავლიდან“ www.nplg.gov.ge/ebooks/authors/akaki_cereteli/motxrobedi/chemi%20tavgadasavali.pdf, (მეორე თავის დასწყისი) როგორი იყო ის სკოლა?

21. ვირჩევთ პროფესიას

გაკვეთილის მიზანი გაკვეთილის მიზანია დაანახოს მოსწავლეებს მათ წინ არსებული მრავალგვარი პერსპექტივა, დაეხმაროს, სამომავლოდ პროფესიის არჩევაში, გააზრებინოს სხვადასხვაგვარი მიზნების არსებობა.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის პროფესია?
- რა გვეხმარება პროფესიის არჩევაში?
- რას ნიშნავს მოკლევადიანი, საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები?

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

ითამაშეთ ასოციაციო ბანა, სადაც ერთი ჩაიფიქრებს პროფესიას, ხოლო მეორე შეეცდება, რაც შეიძლება მცირე კითხვების საშუალებით გამოიცნოს, რომელი პროფესიაა ჩაფიქრებული. დაიმახსოვრეთ ან ჩაინიშნეთ კითხვები და პასუხები, თამაში შეაჯამეთ, მოსწავლეებს მოუწვევდათ ჩაფიქრებული პროფესიის მთავარ მახასიათებლებზე დაფიქრება.

აქტივობა 2

მოიტანეთ კლასში სამი ყუთი. შეგიძლიათ ყუთები ბავშვებთან ერთად დაამზადოთ. დააწერეთ ერთ ყუთს „მოკლევადიანი“, ერთს „საშუალოვადიანი“, ერთს - „გრძელვადიანი“. შეთანხმდით ვადებზე, ვთქვათ, მოკლევადიანი იყოს 1 კვირა, საშუალოვადიანი ნიშნავდეს 1 წელიწადს ან წლის ბოლოს, გრძელვადიანი - 5 წელიწადს.

შეთანხმდით, როდის გახსნით თითოეულს და ჩაყარეთ ბარათებზე დაწერილი თქვენი მიზნები. ეს აქტივობა და ყუთის გახსნის მოლოდინი დაეხმარებათ ბავშვებს კონცენტრაციაში თავიანთი მიზნების ასრულების საინტერესო გზაზე. თუმცა გრძელვადიანი მიზნებისათვის უმრავლესობა მეშვიდე კლასში სავარაუდოდ მზად არაა.

აქტივობა 3

მოძებნეთ თავიანთ პროფესიებში შემდგარი, წარმატებული ადამიანები თემში (სასურველია მოსწავლეთა მშობლები, პაპა-ბებიები, მეზობლები) და მოიწვიეთ კლასში თავიანთ გამოცდილებაზე სასაუბროდ.

აქტივობა 4 (დავალეხ დამოუკიდებელი მუშაობისათვის)

სთხოვეთ მოსწავლეებს, მოიფიქრონ კითხვები (თითომ 7-8 კითხვა), რომლებსაც სია-მოვნებით დაუსვამდნენ სხვადასხვა პროფესიის ადამიანებს,

22. სკოლის ფინანსები

გაკვეთილის მიზანი მოსწავლეებმა გაიაზრონ, რომ რესურსები არის შეზღუდული, რომ ეს ინვესტაცია არჩევანის გაკეთების აუცილებლობას, რომ სწორი ფინანსური არჩევანი დაგეგმილი საქმის, ორგანიზაციისა თუ ოჯახის წარმატების საწინდარია!

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ბიუჯეტი?
- რა არის ვაუჩერი?
- როგორი არჩევანის წინაშე დგებიან სკოლის მესვეურები?
- თქვენთვის რა იქნებოდა პრიორიტეტული მსგავსი არჩევანის წინაშე რომ იდგეთ?

თემატური ცნებები

- ბიუჯეტი,
- სკოლის ფინანსები.
- ვაუჩერი

აქტივობა 1

დახატეთ დაფაზე მზის დისკო და სთხოვეთ ბავშვებს, გიკარნახონ, რა რესურსები სჭირდებათ არსებობისთვის ისეთი, რაც ფული ღირს და რის გარეშეც ვერ იცოცხლებენ და ვერ განვითარდებიან. მათი თითოეული პასუხი, რამდენიც იქნება, მიახატეთ მზეს სხივად და მიაწერეთ (ვთქვათ: საკვები, წყალი, თავშესაფარი, სკოლა...).

შემდეგ უთხარით მოსწავლეებს, რომ მოიფიქრონ, ისეთი ნივთები და რესურსები, რომელთა გარეშეც გაძლებენ, მაგრამ ძალიან უნდათ და მიახატეთ თითოეული მზეს სხივებად მეორე რიგში. ვთქვათ: ტკბილეული, კინოში წასვლა, აიპადი, თხილამურები, მზის სათვალე და ა. შ.

გადადით მესამე რიგის სხივების ხატვაზე, სთხოვეთ მოსწავლეებს, რომ გითხრან, რა უნდათ, მაგრამ ძალიანაც არა. ვთქვათ, ახალი შარვალი, ფეხბურთზე დასწრების ბილეთები, ახალი საშლელი და ათასი რამ. მიაქცევინეთ ყურადღება, რომ სურვილები/მოთხოვნილებები ყოველთვის იზრდება. მაპროვოცირებელი კითხვების საშუალებით მიიყვანეთ დასკვნამდე, რომ რესურსები შეზღუდულია და ადამიანს თუ ადამიანთა ჯგუფს ყოველთვის უწევს არჩევანის გაკეთება.

აქტივობა 2

მიეცით ჯგუფებში სამუშაოდ იმავე ტიპის დავალება. დახატონ მზის დისკო და დაფიქრდნენ, რა არის სკოლისთვის პირველადი საჭიროება, უპირველესად რაზე უნდა განაწილდეს თანხები?

შემდეგ, მეორე რიგში მიაწერონ ის, რაც სკოლას ძალიან სჭირდება, მაგრამ მის გარეშეც გაძლებენ, მესამე რიგში მიაწერონ ის, რისი ქონაც ძალიან მაგარი იქნებოდა, მაგრამ უიმისოდაც შეიძლება სკოლაში არსებობა-განვითარება (ვთქვათ, აუზი, უზარმაზარი პლაზმური ეკრანი და ა. შ.). იმსჯელეთ, შეავსეთ, თუკი პირველადი ხარჯები გამოორჩათ.

აქტივობა 3

იმუშავეთ ჯგუფებში: მოსწავლის წიგნში მოცემული ნიმუშის მიხედვით მოსწავლეებმა უნდა შეადგინონ სამეურვეო საბჭოსთვის წერილი.

მაგ, შეიძლება, სთხოვოთ, გამოყონ ფინანსები თქვენი რომელიმე სამომავლო პროექტისათვის, ან შეგიძინონ სპეციალური სტენდები, რომლებსაც კლასის წინ დერეფანში დადგამთ და პერიოდულად გამოცვლით საინფორმაციო-საპრეზენტაციო ფორმატებს, რათა ამ გზით თქვენ მიერ წარმოებული კვლევა თუ საქმიანობის შედეგები ხელმისაწვდომი გახადოთ მთელი სკოლისათვის.

წერილის წერისას გაითვალისწინეთ:

- სათქმელი თქვით პირდაპირ, აღწერეთ კონკრეტულად და ლაკონურად რა გჭირდებათ და რატომ!
- დაასაბუთეთ რა აღმზრდელობით სარგებელს მოგიტანთ თქვენ ან ირგვლივ მყოფ სოციალურ ჯგუფებს ეს პროექტი.

23. გაკვეთილის თემა მოსწავლის უფლებები და მოვალეობები

გაკვეთილის მიზანი ბავშვებმა უკეთ, ახლა უკვე სასკოლო სივრცეში, გაიაზრონ თავიანთი უფლებები და მოვალეობები, ამ ცოდნის საფუძველზე შეძლონ საკუთარი უფლებების დაცვა, სწორად მიმართვა დახმარებისთვის. მეტად იკისრონ და შეასრულონ მოვალეობებიც, რადგან, რაც მეტად გავიაზრებთ საკუთარ უფლებებს, ვძლიერდებით და მოვალეობებსაც უკეთ ვუმკლავდებით.

საკვანძო შეკითხვები

- რა უფლება აქვთ ბავშვებს სკოლაში?
- როგორაა დაცული სკოლაში მათი უფლებები?
- ვის შეუძლია დაარღვიოს სკოლაში ბავშვთა უფლებები?
- ვინ შეიძლება დაიცვას სკოლაში ბავშვთა უფლებები?
- რა მოვალეობები აქვს მოსწავლეს?

თემატური ცნებები

- მოსწავლის უფლებები,
- მოსწავლის მოვალეობები

საკლასო აქტივობები

აქტივობა1

კითხვა-პასუხის საშუალებით გაახსენეთ კლასს წინარე მასალა უფლებებთან და მოვალეობებთან დაკავშირებით და მცირე დისკუსიით ჩამოყალიბდით, რომელი უფლებები და მოვალეობები შეეხება სკოლას და რომელი - არა.

აქტივობა 2

კიდევ ერთხელ გახადეთ ჯგუფური განხილვის საგანი „საკლასო წესები“, რომლებზეც წლის დასაწყისშივე შეთანხმებული უნდა იყოს და კლასში უნდა არსებობდეს წერილობითი სახით. „საკლასო წესები“ მცირე ჯგუფებს მიეცით სამუშაოდ, რათა თითოეულ მოვალეობას უფლება შეუსაბამონ.

აქტივობა 3

იმუშავეთ ჯგუფებში მოსწავლის წიგნში მითითებული ჯგუფური სამუშაოს სიტუაციების წიგნის მიხედვით. შეეცადეთ, ემოციური ბიძგების საშუალებით ისე წარმართოთ მსჯელობა, რომ მოსამართლეების როლში კი არ გამოვიდნენ, აღწერონ სიტუაცია სავარჯიშოს დასაწყისში მოცემული ინსტრუქციით.

აქტივობა 4

უკვე შესრულებული აქტივობებით დაგროვილი ცოდნის გამოყენებით შექმენით „ცოდნის რუკა“ რომელიც კლასში თვალსაჩინოებად დარჩება.

- **მონაცემთა მოპოვება** - ამ გრაფაში მოსწავლეები ჩანერგენ, სად შეიძლება ინახოს ინფორმაცია მათი უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ, თვითონ როგორ მიიღეს ეს ინფორმაცია, მიუთითებენ წყაროებს.
- **მონაცემთა მანიპულირება** - ამ გრაფაში მოსწავლეები ჩანერგენ, რისი გაკეთებაა შესაძლებელი მიღებული ინფორმაციით.
- **მონაცემთა შენახვა** - აქ მოსწავლეები აღნიშნავენ, ვისგან უნდა ელოდონ საფრთხეებსა და მხარდაჭერას.
- **მონაცემთა დამუშავება** ამ გრაფაში უნდა აღინიშნოს დაზუსტებული ინფორმაციები იმ პირთა ან ორგანიზაციათა შესახებ, რომელთაც შეუძლიათ დახმარება.
- **მონაცემთა გამოსახვა** გრაფიკულად უნდა გამოისახოს მიღებული ცოდნის რუკა, ვთქვათ ცხრილში: მოვიპოვეთ, დავამუშავეთ, დავაზუსტეთ, ვიცით!

მონაცემთა მოპოვება	მონაცემთა მანიპულირება	მონაცემთა შენახვა	მონაცემთა დამუშავება	მონაცემთა გამოსახვა

აქტივობა 5

გაკვეთილის შემაჯამებელ კითხვა-პასუხში (რა ვიცოდი, რა გავიგე, რაში გამოვიყენებ) ემოციური ბიძგების საშუალებით შეახსენეთ, რომ უფლებები, მოვალეობები და დემოკრატია მჭიდრო კავშირშია ერთმანეთთან. მიეცით მოსწავლის წიგნში მითითებული საშინაო დავალება!

24. გაკვეთილის თემა დემოკრატია ჩემს სკოლაში

გაკვეთილის მიზანი

მოსწავლეებს გააგებინოს, რას გულისხმობს დემოკრატიული სკოლა, რომ ყველაფერს უმრავლესობა ვერ გადანყვეტს და რომ თავისუფალი სააზროვნო სივრცის შექმნა მნიშვნელოვანი ასპექტია დემოკრატიული სკოლის ჩამოყალიბებისათვის, ასევე დაანახევებს, კანონისა და წესების, ერთმანეთის მიმართ პატივისცემისა და სიკეთის მნიშვნელობას დემოკრატიული სკოლის ფორმირებაში.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის დემოკრატია?
- რას ნიშნავს დემოკრატიული საზოგადოება, ღირებულებები?
- როგორია დემოკრატიული სკოლა?

თემატური ცნებები

- დემოკრატია
- დემოკრატიული სკოლის მოდელი

აქტივობა 1

გაკვეთილი შეგიძლიათ დაიწყოთ **სიმულაციით**. აარჩიეთ მათთვის ყველაზე საყვარელი მასწავლებელი და უთხარი, რომ ვთქვათ, ლელა (ლელა დასვენებაზე შეიპირეთ, თამაშში აგყვეთ) შემოვიდა წინადადებით, მიმართოთ სკოლის დირექციას, რომ არ მოსწონს კონკრეტული მასწავლებელი.

რა თქმა უნდა, კლასი გამოთქვამს უკმაყოფილებას და უმრავლესობის ძალით ეს უაზრო იდეა იდეად დარჩება. შეაჯამეთ, (აღნიშნეთ რომ ლელა მასწავლებლის თხოვნით დასთანხმდა ამ იდეის გაჟღერებას) შედეგები და იქვე გაიხსენეთ, რა არის დემოკრატია და დემოკრატიული ღირებულებები, რომელი ღირებულება დაირღვეოდა საუკეთესო მასწავლებლის წინააღმდეგ რომ წასულიყვნენ (*სამართლიანობა*).

აქტივობა 2

ახლა შესთავაზეთ ღია **კენჭისყრა** თემაზე: ჩაატაროთ თუ არა გაკვეთილი, იქნებ ჯობია, მოსწავლეებმა ითამაშონ?

სავარაუდოდ, თამაშის იდეა გაიმარჯვებს. დემოკრატიის რომელი პრინციპი დაირღვა? *კანონიერება, კანონი გავალდებულებთ ჩაატაროთ გაკვეთილი.*

ეს აქტივობა მოამზადებს საფუძველს, გაკვეთილის შემდგომი განვითარებისათვის, რათა გაიაზრონ, რომ ყველაფრის გადანყვეტა მათ არ ძალუძთ, საჭიროა გარკვეული მზაობა.

აქტივობა 3

სანამ თავიანთი სკოლის დემოკრატიულობაზე დაიწყებენ მსჯელობას, შეახსენეთ წინა

აქტივობისას მათ მიერ მიღებული მათივე დამაზარალებელი შედეგი (არ ვისწავლოთ, სულ ვითამაშოთ). ასევე აუხსენით, რომ ერთი მასწავლებელი და ბევრი მოსწავლე თავისთავად გულისხმობს, რომ ერთი მართავს დანარჩენებს, რაც დემოკრატიული პრინციპი არაა, მაგრამ დემოკრატიულ საზოგადოებაშიც გამოიყენება.

აქტივობა 4

ჯგუფური სამუშაოს შესრულებისას განმარტეთ, რატომ ნიშნავს შეცდომის დაშვების უფლება დემოკრატიულ სკოლას, როგორ გვანვითარებს ჩვენი შეცდომები და თავისუფალი სივრცე, სადაც ზედმეტად არ განგვიკითხავენ.

აქვე შეახსენეთ, რომ შეცდომა, (ვთქვათ მცდარი აზრის წამოყენება და დაცვა) არ ნიშნავს, სკოლის შიდაწესდების დარღვევას, შეცდომა სხვაა, დანაშაული – სხვა.

აქტივობა 5

საშინაო დავალების შესრულება (თხზულება სათაურით „ჩემი სკოლა რომ უფრო დემოკრატიული გახდეს“) სთხოვეთ ფურცელზე, ანონიმურად. მათი ნაწერების მიხედვით შეადგინეთ მოკლე მოხსენება და წარმოადგინეთ უახლოეს პედაგოგიურ საბჭოზე, სახელწოდებით: „როგორი სკოლა უნდათ ჩვენს მოსწავლეებს“. ბავშვებს კი შეპირდით, რომ შესაძლებლობის ფარგლებში გაუწევთ ადვოკატირებასა და ლობირებას მათ საუკეთესო იდეებს.

25-26. ტოლერანტობა ჩემს სკოლაში

გაკვეთილის მიზანი მოსწავლეებში ტოლერანტობის კულტურის განვითარება, რათა მათ შეძლონ, შეცვალონ ომის ესთეტიკა, დაპირისპირების სტრატეგია მშვიდობის ესთეტიკით, შეთანხმების, გაგების, მიღების საშუალებით.

საკვანძო შეკითხვები

- რას ნიშნავს ტერმინი ტოლერანტობა?
- როგორია ტოლერანტული ადამიანი?
- როგორ ფიქრობთ, რამდენად ტოლერანტულია თქვენი კლასი, სკოლა?
- რა არის დისკრიმინაცია?
- რა არის გენდერი?
- რა ტიპის დისკრიმინაცია არსებობს?
- რა არის სტერეოტიპი, სტიგმა, იარლიყი?
- როგორ შევქმნათ თანასწორი გარემო?

თემატური ცნებები

- ტოლერანტობა
- დისკრიმინაცია
- გენდერი

- სტერეოტიპი
- სტიგმა
- იარლიყი

აქტივობა 1

მცირე ლექციისა და კითხვა-პასუხის საშუალებით გააცანით მოსწავლეებს გაკვეთილის ძირითადი ცნებები, სასურველია, ესაუბროთ თქვენს გამოცდილებაზეც, როგორც პოზიტიურზე, ასევე – ნეგატიურზე (მაგალითად, თუ აღმოჩენილხართ ჩაგრულ მდგომარეობაში თქვენი სქესის, კანის ფერის, გარეგნობის, ჭკუის, სოციალური კუთვნილების გამო, ან პირიქით, თუ გიგრძვნიათ პრივილეგია?).

აქტივობა 2

სთხოვეთ მოსწავლეებს, წყვილებში შეასრულონ მოსწავლის წიგნში მოცემული დავალება, შეაჯამეთ მოცემული სიტუაციების მათეული ანალიზი, საჭირო შემთხვევაში მიეცით სწორი მიმართულება, რათა მათი ანალიზი ტოლერანტული იყოს.

აქტივობა 3

სთხოვეთ მოსწავლეებს, გიკარნახონ, საზოგადოებაში მიღებული წესების მიხედვით რა შეეფერება გოგოს და რა შეეფერება – ბიჭს! ჩამოწერეთ ორ მწკრივად და კითხვა-პასუხის რეჟიმში გააბათილეთ არსებული წარმოდგენები.

რეკომენდებული ელ.რესურსი მასწავლებლისათვის: <http://liberali.ge/articles/view/31401/salome.ge> <https://sapari.ge/archives/2470>

აქტივობა 4

გოგონები და ბიჭები დააჯგუფეთ ცალ-ცალკე, სთხოვეთ, მოიფიქრონ 5 სიტუაცია, სადაც შეიძლება, ნააწყენდნენ დისკრიმინაციას თავიანთი სქესის გამო.

აქტივობის ბოლოს შეაჯამეთ, რომ ქალზე, როგორც ფიზიკურად უფრო სუსტზე, მეტია ძალადობის პროცენტული მაჩვენებელი (დაახლოებით 70%-30%-ზე) როგორც საქართველოს, ისე ზოგადად მსოფლიოს მასშტაბით, მაგრამ გენდერული სტერეოტიპები აზარალებს ორივე სქესს, გოგონებსაც და ბიჭებსაც.

აქტივობა 5

წინასწარ მოამზადეთ მუყაოს აბრები იარლიყებით, მაგ, ზარმაცი, ნიჭიერი, მსუქანა, მძინარა, ცელქი და ა. შ. წინა გაკვეთილზე მოსწავლეებს სთხოვეთ, მოიტანონ ნებისმიერი რამ, რის გულზე დაკიდებასაც შეძლებენ და რაშიც ჩაუღაგებთ წიგნებს, დაახლოებით ნახევარ კილოს რომ იწონიდეს. ვთქვათ, ცელოფანის ან ნაჭრის ტომსიკები, რომლებსაც კისერზე თასმებით დაიკიდებენ. ამ სიმძიმეს სკოჩით მიამაგრეთ იარლიყები და სთხოვეთ, გაკვეთილის განმავლობაში წყნარად ასწიონ ხელი, განიშნონ და მშვიდად მოიხსნან, როცა ძალიან შეწუხდებიან.

გაკვეთილის ბოლოს შეაჯამეთ, რომ იარლიყი, სტიგმა ასევე შემანუხებელი ხდება დროთა განმავლობაში. თითქოს მცირე დისკომფორტია, მაგრამ როცა აღარ მთავრდება, შეიძლება წამებად იქცეს.

აქტივობა 6

როგორ გვესმის ტოლერანტობა? <https://www.youtube.com/watch?v=9yqOW4IScEA>

თუ კლასში გაქვთ საშუალება, უყუროთ ინტერნეტრესურსს, შეგიძლიათ მოაწყოთ დებატები, შეთავაზებული ხუთნუთიანი ვიდეოს ირგვლივ. შეგიძლიათ კლასი დაყოთ 4 ნაწილად და თითოეულ ჯგუფს დაავალოთ, მცირე დისკუსიისას მოირგოს ამა თუ იმ გამომსვლელის როლი და ისე განმარტოს ტოლერანტობა.

აქტივობა 7

იმსჯელეთ დავალების „ყველანი თანასწორნი ვართ“ ირგვლივ. კითხვა-პასუხის საშუალებით შეთანხმდით, რისი დანერა გსურთ. შეგიძლიათ შესთავაზოთ ოთხაბზაციანი ესეს მოდელი, სადაც:

1. საუბარი იქნება იმაზე, როგორ ესმით თანასწორობა,
2. თავიანთ წარმოდგენებს დაუკავშირებენ „ბავშვთა უფლებების კონვენციას“.
3. აღნიშნავენ, მოყვებიან სად შეხვედრიათ ბავშვთა უფლებების დარღვევის ფაქტები.
4. იმსჯელებენ, როგორ შეიძლება აღმოფხვრა.

რეკომენდაცია: კომპეტენტურ და საინტერესო მასალებს იპოვით საიტზე <http://www.tolerantoba.ge/index.php?id=1317206702&kat=295>

27. სხვადასხვა შესაძლებლობები, თანაბარი უფლებები

გაკვეთილის მიზანი დაანახოს მოსწავლეებს განსაკუთრებულ საჭიროებათა მქონე პირების მდგომარეობა, მათი შესაძლებლობები, ასწავლოს სწორი მოქცევის წესები, დაანახოს, როდის და როგორ არის დისკრიმინაციული გარემო შეზღუდული შესაძლებლობების პირების მიმართ. ყველანაირი შეზღუდულობების მოსწავლეებს თავი აგრიდონ ერთიანი საზოგადოების თანასწორ წევრად, ჩანერგოს ბავშვებში ამ თანასწორობისაკენ ზრუნვა.

საკვანძო შეკითხვები

- რას ნიშნავს შეზღუდული შესაძლებლობები?
- რას ნიშნავს ადაპტირებული გარემო?
- როგორ და რატომ უნდა ვიზრუნოთ შეზღუდულობის დასაძლევად?

თემატური ცნებები

- შეზღუდული შესაძლებლობები
- ადაპტირებული გარემო

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

<https://www.youtube.com/watch?v=Hi0nEhPk78I> უყურეთ ამ 1,5 წუთიან ვიდეორგოლს და სთხოვეთ მოსწავლეებს გაიხსენონ და აღწერონ, რამდენად ადაპტირებულია მათ ირგვლივ გარემო.

აქტივობა 2

გამოიყენეთ მოსწავლის წიგნში არსებული დებატების ნიმუში. მოსწავლის წიგნში შემოთავაზებული გაქვთ არადისკრიმინაციული ტერმინები. განზრახ მოვერიდეთ მცდარი ფორმების (როგორებიცაა: ბრმა, ყრუ, უნარშეზღუდული, ინვალიდი...) მითითებას, რათა პირუკუ ეფექტი არ გამოგვეწვია. დებატების დაწყებამდე აუცილებლად უნდა გაამახვილოთ ყურადღება ამ საკითხზე. კლასი დაყავით 7 ჯგუფად და მიეცით სამუშაოდ თითო მითი თავის შესაბამის სინამდვილესთან ერთად. სთხოვეთ, გაიაზრონ სინამდვილე და თუ შეძლებენ, გააღრმავონ არგუმენტებით. მოსაფიქრებლად მიეცით 5 წუთი. როცა ყველა მზად იქნება, მეტი კონტრასტისათვის მითები წაიკითხეთ თქვენ, გაბათილებას შეეცდებიან ჯგუფის წევრები.

აქტივობა 3

თუ შესაძლებლობა გაქვთ წინასწარ ჩაატარეთ ან სპორტის მასწავლებელს სთხოვეთ, ჩაატაროს „მხიარული თამაშები“, ან შეგიძლიათ ჩაატაროთ ინტეგრირებული გაკვეთილი სპორტის გაკვეთილთან ერთად.

„მხიარული თამაშების“ ძირითადი მახასიათებელი უნდა იყოს რაიმე უნარის შეზღუდვა. მაგ. სირბილი ტომრით, ტომრიდან ბურთების ამოღება წყვილებში, როდესაც პარტნიორებს თითო ხელი გაკრული აქვთ. ან დაჭერობანა ახვეული თვალთა ტაშის დაკვრით, რაიმეს პოვნა, და ფინიშთან მიტანა წყვილებში, როცა ერთი თვალახვეულია, მეორე – დაბმული, ჭამა ხელების გამოყენების გარეშე და ა. შ.

ამ ტიპის თამაშების მოგონება უსასრულოდ შეიძლება. ბავშვები ჯერ ითამაშებენ, გამოცდიან შეზღუდულობას, შემდეგ გაიაზრებენ, რას ნიშნავს, შეზღუდული შესაძლებლობა, ისაუბრებენ თავიანთ გამოცდილებაზე.

ის რაც ერთჯერადად შეიძლება სახალისო იყო, მუდმივად ტვირთია, ჰკითხეთ, როგორი იქნება მათი აზრით, ცხოვრება ამგვარი შეზღუდვით.

აქტივობა 5

თუკი შეძლებთ, იქნებ მოიძიოთ სკოლაში/თემში შეზღუდული შესაძლებლობების ადამიანები და მოაწყობთ მათთან შეხვედრა, სადაც მოგიყვებიან თავიანთ გამოცდილებებზე.

აქტივობა 6

თუკი კლასში გყავთ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლე, ჰკითხეთ, ხომ არ სურს, წარსდგეს კლასის წინაშე სპეციალური პრეზენტაციით თავისი გამოცდილების შესახებ. შეიძლება ჩართოთ მისი მშობელიც.

აქტივობა 7

მიეცით ინსტრუქციები საშინაო დავალებასთან დაკავშირებით. იმსჯელეთ, რას შეიძლება ნიშნავდეს სიტყვა „ნარმატებული“, თვითონ როგორ წარმოუდგენიათ ნარმატებულობა? შეგიძლიათ დაახმაროთ მოცემული ლინკები

<http://mastsavlebeli.ge/?p=3011>

<https://www.youtube.com/watch?v=H4x-cy2Yj3o>

<https://www.youtube.com/watch?v=Csn3ovYVPtk>

<https://www.youtube.com/watch?v=9n4vI4GsJQg>

28-29. მახარებს ზრუნვა

ვიდრე გაკვეთილის მიზნებსა და საკლასო აქტივობებს განვიხილავთ, გთავაზობთ ფსიქოლოგ მაია ცირამუას ნაშრომს: „როგორ ამოვიცნოთ ბულინგი (ჩაგვრა) ბავშვებში – რჩევები“. იხილეთ დანართი 24, გვერდი 118.

ბულინგის უმთავრესი პრობლემა არის ის, რომ მის შესახებ არ ყველხან მისი მონანილეები, ვერ ამჩნევენ მშობელი და ვერ ამჩნევენ მასწავლებელი, რაც გასაკვირი არაა. ან ამჩნევენ და ბავშვური სიცელქე ჰგონიათ.

ვფიქრობთ, აღნიშნული სტატია ძალზედ დაგეხმარებათ პედაგოგებს ბულინგის ამოცნობასა და მართვაში. რაც ძალზე მნიშვნელოვანია სკოლაში ბულინგის პრევენციისა და დამარცხებისათვის.

გაკვეთილის მიზანი გაიაზრონ, რა არის ჩაგვრა, რა ზიანი შეიძლება მიყენონ მეგობარს, როდესაც ჩაგრავენ, გაიაზრონ მჩაგვრელისა და ჩაგრულის როლები, რათა უკეთ შეძლონ ჩაგვრის შეწყვეტა. გაიაზრონ, ვის შეიძლება მიმართონ დასახმარებლად

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ჩაგვრა, ბულინგი?
- ვინ არის მჩაგვრელი?
- ვინ არის ჩაგრული?
- რა არის ბულინგის მიზეზები?
- როგორ შეიძლება აღმოვფხვრათ ჩაგვრა?
- ვინ საჭიროებს დახმარებას ჩაგვრისას?
- ვის შეიძლება მივმართოთ ჩაგვრისას?
- რა არის კიბერბულინგი?

თემატური ცნებები

- მჩაგვრელი
- ჩაგრული

- მონმე
- ბულინგი, ჩაგვრა
- ძალადობა, დამხმარე
- კიბერბულინგი

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

გაკვეთილი დაიწყეთ სოკრატისეული მეთოდით, კითხვა-პასუხის რეჟიმში იმსჯელეთ მოსწავლის წიგნში არსებული კითხვების საშუალებით.

აქტივობა 2

მიმართეთ მცირე ლექციას მძაფრი ემოციური მახვილებით ძალადობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის გადასაცემად.

აქტივობა 3

მოსწავლის წიგნში მოცემული გაქვთ ცხრილი მხოლოდ ერთი მხარე. მსჯელობისა და ემოციური ბიძგების საშუალებით შეეცადეთ, მოსწავლეები მიიყვანოთ სწორ პასუხე-ბამდე.

მშობლის მიერ ბავშვზე ძალადობა ოჯახის საქმეა და ჩარევა არ შეიძლება.	ბავშვზე ნებისმიერი ძალადობა დაუშვებელია. ასეთი შემთხვევის დროს ყველა მოქალაქის მოვალეობაა სოციალურ სამსახურს აცნობოს
ყვირილი ძალადობა არ არის.	ყვირილი ძალადობაა. ის ბავშვს აზინებს, ლახავს მის ღირსებას და პროტესტის გრძნობას იწვევს.
მსუბუქი წამორტყმა ძალადობა არ არის.	მსუბუქი წამორტყმა ძალადობაა. ის შეურაცხ-მყოფელია ბავშვისთვის და თრგუნავს მას.
მშობელი ფიქრობს, რომ ბავშვი არის პატარა და მის მაგივრად უნდა გადაწყვიტოს, რადგან მან უკეთ იცის, რა სჭირდება ბავშვს!	მშობელი ფიქრობს, რომ ყოველთვის უნდა ჰკითხოს შვილს, იქნებ მას უკეთესი იდეა აქვს, დროა, ის თავად მიეჩვიოს მნიშვნელოვანი საკითხების გადაჭრაში მონაწილეობას.
კარგი ბავშვი ისეთია, როგორიც ყველა.	ყველა ბავშვი უნიკალურია. ბავშვის ინდივიდუალ-იზმი გასათვალისწინებელია.
ძალადობა ცუდია, მაგრამ ხანდახან საჭიროა.	ძალადობა დაუშვებელია. მან მოძალადეს შეიძლე-ბა მოკლევადიანი „წარმატება“ მოუტანოს, მაგრამ მისი უარყოფითი შედეგი ბავშვზე აუცილებლად იჩენს თავს.
მამა იმიტომ სცემს, რომ ბავშვისთვის კარგი უნდა.	მამა უნდა აცნობიერებდეს, რომ ბავშვის ცემა დაუშვებელია, ასეთი ქმედება კარგ შედეგს ვე-რასდროს გამოიღებს.
ჩემი შვილი არასწორად იქცევა. მეზობელი ამას ხედავს. ახლა შენიშვნის მიცემა არ გამოიღებს შედეგს. აჯობებს, შვილს მოგვიანებით დაველაპარაკო, მაგრამ მეზობელი იფიქრებს, რომ ბავშვს ცუდად ვზრდი, ამიტომ ახლავე დავსჯი.	ვხედავ ჩემი შვილის შეცდომებს და ყველაზე ხელსაყრელ დროს შევარჩევ რეაგირებისთვის. თან ისე, რომ ბავშვსაც გავესაუბრო და ღირსება არ შევუღახო. სავარაუდოდ, ასეთი საქციელის მიღმა რაღაც პრობლემა იმალება.
ბავშვები არიან, ერთმანეთს მეტსახელებს არ-ქმევენ. რა მოხდა მერე?	დამამცირებელი მეტსახელების შერქმევა ძალადო-ბაა. ეს დამამცირებელია ბავშვისათვის.
კლასელები ვანოს დასცინიან. მას განსხვავებუ-ლი გარეგნობა აქვს. მე ეს არ მეხება. ჩემი საქმე არ არის.	კლასელები ვანოს დასცინიან. მას განსხვავებუ-ლი გარეგნობა აქვს. ის ძალადობის მსხვერპლია. აუცილებლად უნდა ვილონო რამე.
მეგობარი მაიძულებს უღირსი საქციელის ჩადე-ნას. ასე რომ არ მოვიქცე, იფიქრებს, რომ ცუდი მეგობარი ვარ.	მეგობარი მაიძულებს უღირსი საქციელის ჩადე-ნას. მე ცუდი მეგობარი ვიქნები, თუ არ ვეტყვი, რომ ეს უღირსი საქციელია და ავყვები მას.

აქტივობა 4

<https://www.youtube.com/watch?v=cH9bNXcTKRE>

<https://www.youtube.com/watch?v=XU2a-Ny1TH0>

გაეცანით ვიდეობლოგებს, იმსჯელეთ, რა არის ბულინგი, როგორია მასთან გამკლავების სტრატეგია.

<http://gcrt.ge/ka/gallery/2>

აქტივობა 5

თუ ვიდეობლოგების ჩვენების საშუალება არ არის, სთხოვეთ მოსწავლეებს სახელმძღვანელოში არსებული ფოტომასალით იმსჯელონ ბულინგის შესახებ.

აქტივობა 6

მასწავლებლის **მონოლოგი** - მოუყევით თქვენი პირადი გამოცდილების შესახებ, როდესაც ყოფილხართ რომელიმე როლის შემსრულებელი. ეს ძალზედ მნიშვნელოვანია, რადგან თქვენი საშუალებით ისინი გაიგებენ, რომ მსხვერპლიც, მოძალადეც და მონმეც შეიძლება დისტანცირდეს ამ შემთხვევისგან და დადგეს წარმატებულ მოქალაქედ. თუ თქვენ ბულინგის შემთხვევას წარმატებულად გაართვით თავი, ესეც მნიშვნელოვანია, როგორც მაგალითი, თუ თქვენ იყავით მსხვერპლი და ვერავინ დაგეხმარათ, მაინც მნიშვნელოვანია, რადგან თქვენ შეძელით ტკივილის მართვა, შეგიძლიათ მოუყვეთ, რა ზიანი მოგადგათ. თუ თქვენ იყავით მჩაგვრელი, ალბათ ნანობთ, მნიშვნელოვანი იქნება თქვენი რეფლექსიის მოსმენაც. ასევეა მონმეზე. მოკლედ, ყველა შემთხვევაში ძალზედ მნიშვნელოვანია თქვენი პირადი გამოცდილება და გულწრფელი აღიარება, რათა მომავალში გენდონ, არ მიიჩნიონ სამარცხვინოდ აღიარება და იცოდნენ, რომ სიტუაციას შეიძლება ეშველოს. ბულინგთან დაკავშირებით გაეცანით დანართ 24-ს.

აქტივობა 7

ცოდნის რუკა

შეადგინეთ ბულინგთან დაკავშირებული ცოდნის რუკა. წინასწარ გამზადებულ დიდ ფორმატზე უნდა გენეროთ: რა არის ბულინგი, სად ხდება ბულინგი, ვინ არიან მისი მონაწილეები, ვის შეიძლება მივმართოთ დასახმარებლად, როგორ შეიძლება აღმოიფხვრას ბულინგი.

თითოეული კითხვის ქვეშ კლასთან ერთად დანერთ პასუხებს, მნიშვნელოვანია, რომ დამხმარე ადამიანებისა თუ ორგანიზაციების ტელეფონის ნომრები ან მისამართები ასევე იყოს ხელმისაწვდომი.

აქტივობა 8

მოუყევით კიბერბულინგის შესახებ, ჰკითხეთ, თავად თუ გრძნობენ ასეთ საფრთხეს.

<https://www.youtube.com/watch?v=ElTXKLdwKj8>

აქტივობა 9

თუკი სკოლაში მოქმედებს ლიტერატურული კლუბი, ან კითხვის საათი, სასურველია, წაიკითხონ ნოდარ დუმბაძის მოთხრობა HELLADOS და იმსჯელონ შემდეგ საკითხებზე:

როგორ არის წარმოდგენილი მოთხრობაში ჩაგვრის სცენა?

ვინ არიან მჩაგვრელები, როგორია ძალადობრივი ჯაჭვი, მამა შვილზე, შვილი უბნელებზე. 70 -80 წელია გასული იმ პერიოდიდან, მოთხრობაში რომაა აღნიშნული, შეიცვალა თუ არა დამოკიდებულება ბუღინგთან, ზოგადად ძალადობასთან? ეთნიკურ კუთვნილებასთან?

აქტივობა 10 (აქტივობები დამოუკიდებელი სამუშაოსათვის)

საშინაო დავალებად მივცეთ მცირე კვლევა ოჯახში ან სამეზობლოში. მოტანილი მასალა შეიძლება ჩანერილი იყოს ინტერვიუს სახით ციფრული ფორმატით, ან ხელით, შეიძლება ჰქონდეს თხზულების სახე. შეახსენეთ ინტერვიუს ალების წესები.

30. პრაქტიკუმი

თემის დასასრულს მოცემული გაქვთ ორი პრაქტიკუმი - **მწვანე სკოლა და უსაფრთხო სკოლა**.

მოსწავლეების მონაწილეობით აირჩიეთ ერთ-ერთი. თუკი სურვილი გექნებათ, შეგიძლიათ, კლასის ნაწილმა ერთ პროექტზე იმუშაოს, ნაწილმა - მეორეზე, ან შეგიძლიათ თავისუფალი საათების რაოდენობა გამოიყენოთ და ორივე შეასრულოთ.

ა) პროექტი - შევაჩეროთ ძალადობა!

პრაქტიკუმი ემსახურება მოსწავლეებში რწმენის გამყარებას, რომ ძალადობა ცუდია და რომ ძალადობასთან გამკლავება შესაძლებელია.

მნიშვნელოვანია ამ ადამიანების (მანდატური, უბნის ინსპექტორი, მშობლები, დამრიგებელი, დირექცია, ფსიქოლოგი) მოწვევა კლასში, რათა მსხვერპლმა დაინახოს, რომ საჭიროების შემთხვევაში, მის გვერდით დიდი და ძლიერი გუნდია.

აუცილებლად მიეცით ვიზუალური ფორმა, ვთქვათ, ჩამოწერეთ ფორმატზე ამ გაკვეთილის განმავლობაში მიღებულ ცოდნას. სტუმრებს სთხოვეთ, სურვილის შემთხვევაში, დატოვონ საკუთარი მონაცემები დასაკავშირებლად და დახმარების სათხოვნელად.

გამოიყენეთ ჩვეული ცხრილი, შეუთანხმდით მონაფეებს შეფასების კრიტერიუმების შესახებ, ვთქვათ: ჩართულობა, შეხვედრის ორგანიზებაში მონაწილეობა, კოორდინაცია სტუმრებთან, წინასწარ კითხვების მომზადება, მონაწილეობა ვიზუალური მასალის შექმნაში და ა. შ. შეფასების რუბრიკა იხ. დანართი 12.

ბ) პროექტი - მწვანე სკოლა

პროექტის ინსტრუქცია და მართვა, პრობლემის გადაჭრა იხ. პირველ თემაში.

პროექტის მიზანია მოსწავლეებს განუვითარდეთ სხვადასხვა უნარი:

- სოციალური უნარები (ერთმანეთთან და უფროსებთან ურთიერთობისას)
- კრიტიკული აზროვნების უნარი (დაგეგმვისას და გადაწყვეტილებების მიღები-

სას) ეკოაზროვნება,

- საზოგადოებრივი მიკუთვნებულობის გაზრდა,
- ფსიქო-ემოციური ინტელექტი – ზრუნვისას,
- პასუხისმგებლობის გრძნობა,
- ესთეტიკის აღქმის უნარი და სხვა.

მოსწავლეებთან ერთად დაადგინეთ შეფასების კრიტერიუმები, მაგალითად: პრობლემის კვლევა, მოქმედების დაგეგმარება, სამუშაოს ძირითადი ნაწილი, წარდგინება... შეფასების რუბრიკა იხ. დანართი 13.

31. უსაფრთხო სკოლა

გაკვეთილის მიზანი – უსაფრთხო სკოლის კონცეფციის გაცნობა, პრევენციის მნიშვნელობის გააზრება, საგანგებო სიტუაციებისას სწორად მოქმედების ჩვევების გამომუშავება.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის უსაფრთხოება
- რა კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდეს უსაფრთხო სკოლა?
- რა არის საგანგებო სიტუაცია?
- რა არის ევაკუაცია?
- როგორ ვიქცევით ევაკუაციის დროს?

თემატური ცნებები

- უსაფრთხოება
- ევაკუაცია
- დისციპლინარული კომიტეტი
- საგანგებო სიტუაცია

აქტივობა 1

გონებრივი იერიშის საშუალებით ჩამოწერეთ დაფაზე ერთ მხარეს ყველა საფრთხე, რომელიც შეიძლება დაემუქროს ნებისმიერ ბავშვს სხვადასხვა სკოლაში (საგანგებო სიტუაცია: მიწისძვრა, ქარიშხალი, დიდთოვლობა, ხანძარი; ქურდობა, ძალადობა, ანტისანიტარიისგან დაზიანებული ჯანმრთელობა და ა. შ.) შემდეგ მოუწოდეთ, ჩაიხედონ სახელმძღვანელოში, ვინ არის პასუხისმგებელი მათ უსაფრთხოებაზე.

აქტივობა 2

პრაქტიკა აჩვენებს, რომ ცეცხლსასროლი და ცივი იარაღების აღმოსაჩენად შიგადაშიგ

აუცილებელია ჩხრეკა, რომელიც მეტ-ნაკლებად ღირსების შემლახავია. არავის სია-მოვნებს, როდესაც სთხოვენ, გახსნას ჩანთა ან ამოიტრიალოს ჯიბეები. კლასი დაყავით 2 ჯგუფად, ერთს სთხოვეთ, მოიფიქროს არგუმენტები ჩხრეკის სასარგებლოდ, მეორეს – საწინააღმდეგოდ. მიეცით 3-3 წუთი მოფიქრებისთვის და მოაწყვეთ დებატები.

შეჯამებისას ემოციური ბიძგებითა და დახურული შეკითხვებით მიიყვანეთ დასკვნამდე, რომ ჩხრეკა ნაკლები ბოროტებაა და როგორღაც ის უნდა ჩატარდეს ისე, რომ ნაკლებად იყოს ღირსების შემლახველი. იმსჯელონ ამ საკითხებზე.

აქტივობა 3

მას შემდეგ რაც გაეცნობიან უსაფრთხო სკოლის კონცეფციას, სთხოვეთ წერილობით, რამდენიმე წინადადებით აღწერონ, როდის უგრძნიათ თავი დაუცველად.

აქტივობა 4

გააცანით სკოლის ევაკუაციის გეგმა და ავარჯიშეთ კლასის დროულად და უსაფრთხოდ დატოვებაში (მსგავსი წვრთნები წელიწადში რამდენჯერმე უნდა მოეწყოს).

აქტივობა 5

სთხოვეთ, თავად დახატონ ევაკუაციის გეგმა, ან მოამზადონ პოსტერი, რომელიც მოუწოდებს მინისძვრის დროს უსაფრთხო ქცევის წესების შესახებ.

რეკომენდაცია: უსაფრთხო ქცევის დროს მსჯელობისას არ გამოგრჩეთ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები. აგრეთვე, ყურადღება გაამახვილეთ შინაურ ცხოველზე/ფრინველზე (როცა სახლში უსაფრთხოების წესებს განიხილავთ).

შეგიძლიათ გაეცნოთ სატატიებს, თემო სუყაშვილი, განგაში, ანუ რატომ სამოქალაქო თავდაცვის გაკვეთილი სკოლაში <http://mastsavlebeli.ge/?p=20337>

ასევე გაეცნოთ შორენა ტყემელაშვილის ვიდეობლოგს - სოფო გორგოძე - უსაფრთხო სკოლა

<http://mastsavlebeli.ge/?p=17513>

III თემა: ჯანსაღი ცხოვრების წესი	საათების სავარაუდო რაოდენობა – 8 (+4)
საკითხები 1. ჯანსაღი კვება; 2. გარდატეხის ასაკი; 3. ადრეული ქორწინება;	
ცნებები სოციალიზაცია – მე, პიროვნება, საზოგადოება, საზოგადოებრივი ჯგუფები დემოკრატია, დემოკრატიის პრინციპები – ადამიანის უფლებები, სამართლებრივი დოკუმენტები ინიციატივა – დაგეგმვა, პროფესია, ფინანსები სამოქალაქო მონაწილეობა – მოხალისეობა, ადვოკატირება, ლობირება მდგრადი განვითარება – სამოქალაქო უსაფრთხოება	
საკვანძო შეკითხვები • რატომ და როგორ უნდა ვიზრუნო საკუთარ ჯანმრთელობაზე? • რატომ მიიჩნევა პირადი ჰიგიენისთვის საჭირო ნივთები (სარეცხი საშუალება, საპონი, კბილის ჯაგრისი) პირველადი მოხმარების საგნებად? • რატომ არის კონკრეტული ადამიანის ადიქციური ქცევა მთელი საზოგადოების პრობლემა? • რატომ და როგორ გადაიქცევა სხვადასხვა ქმედება ადიქციურ ქცევად? როგორ ვთქვა “არა” არასასურველ შემოთავაზებაზე? • როგორ შეიძლება დაგვეხმაროს (ბიჭებსაც და გოგონებსაც) ფიზიკური აქტივობა (მაგალითად, ვარჯიში) საზოგადოებაში თვითდამკვიდრებაში? • რატომ არის ადრეული ქორწინება ადამიანის უფლებების დარღვევა? რატომ უშლის იგი ხელს მის საზოგადოებაში თვითდამკვიდრებას? • აღემატება თუ არა დაავადებათა პრევენციაში დახარჯული თანხები მკურნალობაში დახარჯულ თანხებს?	
აქტივობები • დაგეგმეთ ბანერის/პოსტერის/სოციალური რეკლამის მომზადება ჰიგიენის წესების დაცვის მიზნით. • ჩვენ ვიკვლევთ: გაარკვიეთ, რამდენად გთავაზობთ სკოლის ბუფეტი ჯანსაღ საკვებს? • მოაწყვეთ წვეულება დევიზით – „ჯანსაღი კვება არ ნიშნავს უგემური საჭმლის ჭამას“. • დაწერეთ თხზულება. 1. ნიკოტინის მავნე ზემოქმედების შესახებ. 2. ალკოჰოლის მავნე ზემოქმედების შესახებ. 3. ნარკოტიკის მავნე ზემოქმედების შესახებ. • მოიძიეთ ინფორმაცია სხვა ქვეყნების შესახებ: რა ასაკი ითვლება იქ სრულწლოვანებად და რა უფლება-მოვალეობები უკავშირდება ამ ასაკს?	

შეფასების ინდიკატორები – მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სასწავლო თემა: სასკოლო გარემო / სასკოლო საზოგადოება შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს;
- სკოლაში არსებული სოციალური და ინფრასტრუქტურული პრობლემების (ჩაგვრა (ბულინგი), განათლების უფლების რეალიზაცია, უსაფრთხო სკოლა) იდენტიფიცირება; საკუთარი ჩართულობით მათ გადაჭრაზე ზრუნვა (მოქ.საბ.2,4,5,7,8,9,10,11,12,13);
- სასკოლო თვითმმართველობაში (სასკოლო კლუბები, თანატოლთა მედია(ცია) მონაწილეობა; საჭიროების შემთხვევაში, სკოლაში არსებულ სხვა სტრუქტურულ ერთეულებთან (დირექციასთან, სამეურვეო საბჭოსთან) თანამშრომლობა (მოქ.საბ.1,2,3,4,5,7,8, 9,12,13);
- სასკოლო აქტივობების დაგეგმვისას განსხვავებული შეხედულებების ადამიანებთან თანამშრომლობა და მათი ინტერესების გათვალისწინება (მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,8,9,12);
- პირადი და სასკოლო აქტივობების დაგეგმვისას მდგრადი განვითარებისა და დემოკრატიის პრინციპების (თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, გამჭვირვალობა, პასუხისმგებლობა, ინკლუზიურობა, არაძალადობრივი მეთოდებით მოქმედება, ტოლერანტობა) გათვალისწინებით მოქმედება (მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10)

მკვიდრი წარმოდგენები

- სასკოლო საზოგადოებას თავისი წესები და ღირებულებები აქვს; მე, როგორც სასკოლო საზოგადოების წევრს, ჩემი უფლება-მოვალეობები და პასუხისმგებლობები მაქვს;
- სასკოლო ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობა სკოლაზე ზრუნვას ნიშნავს;
- მოსწავლეებს საკუთარი იდეების, ინტერესებისა და ინიციატივების რეალიზება თვითმმართველობის საშუალებით შეუძლიათ;
- ადამიანის ღირსების პატივისცემა აუცილებელია სკოლაში მშვიდობიანი ურთიერთობებისთვის; სკოლაში კონფლიქტური სიტუაციების არაძალადობრივად მოგვარების მრავალი საშუალება არსებობს.

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის, რომელთა საშუალებითაც მოსწავლემ თემის ფარგლებში შეძენილი ცოდნა უნდა წარმოაჩინოს. **რეკომენდაცია:** აქ არის ის იდეები, რომლებიც ასახულია მოსწავლის სახელმძღვანელოში და არის კიდევ დამატებით სხვა იდეებიც, რათა სურვილის შემთხვევაში განსხვავებული გემოვნების მასწავლებლებს მეტი არჩევანის საშუალება ჰქონდეთ, მათ შორის მოსწავლეებთან შეთანხმებით და ყველა დემოკრატიული პრინციპის დაცვით.

- საკუთარი ოჯახისთვის ერთი კვირის მენიუს წინასწარ შედგენა, რომელშიც ჯანსაღი კვების პრინციპები იქნება დაცული;
- წვეულების ორგანიზება დღეივით – „ჯანსაღი კვება არ ნიშნავს უგემური საჭმლის ჭამას“, სადაც მოსწავლეები სტუმრებს ჯანსაღი კვების პრინციპების დაცვით შექმნილი კერძებით გაუმასპინძლებიან;
- მოსწავლეთა წყვილების მიერ ექსპერტის როლის მორგება და ერთმანეთისთვის (მათი მოცემულობის გათვალისწინებით) ჯანსაღი კვების რაციონის შედგენა და (მათი დღის რეჟიმის გათვალისწინებით) ფიზიკური აქტივობის გრაფიკის განსაზღვრა;
- კვლევის ჩატარება თემაზე – რამდენ საათს ატარებენ ჩვენი თანატოლები კომპიუტერთან;
- კვლევის ჩატარება ალკოჰოლის, აზარტული თამაშებისა და ნარკოტიკების მიმართ თანატოლების დამოკიდებულებების შესასწავლად;
- ბანერის/პოსტერის/სოციალური რეკლამის მომზადება სხვადასხვა ტიპის ადიქციის პრევენციის მიზნით.
- კვლევის ჩატარება – რამდენად გვთავაზობს ჩვენი სკოლის ბუფეტი ჯანსაღ საკვებს? შესაბამისი რეკომენდაციების შედგენა. მისი სკოლის დირექციისა და თვითმმართველობისთვის მიწოდება.

შეფასების ინდიკატორები – მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- პირადი ჰიგიენისა და ჯანსაღი ცხოვრების წესის დაცვის საჭიროებაზე მსჯელობა; მათი დაცვისას წარმოქმნილი (ჯანსაღი კვება, ასაკობრივი თავისებურებები) სირთულეების გაანალიზება (მოქ.საბ.1,2,3,6,7,9,10);
- საკუთარი ფიზიკური აქტივობებისა და ჯანსაღი კვების რეჟიმის დაგეგმვა (მოქ.საბ.1,3,5,7,10);
- ადამიანსა და საზოგადოებაზე ადიქციის სხვადასხვა ფორმის მავნე ზემოქმედების შედეგების გაანალიზება (მოქ.საბ.2,3,4,5,7,8,9,10,11,12);
- საკანონმდებლო დოკუმენტებზე დაყრდნობით იმის გაანალიზება, თუ რა შეიძლება გახდეს ჯანმრთელობისა და განათლების უფლების დარღვევის საფუძველი (ადრეული ქორწინება, არასრულწლოვანთა შრომითი ექსპლუატაცია) (მოქ.საბ.1,3,4,5,6,7,8,9,10,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები

- პირად ჰიგიენაზე ზრუნვა არა მხოლოდ საკუთარ ჯანმრთელობასა და თავდაჯერებულობას, არამედ ირგვლივ მყოფთა კომფორტსაც განაპირობებს;
- ჯანსაღი კვება და ვარჯიში ჯანმრთელობისა და სილამაზის საფუძველია;
- დამოკიდებულებასთან (მაგალითად, კიბერადიქცია ან თამბაქოზე დამოკიდებულება) გამკლავება ინდივიდუალური ნებისყოფითა და საზოგადოების მხარდაჭერითაა შესაძლებელი;
- ადრეული ქორწინება ხელს უშლის პიროვნულ ზრდასა და განვითარებას, იგი ხშირად წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა (რეპროდუქციული ჯანმრთელობის, განათლების და სხვ.) დარღვევის საფუძველს;
- ჯანმრთელობაზე ზრუნვა დაავადებებისაგან და გაუთვალისწინებელი ფინანსური ხარჯებისაგან გვიცავს. ადიქცია.

32. ჯანსაღი ცხოვრების წესი

გაკვეთილის მიზანია

მოსწავლეებს შეუქმნას წარმოდგენები ჯანსაღი ცხოვრების წესის შესახებ და დაარწმუნოს ისინი ჯანსაღი ცხოვრების წესის დაცვის აუცილებლობაში.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ჯანსაღი ცხოვრება?
- რაში გვჭირდება ჯანსაღი ცხოვრების წესი?
- რა არის ჰიგიენა?
- როგორ ვაფასებთ ადამიანებს ჰიგიენის მიხედვით?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი ჰიგიენის დაცვა?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი დღის რეჟიმის დაცვა?

თემატური ცნებები

- ჰიგიენა
- დღის რეჟიმი
- ჯანსაღი ცხოვრების წესი

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

სთხოვეთ კლასს, აღწერონ და გაიხსენონ, როგორია, როცა ავადა ხარ? პასუხები ჩამოწერეთ დაფაზე (სუსტად ხარ, საყვარელი ფილმის ყურებაც კი არ გსიამოვნებს, ყურის ტკივილისგან ტირი, ოფლიანობ და ასე ა. შ.).

როდესაც ცალსახად ნათელი იქნება, რომ ავადობა ცუდია (თუმცა ხანდახან საწოლში კოტრიალი და უსაქმურობა ბავშვებს მოსწონთ, ამ პასუხს შეეგებეთ იუმორით), დაიწყეთ მსჯელობა ცხოვრების ჯანსაღი წესის აუცილებლობაზე სოკრატული, კითხვა-პასუხის მეთოდით. ირგვლივ მყოფები.

ჰიგიენასთან მიმართებით არ დაგავიწყდეთ ტაქტიკიდან მიუთითოთ, რომ გარდატეხის ასაკიდან ოფლს უმძაფრდება სუნი და რადგან საწინააღმდეგო საშუალებების მოხმარებაც არ არის ამ ასაკში უსაფრთხო, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ხშირად ბანაობას, რათა ვიზრუნოთ ჯანმრთელობაზე და არ შევანუხოთ ირგვ.

აქტივობა 2

იმსჯელეთ მოსწავლის წიგნში არსებული ჯანსაღი ცხოვრების ხის ირგვლივ.

აქტივობა 3

იმუშავეთ წყვილებში. სთხოვეთ წყვილებში შეადგინონ თავიანთი დღის რეჟიმი.

აქტივობა 4

ყველასთვის ცნობილი თამაში „აფრინდა, აფრინდა“ მოარგეთ საგაკვეთილო თემას „ჰიგიენა“. როცა დაიძახებთ, აფრინდა, თუ საგანი მხოლოდ პირადი მოხმარებისაა, მაგ, კბილის ჯაგრისი, არ უნდა ადგნენ, თუ საერთო მოხმარებისაა, მაგ, შამპუნი, კბილის პასტა, უნდა ადგნენ. თამაშს საგანმანათლებლოზე მეტად სახალისო ფუნქცია აქვს, გამოიყენეთ კლასში ტონუსის ასანევად. ბავშვები გახალისდებიან, ხოლო თქვენ შეაჯამებთ და დაუბრუნდებით ფიზიკური აქტივობის თემას. კლასი გახალისდა, რადგან ადგნენ, დასხდნენ, რაც ერთგვარი ვარჯიშია.

აქტივობა 5 (დამოუკიდებელი სამუშაოსთვის)

სთხოვეთ მოსწავლეებს განსაზღვრონ პირადი ჰიგიენის ნივთების შესაძენად ერთთვიანი ხარჯები. გააფრთხილეთ, რომ მოუწვეთ ფასების წინასწარ ნახვა მაღაზიაში.

აქტივობა 6

სოციალური რეკლამა

სთხოვეთ, მოიფიქრონ მოცემულ თემაზე სოციალური რეკლამა. ის შეიძლება იყოს ქუჩის ბანერი ან სცენარი მოკლე ვიდეოსათვის.

განსაზღვრონ, რომელ სოციალურ ჯგუფს მიემართება (ბავშვები, მოხუცები, მოსამსახურეები...) რეკლამა.

განსაზღვრონ რეკლამის მიზანი.

ჩამოაყალიბონ სათქმელი. შეფასების რუბრიკა იხ. დანართი 14.

33. ჯანსაღი კვება

გაკვეთილის მიზანია მიაწოდოს ინფორმაცია მოსწავლეებს ჯანსაღი კვების აუცილებლობის შესახებ და აღძრას მათში ჯანსაღი კვების სურვილი.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ჯანსაღი კვება?
- რა არის საკვების პირამიდა?
- რატომ უნდა დავიცვათ კვების რეჟიმი?

თემატური ცნებები

- ჯანსაღი კვება
- კვების რეჟიმი

აქტივობა1

წინასწარ სთხოვეთ, ამ გაკვეთილისათვის მოიტანონ თავიანთი საგზალი ოჯახებიდან. გაკვეთილის დასაწყისში სთხოვეთ, ამოიღონ საგზალი და დაფიქრდნენ, ჯანსაღია თუ

არა ის პროდუქტი თუ კერძი, რაც მოიტანეს. სთხოვეთ, დადგნენ ცალ-ცალკე კედელთან ისინი, ვინც ფიქრობენ, რომ მათი საკვები ჯანსაღია, ისინი, ვინც ფიქრობენ, რომ მათი საკვები ნაწილობრივ ჯანსაღია და ვინც ფიქრობენ, რომ მავნეა. დაათვალიერეთ, შეაჯამეთ.

აქტივობა 2

მცირე ლექციის საშუალებით გააცანით აუცილებელი და საჭირო ნივთიერებები, შეგიძლიათ, ლეგობის ან კუბების საშუალებით აჩვენოთ, რომ მხოლოდ სამკუთხედებით შენობას ვერ ააგებ, მაშინ როცა, სხვადასხვა ფიგურებით მშვენიერი შენობები ეწყობა. ასევე საკვები ნივთიერებებიც, ისინი მრავალფეროვანი უნდა იყოს.

აქტივობა 3

იმუშავეთ წყვილებში მასწავლებლის წიგნში მოცემული კვების პირამიდის მიხედვით.

აქტივობა 4

ათამაშეთ „რა ჩავიფიქრე“. ერთი ჩაიფიქრებს საკვებს და უხსნის მეწყვილეს. ახსნა უნდა დაიწყოს კვებითი პირამიდის ადგილის მიხედვით. მაგ. ქვემოდან მესამე ადგილზეა, თეთრია, ხარშავენ (ქათმის ხორცი).

აქტივობა 5

დაავალეთ მოსწავლის წიგნში არსებული კვლევის ჩატარება და შემდეგ პრეზენტაცია.

34. დიეტა მოზარდ ასაკში

გაკვეთილის მიზანია დაანახოს მოზარდებს თავიანთ ასაკში დიეტის განსაკუთრებული მახასიათებლები, აჩვენოს სასურველი ფორმის შენარჩუნების ან მიღწევის ალტერნატიული, ჯანსაღი გზები, შეუმსუბუქოს სილამაზესთან არსებული მკაცრი სტერეოტიპები, რომლებიც განსაკუთრებით მწვავეა მათ ასაკში.

საკვანძო შეკითხვები

- რა საშიშროებებს შეიცავს დიეტა?
- რა არის ანორექსია?
- რა არის ბულიმია?
- რა არის გარდატეხის ასაკი და რა თავისებურებები ახასიათებს მას?
- რა არის დიეტის უსაფრთხო ალტერნატივა?

თემატური ცნებები

- დიეტა
- ბულიმია
- ანორექსია

- ჯანსაღი კვება,
- გენმოდიფიცირებული საკვები

აქტივობა 1

ესაუბრეთ სილამაზის სტანდარტებზე, მოუყევით, რომ შეხედულება სილამაზეზე ხშირად იცვლებოდა ისტორიის განმავლობაში. ესაუბრეთ, რომ მოდის სამყაროშიც კი მიხედნენ, რომ ეს ზედმეტად გამხდარი სხეულები პოდიუმზე კი ლამაზია, მაგრამ როგორც თავსმოხვეული სტანდარტი, აზიანებს მოსახლეობის ფსიქიკასა და ჯანმრთელობას. რომ ადამიანი ინდივიდია და აქვს უფლება, როგორიც უნდა, ისეთი იყოს. შემდეგ გაავლეთ ზღვარი რომ ჩვეულებრივი პუტკუნა სხვაა და სიმსუქნე, როგორც დაავადება, რომელიც მათ ჯანმრთელობას საფრთხეს შეუქმნის – სხვა. რომ ამ დროს დიეტა უნდა დანიშნოს ექიმმა. ისაუბრეთ გარდატეხის ასაკისთვის დამახასიათებელ მაღალ თვითკრიტიკულობაზე, გაიხსენეთ, შეგიძლიათ წაიკითხოთ კიდეც, ან მულტიპიკაციური ფილმი ნახოთ „მახინჯი იხვის ჭუჭული“. ახსენით, რომ მომავალში სიმსუქნეს არასწორ კვებასთან და ცხოვრების არაჯანსაღ წესთან ერთად სწორედ ეს მაღალი სტანდარტი ქმნის. ის უბიძგებს მოზარდებს დიეტებისკენ, რაც შემდგომში ქარბზონიანობის რისკს ზრდის.

აქტივობა 2

იმუშავეთ წყვილებში. სთხოვეთ, მოიფიქრონ ლოზუნგები სილამაზის მკაცრი სტანდარტების წინააღმდეგ. მაგ, ჩემი სხეულის ფორმები ჩემი სიამაყეა, ჩვენ ყველანი ლამაზები ვართ! რამდენიმე ზედმეტი კილოგრამი დანაშაული არაა, მე ვირჩევ პუტკუნას და ა.შ

აქტივობა 3

ჯგუფური მუშაობა

კლასი დაყავით ჯგუფებად და მიეცით დავალება, მოიფიქრონ, როგორ გასწიონ თავიანთ ოჯახებში ჯანსაღი კვების პოპულარიზაცია. მაგ. მაცივარზე გააკრან წარწერები: „მეტი ჯანსაღი პროდუქტი ოჯახში“, დაეხმარონ მშობლებს საკვებს მომზადებაში, ხშირად ისინი სამუშაოზე ისე იღლებიან, სწრაფი კვების ობიექტებში ნაყიდ პროდუქტებს მიმართავენ, რადგან ან მზადების ძალა არა აქვთ, ან – დრო. კვირაში რამდენჯერმე გაუგზავნონ შეტყობინება და ა. შ.

აქტივობა 4

დაგეგმეთ შემდეგი გაკვეთილისათვის აქტივობა „ჯანსაღი საგზალი“, სთხოვეთ, ყველამ მოიტანოს ჯანსაღი, გემრიელი და ლამაზად გაფორმებული საკვები, რომელსაც სხვებსაც გაასინჯებს. აუხსენით, რომ რატომღაც მავნე პროდუქტები უფრო ლამაზად გამოიყურება და უფრო იზიდავს, შეგიძლიათ აჩვენოთ რამდენიმე მარტივი გასაფორმებელი ფიგურის გაკეთება ჯანსაღი პროდუქტებისგან. შეგიძლიათ მოტანილი კერძებისთვის დაგეგმოთ კონკურსი. შეაფასოთ სამი კატეგორიით: სასარგებლო, გემრიელი, ლამაზი. აირჩიოთ ჟიური, რომელიც დაწერს ქულებს და ა. შ.

შეგიძლიათ გაეცნოთ დამხმარე რესურსები:

ჰიგიენა <https://www.youtube.com/watch?v=ABRqbznTh6s>

ინტერნეტგაზეთ „მასწავლებლის“ რესურსი – როგორ შევქმნათ სუნამო გაკვეთლზე
<http://mastsavlebeli.ge/?p=18405>

ჯანსაღი კვება, რას მივირთმევთ, იმპროვიზირებული თამაშები ჯანსაღი ცხოვრების
ნესზე, ინგა ლოლაძე, ინტერნეტგაზეთი „მასწავლებელი“ <http://mastsavlebeli.ge/?p=14076>
საკვების გაფორმება , „ინტერნეტმედია“

<http://intermedia.ge/vid/488385-25-გაფორმება-სუფრის-გასახალისებლად>

35. ადიქციური ქცევა

გაკვეთილის მიზანი

გააცნოს მოსწავლეებს ადიქციური ქცევის ფორმები, მისგან მოსალოდნელი საფრთხეები.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ადიქცია?
- რა ზარალს გვაყენებს ადიქცია?
- როგორ შეიძლება დავძლიოთ ის?

თემატური ცნებები

- ადიქცია
- ინტერნეტდამოკიდებულება
- ცხოვრების ჯანსაღი ნესი

აქტივობა 1

იმუშაონ წყვილებში, დაიანგარიშონ, რამდენ საათს ატარებენ კომპიუტერთან, შეუძლიათ თუ არა უკომპიუტეროდ, შედეგები შეაჯამეთ.

აქტივობა 2

იმსჯელეთ ჯგუფებში

რა უნდა ხდებოდეს უფრო საინტერესო, რომ ნაკლები დრო გაატაროთ ეკრანებთან?
თითი ჯგუფმა ჩამოწერეთ სამი ვარიანტი მაინც.

აქტივობა 3

ყველა მოსწავლემ ინდივიდუალურად გამოიანგარიშოს, რა დრო გაატარა კომპიუტერთან (ვთქვათ 21 საათი) კვირაში და რამდენი დრო დაუთმო საგანმანათლებლო რესურსების ძიება-ნახვას. (ვთქვათ 2 საათი), რამდენი დრო დაუთმო საჭირო კომუნიკაციას (ვთქვათ, დედას უპასუხა მესინჯერში, გაკვეთილი გაიგო). ყველას მონაცემი ჩამოწერეთ

დაფაზე. მიუმატეთ ერთმანეთს და გამოიანგარიშეთ, რამდენ დროს ხარჯავს მთელი კლასი ერთად აღებული უქმად, რამდენს ხარჯავს განათლებისთვის, რამდენს ხარჯავს ურთიერთობებისთვის.

აქტივობა 4

დანერეთ, გააფორმეთ და მიაკარით კომპიუტერთან პლაკატი კალენდრით. აღნიშნეთ, ოჯახის წევრები თავიანთი ასაკიდან გამომდინარე, ვინ რამდენ ხანს შეიძლება იყოს ეკრანთან (კომპიუტერი, მობილური ტელეფონი შესაბამისი ფუნქციებით, პლანშეტი) გამოყავი გრაფა პირადი კონტროლისათვის. ჩაიწერე, როდის რამდენი ხანი გაატარე ეკრანთან. შეეცადე ჩანაცვლო სპორტით!

შეგიძლიათ დაიხმაროთ ინტერნატგაზეთ „მასწავლებლის“ რესურსი -ინტერნეტმი-ჯაჭვულობა ბავშვებში

5 მითი ახალგაზრდებსა და სოციალურ მედიაზე, ლევან ალფაიძე, <http://mastsavlebeli.ge/?p=1483>

36-37. მავნე ჩვევები

გაკვეთილის მიზანია მოსწავლეებს დაანახოს მავნე ჩვევების საფრთხეები, მათი ჩამო-ყალიბების მიზეზები და თავიდან აცილების გზები.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ნიკოტინი, ნარკოტიკი, ალკოჰოლი?
- რა ზიანს აყენებენ ადამიანს?
- როგორ შეიძლება მათთვის თავის არიდება?

თემატური ცნებები

- ნიკოტინი
- ნარკოტიკი
- ტოქსიკომანია
- ალკოჰოლიზმი
- ცხოვრების ჯანსაღი წესი

აქტივობა 1

მცირე ლექციის საშუალებით გააცანით მოსწავლეებს თამბაქოსთან დაკავშირებული ინფორმაცია, ჰკითხეთ, უწევთ თუ არა თამბაქოს ბოლის შესუნთქვა, მოაყოლეთ, რო-დის ირღვევა მათი უფლება, იცხოვრონ ჯანსაღ გარემოში. მოსწავლეებთან ერთად იმსჯელეთ, როგორ გასწიოთ ანტინიკოტინური პროპაგანდა.

აქტივობა 2

მიეცით საშინაო დავალებად 100-150-სიტყვიანი თხზულება სიგარეტის მავნებლობის შესახებ. სთხოვეთ, გამოიყენონ ინტერნეტრესურსები და სკოლაში მოტანამდე გააცნონ და ხელი მოაწერონ ოჯახის ყველა წევრს (თუნდაც არამწევლებსაც, პრევენციისთვის).

აქტივობა 3

ჩაატარეთ მოსწავლის წიგნში არსებული კვლევა თქვენს თემში, ნახეთ, არის თუ არა დაფარული ნიკოტინი მყიდველის თვალთახედვის არიდან, ეწვეიან თუ არა სახინკლეში, კაფეში და სხვა საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებზე. დარღვევების აღმოჩენის შემთხვევაში დაგეგმეთ ანტიინიკოტინური პროპაგანდა. (ვთვათ, გააკარით პლაკატები, დადგით ფლემზები, გაერთიანდით უფროსებთან ერთად და სიტყვიერად გააფრთხილეთ დამრღვევები).

აქტივობა 4

მცირე ლექციის საშუალებით გააცანით მოსწავლეებს ალკოჰოლის მავნებელი თვისებები. იმსჯელეთ, რა ინვესტაციას ალკოჰოლიზმს, იმსჯელეთ ამერიკულ წესზე 21 წლამდე ალკოჰოლის მიღებისა და შესყიდვის შესახებ. (რაც უფრო ჩამოუყალიბებულია ადამიანი, მით უფრო მეტი აქვს ზიანი).

აქტივობა 5

იმსჯელეთ ნარკოტიკების შესახებ, მიაწოდეთ საჭირო ინფორმაცია და გონებრივი იერიშის საშუალებით დაფაზე ჩამოწერეთ ყველა მიზეზი, თუ რატომ ეტანება ადამიანი ალკოჰოლსა და ნიკოტინს (უნდა მეტი თავისუფლება, საკუთარ თავში დაურწმუნებელია, უნდა სიამოვნება, უნდა რაღაც წრეში აღიარონ, ასეა მიღებული და ა. შ.).

ჩამოწერილი მიზეზების მიხედვით, იმსჯელეთ, როგორი უნდა იყოს მოზარდი, რომ ასცდეს ამ სიცოცხლისათვის საშიშ საფრთხეებს: მიზანსწრაფული, საკუთარ თავში დარწმუნებული, თავისუფალი (რაც საშუალებას აძლევს გარკვეულ სიტუაციაში ფხიზელმაც მშვენივრად იმხიარულოს, მაგ. იხტუნაოს როკ კონცერტზე), ჰქონდეს სასარგებლო ჰობი, რითაც მიიღებს სიამოვნებას, და ა. შ.

ამ ყველაფრიდან გამომდინარე, იმსჯელეთ, რა ზომები უნდა მიიღოს ქვეყანამ, რომ ნაკლები ახალგაზრდა დაეღუპოს ჯანსაღი ცხოვრების წესის პროპაგანდა, ბევრი ხელმისაწვდომი აუზი და სპორტული მოედანი, ბევრი სამუშაო ადგილი, განათლების უკეთესი დონე, დემოკრატიის უკეთესი დონე და ა. შ.

აქტივობა 6

თუ გეგულებათ მჭერმეტყველი ადამიანი, რომელმაც დამოკიდებულებას თავი დააღწია, მოინიშნეთ კლასში და სთხოვეთ, მოყვეს თავისი გამოცდილების შესახებ.

აქტივობა 7

შექმენით ჯანსაღი ცხოვრების წესის პოპულარიზაციის თქვენი გეგმა. გამოაკარით კლასში და მთელი წლის განმავლობაში გაუწიეთ ადვოკატირება. აღნიშნეთ, რომელ თვეში რას აკეთებთ. გამოაკარით პლაკატები, სთხოვეთ უფროსებს, მოაწიონ ფეხბურ-

თის ჩემპიონატი უბანში ან თემში, გაუწიეთ ლობირება მარათონის მოწყობის იდეას. შეეცადეთ, შექმნათ სივრცეები, სადაც ერთად იმხიარულებთ.

38. უსაფრთხო ყოფა

გაკვეთილის მიზანია დაიცვას ბავშვები და მათი ოჯახები გაზით ინტოქსიკაციისა და სიკვდილისაგან.

საკვანძო შეკითხვები

- რა ზომების მიღებაა საჭირო, რომ ბუნებრივ აირზე მომუშავე საოჯახო ტექნიკამ ჩვენს სიცოცხლეს საფრთხე არ შეუქმნას?
- როგორ მოვიქცეთ, როდესაც არის გაზის გაჟონვის საფრთხე?

თემატური ცნებები

- ბუნებრივი აირი
- გაზით მონამვლა
- ინტოქსიკაცია

აქტივობა 1

მიეცით მოსწავლის წიგნში არსებული დავალება, გააკეთებინეთ ფორმატზე გამაფრთხილებელი პრეზენტაცია, გამოაკარიტო დერეფანში, საერთო სივრცეში, რათა სხვებისთვისაც გახადოთ ხელმისაწვდომი.

39. პრაქტიკუმი

პრაქტიკუმის შესრულების ინსტრუქცია მოცემულია მოსწავლის წიგნში. აქ დავამატებდით, რომ გადამწყვეტი მნიშვნელობა ექნება მშობელთა ჩართულობას.

მშობლები ეხმარებიან შვილებს პრევენციული ღონისძიებების ჩატარებაში და შვილები ზრუნავენ მშობლებზე და სთავაზობენ საერთო სპორტულ ღონისძიებებს, ვთქვათ, ლაშქრობებს, მარათონს.

მშობლების თაობაზე იმდენად პოპულარული არ იყო ცხოვრების ჯანსაღი წესი და თუკი შვილები შეძლებენ ისინი აიყოლიონ, თავად მეტად იქნებიან დაცულნი, რადგან აუმაღლდებათ თვითშეფასება (მშობლებზე იზრუნეს) და თავიანთ ოჯახებს ანუ თავიანთ სივრცეს გახდიან მეტად ჯანსაღს მშობლების ამ პრაქტიკუმში ჩაბმით.

რეკომენდაცია: ზოგიერთის მშობელს აუცილებლად ექნება რაღაც დამოკიდებულება, ასწავლეთ ბავშვებს, გასწიონ პროპაგანდა, მაგრამ ღიად არ დაუპირისპირდნენ მათ, არ შექმნან კონფლიქტური სიტუაციები, ამას მაინც არა აქვს აზრი.

წინასწარ შეთანხმდით შეფასების კრიტერიუმებზე, ვთქვათ: მონაწილეობა პრობლემის

დადგენისას, პროექტში ჩართულობა, შემოქმედებითი უნარები, პროექტის წარდგენა, ლოგიკური აზროვნება... შეფასების რუბრიკა იხ. დანართი 15.

40-41. ადრეული ქორწინება

გაკვეთილის მიზანია დაანახვოს მოზარდებს ადრეული ქორწინების საფრთხეები და გააცნობიეროს კანონმდებლობაში, რომელიც მათ იცავთ.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ადრეული ქორწინება?
- როგორია საქართველოს კანონმდებლობა საქორწინო ასაკთან დაკავშირებით?
- რა რისკების ქვეშ აყენებს მოზარდს ადრეული ქორწინება?

თემატური ცნებები

- ადრეული ქორწინება

აქტივობა 1

განიხილეთ სიტუაციები, იმსჯელეთ, ადამიანის რომელი უფლებები დაირღვა

აქტივობა 2

ჯგუფურად ან წყვილებში იმსჯელეთ კომიქსებში მოყვანილ შემთხვევებზე

აქტივობა 3

მოსწავლეებს მოუყევით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ შემუშავებულ მდგრადი განვითარების მიზნებზე. პროექტორის საშუალებით ან დაფაზე ან დიდ ფორმატზე გამოუკარით მდგრადი განვითარების 17-ივე მიზანი. იმსჯელონ, რომელი პუნქტების განვითარებას უშლის ხელს ადრეული ქორწინება. (იხ. ლინკი თემის ბოლოს)

მიზანი 1: არა სიღარიბეს

მიზანი 2: არა შიმშილს

მიზანი 3: ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა

მიზანი 4: ხარისხიანი განათლება

მიზანი 5: გენდერული თანასწორობა

მიზანი 6: სუფთა წყალი და ჰიგიენა

მიზანი 7: ხელმისაწვდომი სუფთა ენერგია

მიზანი 8: დასაქმება და ეკონომიკური ზრდა

მიზანი 9: ინდუსტრია, ინოვაცია, ინფრასტრუქტურა

მიზანი 10: უთანასწორობის შემცირება

მიზანი 11: მდგრადი ქალაქები და დასახლებები

მიზანი 12: მდგრადი მოხმარება და წარმოება

მიზანი 13: კლიმატის ცვლილების შედეგების დაძლევა

მიზანი 14: წყალქვეშა სამყაროს შენარჩუნება

მიზანი 15: სოცოცხლე ხმელეთზე

მიზანი 16: მშვიდობა, სამართალი, ძლიერი ინსტიტუტები

მიზანი 17: გლობალური თანამშრომლობა

აქტივობა 4

უყურეთ ევროკავშირის მიერ მომზადებულ ანიმაციას და იმსჯელეთ, როგორ გადარჩა ლიზი: <https://www.youtube.com/watch?v=EduwOoha2tY>

42. პრაქტიკუმი

მოცემული პრაქტიკუმი ორგვარ შესაძლებლობას გთავაზობთ.

თუკი მხოლოდ ქართული კანონმდებლობით შემოვიფარგლებით, შეიძლება პრაქტიკუმს დისკუსიის სახე მიეცეთ.

თუკი მოსწავლეები სხვა ქვეყნის კანონმდებლობასაც გაეცნობიან, შეუძლიათ გააკეთონ პრეზენტაცია, რომელიც ჩვეულ რეჟიმში შეფასდება.

დავალების ტიპი აირჩიეთ კლასთან ერთად ღია კენჭისყრის საშუალებით, შეახსენეთ, რომ ეს დემოკრატიული საზოგადოების ნიშანია!

აქვე გთავაზობთ დისკუსიის მოწყობის სხვადასხვა ხერხს: <http://mastsavlebeli.ge/?p=7126> ნინო ლომიძე, დისკუსიის ტექნიკა, ინტერნეტგაზეთი „მასწავლებელი“

თუმცა, ვფიქრობთ, ყველაზე ეფექტური იქნება „მრგვალი მაგიდა“ სადაც 5-5 კაცი იმსჯელებს ერთ რომელიმე ასაკობრივ თავისებურებაზე. წინასწარ უნდა იცოდნენ შეფასების სქემა, სასურველია, თავად მიიღონ შედგენაში მონაწილეობა. იხილეთ შეფასებისა და თვითშეფასების რუბრიკები 16-17.

თუკი კვლევით პროექტს აირჩევთ, რომელსაც პრეზენტაციაც დასჭირდება, ასევე წინასწარ მოგიწევთ სხვა ტიპის შეფასები შეთანხმება მოსწავლეებთან. თავისთავად ცხადია, კვლევა, სხვა ქვეყნის კანონმდებლობის მოძიება, ცალკე უნდა შეფასდეს, წარდგინება და აზროვნების უნარები – ცალკე.

IV თემა: ბუნებრივი გარემოსა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა   საათების საგარეუდო რაოდ. _ 10 (+4)
საკითხები   1. ვანდალიზმი;   2. ბრაკონიერობა.
ცნებები   სოციალიზაცია – მე, პიროვნება, საზოგადოება, საზოგადოებრივი ჯგუფები   დემოკრატია, დემოკრატიის პრინციპები – ადამიანის უფლებები, სამართლებრივი დოკუმენტები   ინიციატივა – დაგეგმვა, პროფესია, ფინანსები   სამოქალაქო მონაწილეობა – მოხალისეობა, ადვოკატირება, ლობირება   მდგრადი განვითარება – სამოქალაქო უსაფრთხოება
საკვანძო შეკითხვები   • რატომ უნდა ვიზრუნოთ გარემოზე, მიუხედავად იმისა, რომ ამ პროცესში ვერ დავინახავთ მომენტალურ შედეგებს?   • რატომ და როგორ უნდა ვიზრუნო კულტურული მემკვიდრეობის დაცვაზე?   • რატომ არის რესურსების რაციონალური გამოყენება (წყლის ეკონომიური მოხმარება, რესურსების მეორადი გადამუშავება) სამოქალაქო ცნობიერების გამოვლინება?   • რატომ არის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა, წარსულის პატივისცემასთან ერთად, მის აწმყოსა და მომავლზე ზრუნვაც?   • რატომ და როგორ უწყობს ბუნებისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა ხელს მხარის/თემის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას?   აქტივობები   რეკომენდაცია: აქ არის ის იდეები, რომელიც ასახულია მოსწავლის სახელმძღვანელოში და არის კიდევ დამატებით სხვა იდეებიც, რათა სურვილის შემთხვევაში განსხვავებული გემოვნების მასწავლებლებს მეტი არჩევანის საშუალება ჰქონდეთ, მათ შორის მოსწავლეებთან შეთანხმებით და ყველა დემოკრატიული პრინციპის დაცვით.   ➤ საქართველოში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსის მქონე ერთი ობიექტის შესახებ პრეზენტაციის მომზადება.   ➤ მოიპოვეთ ინფორმაცია, რომელი კულტურული ძეგლებია თქვენს თემში და ჰკითხეთ თემის წევრებს, რა იციან მათ შესახებ.   ➤ პრეზენტაცია იმ ნაკრძალისა თუ ბუნებრივი ძეგლის შესახებ, რომლის დათვალიერებაც გსურთ.   ➤ თხზულება სათაურით „დაობლებული ცხოველები.“

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის. რეკომენდაცია: აქ არის ის იდეები, რომელიც ასახულია მოსწავლის სახელმძღვანელოში და არის კიდევ დამატებით სხვა იდეებიც, რათა სურვილის შემთხვევაში განსხვავებული გემოვნების მასწავლებლებს მეტი არჩევანის საშუალება ჰქონდეთ, მათ შორის მოსწავლეებთან შეთანხმებით და ყველა დემოკრატიული პრინციპის დაცვით.

- დასუფთავების აქციის მონყობა საკუთარ დასახლებაში;
- ვებგვერდის ან ბლოგის შექმნა გარემოსა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის თემაზე;
- მოსახლეობაში გამოკითხვის ჩატარება გარემოსა და კულტურულ მემკვიდრეობაზე მათი დამოკიდებულების შესასწავლად;
- ექსკურსიის დაგეგმვა და განხორციელება გარემოსდაცვითი კომპონენტის გათვალისწინებით;
- ეკოლოგიური პრობლემის თაობაზე ადვოკატირების კამპანიის (მათ შორის ფოტოგამოფენა, ფლეშმობი და სხვა. ჩატარება ადგილობრივი/ცენტრალური ხელისუფლების ყურადღების მისაპყრობად;

ბანერის/პოსტერის/ბუკლეტის მომზადება ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის თემაზე საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების მიზნით.

შეფასების ინდიკატორები – მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საჭიროების გაანალიზება (მოქ.საბ.3,4,7,9,10,11,13);
- საკუთარ დასახლებაში/რეგიონში არსებული ეკოლოგიური, გარემოსდაცვითი, კულტურულ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული პრობლემების (ვანდალიზმი, ბრაკონიერობა) იდენტიფიცირება; საკუთარი ჩართულობით მათ გადაჭრაზე ზრუნვა (მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6, 7,8,9,10,11,12);
- ეკოლოგიური, გარემოსდაცვითი, კულტურულ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული პრობლემების ანალიზისას მდგრადი განვითარებისა და დემოკრატიის პრინციპების (თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, გამჭვირვალობა, პასუხისმგებლობა, ინკლუზიურობა, არაძალადობრივი მეთოდებით მოქმედება, ტოლერანტობა) გათვალისწინება (მოქ.საბ.3,4,9,10,11,13).

მკვიდრი წარმოდგენები

- ბუნებასა და კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზრუნვა ქვეყანაზე ზრუნვას ნიშნავს;
- ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობა პირველქმნილი სახით არის ღირებული;
- არსებობს მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა;
- კულტურული და ბუნებრივი მემკვიდრეობის დაცვა საზოგადოების კეთილდღეობას განაპირობებს;
- ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის დაზიანება დანაშაულია და კანონით ისჯება.

43-44. ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობა

გაკვეთილის მიზანია განუვითაროს მოსწავლეებს საქართველოს თუ მსოფლიო კულტურისადმი მგრძნობელობა, დაეხმაროს კულტურული მემკვიდრეობის ცნების აღქმაში, გაუღვივოს ინტერესი.

საკვანძო შეკითხვები

- გაიხსენეთ, რა არის საზოგადოება?
- რა არის კულტურული მემკვიდრეობა, ბუნებრივი მემკვიდრეობა?
- რომელი კულტურის, ბუნებრივი თუ შერეული ძეგლები იცით თქვენ ირგვლივ?

თემატური ცნებები

- კულტურული მემკვიდრეობა
- ბუნებრივი მემკვიდრეობა

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

მაპროვოცირებელი კითხვების საშუალებით მიიყვანეთ მოსწავლეები დასკვნამდე, რომ საზოგადოების გარეშე ადამიანი ვერ განვითარდება. გაახსენეთ მაუგლი, პერსონაჟი რომელიც ტყეში გაიზარდა. ადამიანის თვისებები უფრო მეტი ჰქონდა მას თუ ცხოველის? აუხსენით, რომ ყველაფერი, რაც ცოდნითაა განპირობებული კულტურაა. დააფიქრეთ, თვითონ როგორები გაიზრდებოდნენ სრულ იზოლაციაში, უთხარით, რომ ბავშვი 10 – 12 წლამდე თუ არ ალაპარაკდება, შემდეგ ეს შეუძლებელია, რომ „მაუგლი“ ზღაპარია.

აქტივობა 2

ქართული ენის კურსიდან გაახსენეთ აბსტრაქტული და კონკრეტული არსებითი სახელები. აბსტრაქტულია არსებითი სახელი, რომლის უკან რაღაც მატერია, ნივთიერება არ იგულისხმება (მშვენიერება, მშვიდობა, მეგობრობა), კონკრეტულია არსებითი სახელი, რომლის უკანაც რაღაც ნივთიერება, მატერია იგულისხმება (მზე, კარადა, ზღვა). დაფაზე დაწერეთ ტერმინები მატერიალური ძეგლები და არამატერიალური ძეგლები. სთხოვეთ, იპოვონ ურთიერთმიმართება, რომ როგორც მატერიალური ძეგლის ცნების უკან იგულისხმება მატერია, ასევე კონკრეტული არსებითი სახელის.

არამატერიალური კულტურის ძეგლები რა იქნება, ამის გამოცნობას დახურული კითხვების საშუალებით შეძლებენ: როგორ ფიქრობთ, იქნება არამატერიალური კულტურის ძეგლი ქართული სიმღერა, კულინარია, სტუმართმოყვარეობა, მეგობრობა, ხალხური პოეზია. (აუხსენით, რომ სტუმართმოყვარეობა და მეგობრობა ქართული კულტურის არამატერიალური ძეგლი არაა, რადგან ჩვენ ვერ აღვწერთ ამ ტრადიციებში რაღაც ისეთ განსაკუთრებულს, რაც საკუთრივ ქართულია).

აქტივობა 3

მცირე ლექციის საშუალებით გააცანით მოსწავლეებს იუნესკოს ჩამოყალიბების ისტორია. მოუწოდეთ, თავადაც გახდნენ ძეგლების დამცველები. მოიფიქრეთ მთელი კლასისათვის საერთო ძეგლთა დამცველის საზოგადოების სახელწოდება. („გუშაგი“, „მართვე“, „ორბი“...)

აქტივობა 4

მიეცით მოსწავლის წიგნში არსებული საშინაო დავალება, სთხოვეთ, რომ მათ მიერ მოპოვებული ინფორმაცია იყოს, რაც შეიძლება მარტივი, გასაგები და ადვილად დასამახსოვრებელი, გააფრთხილეთ, რომ შემდეგ გაკვეთილზე ამ ინფორმაციით ითამაშებენ თამაშს. თემები იმ დღესვე აირჩიონ, რათა სულ ერთი და იგივე არ განმეორდეს. შემდეგ გაკვეთილზე, დოლურაში ეყრება ბარათები, რომლებზეც მთელი კლასის სახელები ეწერება. გამოვა ერთი, ვთქვათ, მამუკა და ამოიღებს ბარათს, რომელზეც ბაია წერია. მამუკა ბაიას აუხსნის რომელიმე არამატერიალური კულტურის ძეგლს, რომელიც თავად მოამზადა. ბაიას ხელთ უჭირავს წიგნი, სადაც წერია ჩამონათვალი და ცდილობს, გამოიცნოს. წარმატების შემთხვევაში ორივე იღებს 10-10 ქულას. როცა ყველა ითამაშებს, წარმატებული წყვილებიდან შეგიძლიათ დაფაზე ჩამოწეროთ სამი და ხმა მისცეთ, რომელი იყო ყველაზე სხარტი, გასაგები და საინტერესო, თან შეახსენებთ, რა არის დემოკრატიული არჩევნები.

აქტივობა 5

სთხოვეთ მოსწავლეებს შეავსონ თვითშეფასების კითხვარი. იხ. დანართი 18.

45. ვიცავ ჩემი ქვეყნის კულტურულ მემკვიდრეობას!

გაკვეთილის მიზანი

მოსწავლეებს გააცნოს ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის წინაშე არსებული საფრთხეები, დააფიქროს მათი დაცვის რეალურ გზებზე.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ვანდალიზმი?
- რომელი ქვეყნა გრძნობები უბიძგებს ადამიანს, დააზიანოს ბუნებრივი ან კულტურული ძეგლი?
- რატომ მოიმატა ძეგლების განადგურების რისკებმა მე-20 და 21-ე საუკუნეში?
- როგორ შეგვიძლია დავიცვათ ძეგლები?
- რას ნიშნავს პროფესია გიდი, თქვენი აზრით, რა ცოდნასა და უნარებს მოითხოვს ეს პროფესია?

თემატური ცნებები

- ვანდალიზმი

- გიდი
- კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა და საფრთხეები

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

დაიყავით ოთხ ჯგუფად და მოიფიქრეთ, თქვენ როგორი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლს დაუტოვებდით მომავალ თაობებს. (ერთი ჯგუფი იმუშავებს რელიგიური დანიშნულების შენობაზე, ერთი – მემორიალურზე, ერთი – კულტურულზე, ერთი – სპორტისთვის განკუთვნილზე).

სთხოვეთ მოსწავლეებს მოცემული ცხრილი ფურცელზე გადაიტანონ.

როგორ შენობას ავაგებდი	რა აქცევდა მას მომავალში კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლად	რა ბუნებრივი საფრთხეები შეიძლება შეექმნას ჩვენს აშენებულ ძეგლს	რა შეიძლება დაემუქროს ჩვენს აშენებულ ძეგლს ვანდალებისაან

შენობების აღწერისას გაიხსენეთ ძეგლები, რომლებიც იცით, რათა უკეთ შეძლოთ თქვენი შენობის მოდელირება!

თითოეულმა ჯგუფმა ერთნუთიანი პრეზენტაციით შეაჯა მოს თავისი მუშაობის შედეგი.

აქტივობა 2

სთხოვეთ მოსწავლეებს, იმსჯელონ **ჯგუფებში ან წყვილებში** და თავიანთი მსჯელობის შედეგები წარმოადგინონ:

- რატომ სჩადის ადამიანი ვანდალიზმს?
- როგორ შეიძლება მისი შეჩერება (არ იცის კულტურის მნიშვნელობა, არ ეშინია კანონის, ვერ აკეთებს მნიშვნელოვან საქმეებს და სურს ასე, მარტივად სხვის ნამუშევარზე დაატყოს თავისი, თუნდაც უარყოფითი კვალი. უნდა გაიზარდოს მოსახლეობაში და ტურისტებში ცნობიერების დონე, ამისთვის საჭიროა, როგორც მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, რომლებიც აამაღლებენ მოსახლეობაში კულტურის თუ ბუნებრივი ძეგლისადმი მგრძნობელობას, ასევე ადგილობრივი პროპაგანდა, გუშაგები, პლაკატები ქცევის წესებით და ა. შ.).
- გააცანით საჭირო რესურსები:
- კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები www.heritagesites.ge
- დაცული ტერიტორიები www.apa.gov.ge

აქტივობა 3

გააცანით საჭირო რესურსები:

კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები www.heritagesites.ge

დაცული ტერიტორიები www.apa.gov.ge

აქტივობა 4

მიეცით საშინაო დავალებად მცირე კვლევა მოსახლეობაში კულტურული ძეგლების ცნობადობის შესახებ. აირჩიეთ ერთი ფოკუს ჯგუფი კლასთან შეთანხმებით, ვთქვათ პაპა-ბებიები, ან პენსიონერები, ან სავაჭრო სფეროში დასაქმებული ადამიანები. შეგიძლიათ აირჩიოთ პროფესიების მიხედვით, ან ასაკობრივი ჯგუფის მიხედვით.

ძეგლის მიხედვით მოიფიქრეთ და შეათანხმეთ მოსწავლეებთან 3 კითხვა, რომლებსაც რესპოდენტებს დაუსვამენ, მაგ. იციან თუ არა როდინდელია ესა თუ ის ძეგლი? ადრე რა ფუნქცია ჰქონდა, როგორ მდგომარეობაშია ახლა? (კითხვები შეიძლება სხვადასხვა იყოს ძეგლის ან თემის სპეციფიკიდან გამომდინარე და თავისუფლად შეგიძლიათ შეცვალოთ).

თითოეულ პასუხს მიუწერეთ შეფასება: კარგი, დამაკმაყოფილებელი, არადამაკმაყოფილებელი. პასუხები შეიძლება ყველამ მონიშნოს დაფაზე დახაზულ ცხრილში და საბოლოოდ, მოგეცემათ საშუალება, იმსჯელოთ, იციან თუ არა საკმარისი რომელიღაც ფოკუს ჯგუფში ამ ძეგლის შესახებ. ან რა უფრო იციან, რა – არა, როგორ შეძლებთ მოსახლეობის უკეთ ინფორმირებას? (ვთქვათ, მოაწყობთ ფლემშობს ძეგლთან და ყურადღების მიპყრობის შემდეგ წაიკითხავთ მოკლე მონტაჟს მის შესახებ, გადაიღებთ მცირე ვიდეოებს, ატვირთავთ იუთუბზე და დაარიგებთ ლინკებს, სთხოვთ ადგილობრივ ტელევიზიას, მოამზადოს სიუჟეტი და ა. შ.).

46. გარემოს დაცვა

გაკვეთილის მიზანი

გაკვეთილის მიზანია მოსწავლეებს შეუქმნას წარმოდგენა გარემოს დაცვაზე, რათა მათ შეძლონ გარემოსდაცვითი პრობლემების ანალიზი და მათ გადაჭრაში მონაწილეობა.

საკვანძო შეკითხვები

- რა იცით გარემოს დაცვის შესახებ?
- კონკრეტულად თქვენს თემში რა სახით გარემოსდაცვითი პრობლემები არსებობს?

თემატური ცნებები

- გარემოს დაცვა, სახელმწიფო ნაკრძალი, ბუნების ძეგლი

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

შეახსენეთ მოსწავლეებს:

ადვოკატირება არის ქმედება, რომელიც მიმართულია გარკვეულ სფეროში გატარებული პოლიტიკის, გადაწყვეტილების, დამკვიდრებული პრაქტიკის/ქცევის შეცვლაზე. ადვოკატირება ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია, ეს არ არის ის რაც მხოლოდ პროფესიონალებს ან ექპერტებს შეუძლიათ აკეთონ.

მოხალისეობა – მოხალისეობა არის შესაძლებლობა, რომ ყველანაირი ანაზღაურების გარეშე, სხვების დასახმარებლად გამოიყენო შენი დრო და უნარ-ჩვევები. მოხალისეობა მიმართულია საზოგადოების სასიკეთოდ და აქტუალური სოციალური პრობლემების გადაწყვეტისაკენ.

გარემოს დაცვის სფეროში ადვოკატირების და მოხალისეობის მაგალითები:

ადვოკატირების მაგალითები: საინფორმაციო კამპანიის წარმოება (ბროშურების მომზადება, პლაკატის გაკეთება და ა.შ წყლის, ჰაერის ან ნიადაგის დაცვით ღონისძიებებთან დაკავშირებით. საჯარო ლექციების ორგანიზება გარემოს დაცვის საკითხებზე, ეკო ფილმის ჩვენება და სხვა;

მოხალისეობის მაგალითები: მდინარის ან ტბის სანაპიროს, ტყის ან პარკის დასუფთავების აქციები და სხვა;

აქტივობა 2

აქტივობა	წყლის დაცვა	ნიადაგის დაცვა	ჰაერის დაცვა
კვლევა პროპაგანდა შესაბამის ლობირება შესაბამისი ადვოკატირება	წყლის სისუფთავეს კანონი იცავს. აქედან გამომდინარე, ადამიანს შეუძლია მოითხოვოს სრული ინფორმაცია მისი საცხოვრებელი გარემოს მდგომარეობის შესახებ. ბავშვებს შეუძლიათ ერთმანეთში შეთანხმდნენ და თითოეულმა მოუწოდოს, თხოვოს მშობლებს, რომ მეტი ინტერესი გამოიჩინონ ამ საკითხის მიმართ. შედეგად, სხვადასხვა ორგანიზაციის მოუწვევით კანონის უფრო ზედმიწევნით დაცვა.	მოსწავლეებს შეუძლიათ შეიკრიბონ სხვადასხვა პარკებში და დაასუფთაონ. კარგი იქნება, თუ განსაკუთრებული ყურადღებას დაუთმობენ პოლიეთილენის ნაწარმს, რადგან ეკოლოგების კვლევით, ადამიანი ბუნებას ყველაზე მეტად პოლიეთილენის ნაწარმით აბინძურებს. ის თავისი ქიმიური შემადგენლობის გამო ნიადაგში 400-1000 წელი რჩება.	შეიძლება ჩატარდეს საგანმანათლებლო ღონისძიება, რომლის ფარგლებშიც ბავშვები გუნდებად დაიყოფიან და მოიპოვებენ ინფორმაციას ჰაერის დაბინძურებისა და მისი დაცვის შესახებ. გაეცნობიან სიტუაციას საქართველოში და ასევე გამოიკვლევენ იმ ქვეყნების მაგალითებს, რომლებმაც ჰაერის დაცვის თვალსაზრისით წარმატებას მიაღწია. სურვილის შემთხვევაში, დაამზადებენ პლაკატებსა და ჩაატარებენ აქციას რომელიმე ქარხნის წინ.

სასარგებლო რესურსი: „როგორ დავგეგმოთ და ვანარმოოთ ადვოკატირების კამპანია გარემოსდაცვითი და სოციალური სამართლიანობისათვის“ თბილისი, 2011

http://www.greenalt.org/webmill/data/file/publications/Advocacy_campaign_2011.pdf

48. ბრაკონიერობა

გაკვეთილის მიზანი

გაკვეთილის მიზანია, მოსწავლეებს დაანახოს, რა საფრთხეს წარმოადგენს ბრაკონიერობა ჩვენი გარემოსა და საზოგადოებისთვის, მიაწოდოს ინფორმაცია იმ სახეობების შესახებ, რომლებზეც აკრძალულია ნადირობა საქართველოში და რა პასუხისმგებლობას იწვევს უკანონო ნადირობა.

საკვანძო შეკითხვები

- რა არის ბრაკონიერობა?
- რატომ არ შეიძლება ზოგიერთ სახეობაზე ნადირობა?
- რა პასუხისმგებლობაა გათვალისწინებული უკანონო ნადირობისათვის?

თემატური ცნებები

- ბრაკონიერობა, ნითელი წიგნი, პასუხისმგებლობები უკანონო ნადირობისათვის.

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

მოსწავლეებს გააცანით შემდეგი ვიდეო:

https://www.youtube.com/watch?v=OR0RXXdL_g4

ვიდეოს ნახვის შემდეგ. იმსჯელეთ თემაზე „არა ცხოველებზე ძალადობას“

აქტივობა 2

მიეცით მოსწავლეებს წიგნში მითითებული საშინაო დავალება. მიეცით ინსტრუქციები საშინაო დავალების მომზადებასთან დაკავშირებით. ურჩიეთ, გამოიყენონ თბილისის ზოოპარკის ოფიციალური გვერდი ფეისბუქზე.

https://www.facebook.com/TbilisiZoo/?__tn__=%2Cd%2CP-R&eid=ARCTVCDXEkcqum9Vt8LZBq-h5bwh0JUUGjmsFnZ_b5cvAbtqVQpS7OIPJ5Ansu41o9XS_0-UJFnTi-8G

აქტივობა 3

მიეცით მოსწავლეებს წიგნში მითითებული საშინაო დავალება. მიეცით ინსტრუქციები საშინაო დავალების მომზადებასთან დაკავშირებით. განუმარტეთ, რომ პრეზენტაცია უნდა მოიცავდეს მათ მიერ შერჩეული ძეგლის მოკლე აღწერილობას და მოსწავლეების შეხედულებას ამ ძეგლის მნიშვნელობასთან დაკავშირებით. განუმარტეთ მოსწავლეებს, რომ შემდეგ გაკვეთილზე პრეზენტაციების მოსმენის შემდეგ ისინი კენჭისყრით და ხმათა უმრავლესობის საფუძველზე გადაწყვეტენ, შემდეგ ექსკურსიაზე რომელ ძეგლს მოინახულებენ. შეფასებისთვის იხ. დანართი 17, 18.

V თემა: ეკონომიკა ჩემს თემში	საათების სავარაუდო რაოდენობა– 10 (+4)
საკითხები 1. ფული და ბარტერი; 2. ბაზარი (მოთხოვნა და მიწოდება) და ფასი; 3. კერძო და საზოგადოებრივი საკუთრება; 4. შემოსავალი, ხარჯვა და ბიუჯეტირება (პირადი ფინანსების მართვა); 5. დაზოგვა და ქველმოქმედება.	
ცნებები სოციალიზაცია – მე, პიროვნება, საზოგადოება, საზოგადოებრივი ჯგუფები დემოკრატია, დემოკრატიის პრინციპები – ადამიანის უფლებები, სამართლებრივი დოკუმენტები ინიციატივა – დაგეგმვა, პროფესია, ფინანსები სამოქალაქო მონაწილეობა – მოხალისეობა, ადვოკატირება, ლობირება მდგრადი განვითარება – სამოქალაქო უსაფრთხოება	
საკვანძო შეკითხვები, რომლებზეც მოსწავლე თემის სწავლების პროცესში უნდა დაფიქრდეს: • რატომ არის საჭირო ფული? • როგორ ყალიბდება ბაზარი? ვინ არიან ბაზრის მონაწილეები? • როგორ თანხმდებიან ამა თუ იმ საქონლისა და მომსახურების ფასზე? რა განაპირობებს ფასების ცვალებადობას? • რატომ და როგორ უწყობს ხელს კონკურენცია ეკონომიკის განვითარებას? • როგორ შევაფასოთ საკუთარი შესაძლებლობები? როგორ ვაკეთებთ არჩევანს? • რატომ და როგორ უნდა დავგეგმოთ საკუთარი ბიუჯეტი? • რა ახდენს გავლენას ხარჯვით გადანაცვებებზე? • როგორ გავარჩიოთ საჭიროება და სურვილი? როგორ ვხარჯოთ თანხა გონივრულად? • რატომ არის მნიშვნელოვანი დაზოგვა? • როგორ გამოვიყენოთ საკუთარი რესურსები ჩვენი თემის სასარგებლოდ? სხვის დასახმარებლად?	
აქტივობები • გვიამბეთ/დანერეთ პატარა ამბავი თქვენზე, სადაც გამოიყენებთ სიტყვებს: საქონელი, მომსახურება, ეკონომიკა, მომხმარებელი, მოთხოვნილებები, იაფი, ძვირი, მწარმოებელი. • მოიფიქრეთ სულ მცირე ოთხი-ხუთი გზა (ნაბიჯი), რომელთა შესაბამისადაც ლარი უნდა გამოიყენონ და გადაცვალონ ერთ დღეში. • თხზულება ან მოამზადეთ პრეზენტაცია: ქართული ფულის ისტორია. • ამოარჩიეთ 3 ფინანსური მიზანი. ფინანსური მიზნები ისეთი უნდა იყოს, რომ შესრულება შეძლოთ და დროც გონივრულად განსაზღვროთ. • ყულაბის მომზადება საკუთარი ხელით. • მოთხოვნის გრაფიკის აგება. • მიწოდების გრაფიკის აგება • პირადი ბიუჯეტის შედგენა	

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის. რეკომენდაცია: აქ არის ის იდეები, რომელიც ასახულია მოსწავლის სახელმძღვანელოში და არის კიდევ დამატებით სხვა იდეებიც, რათა სურვილის შემთხვევაში განსხვავებული გემოვნების მასწავლებლებს მეტი არჩევანის საშუალება ჰქონდეთ, მათ შორის მოსწავლეებთან შეთანხმებით და ყველა დემოკრატიული პრინციპის დაცვით.

- პროექტის სახით ექსკურსიის დაგეგმვა (ყურადღების გამახვილება რესურსების მოძიებაზე, ბიუჯეტის შედგენასა და საორგანიზაციო ფუნქციების გადანაწილებაზე ჯგუფის წევრებს შორის);
- კვლევის ჩატარება თემაზე – როგორი დამოკიდებულება აქვთ საქართველოში ადამიანებს ფულის მიმართ?
- საქველმოქმედო პროექტის ორგანიზება, რომლის ფარგლებშიც მოსწავლეები რესურსს მოიპოვებენ სხვადასხვა ჯგუფების დასახმარებლად;
- საგანმანათლებლო ბუკლეტის მომზადება თემაზე – რა როლი აქვს საკუთრებასა და გაცვლას ეკონომიკის განვითარებისთვის;
- ინტერვიუს ჩაწერა და გაანალიზება წარმატებულ ბიზნესმენთან/მენარმესთან იმის შესახებ, თუ როგორ მიაღწია მან წარმატებას, რაზე მოუწია უარის თქმა საიმისოდ, რათა კონკრეტული გეგმა განეხორციელებინა;
- მოსწავლეების მიერ საკუთარი ერთი კვირის (ან ერთი თვის) ბიუჯეტის შედგენა და წარდგენა კლასის წინაშე პრეზენტაციის სახით.

შეფასების ინდიკატორები – მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- საკუთარი ფინანსური შესაძლებლობებისა და კონკრეტული მიზნების შესაბამისად პირადი ბიუჯეტის დაგეგმვა (**მოქ.საბ.1,3,5,6,7,10**);
- გაანალიზოს, თუ რა განაპირობებს ადამიანების ეკონომიკურ აქტივობას; რა ლოგიკით იღებენ ისინი ამა თუ იმ ფინანსურ გადაწყვეტილებას (**მოქ.საბ.2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13**);
- გაანალიზოს, თუ როგორ ყალიბდება ბაზარი (**მოქ.საბ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12**).

მკვიდრი წარმოდგენები

- გაცვლა ეკონომიკური ურთიერთობების საფუძველია;
- ჩვენი სურვილები უსასრულოა, არსებული რესურსი კი – სასრული;
- ფინანსური გადაწყვეტილებების მიღებამდე კარგად უნდა ავწონ-დავწონოთ ჩვენი სურვილები და შესაძლებლობები;
- სტაბილურ შემოსავალს შრომის სანაცვლოდ გამოვიმუშავებთ;
- ფინანსური კეთილდღეობის სანინდარი დაზოგვა და გონივრული ხარჯვაა, და არა დიდი შემოსავლები;
- ჩვენს ხარჯვით ქცევებზე გავლენას ბევრი ფაქტორი ახდენს, მათ შორის, მეგობრები, გარემო, რეკლამა;
- ბაზრის ჩამოყალიბებას მოთხოვნა-მიწოდების ბალანსი განაპირობებს;
- კონკურენციის წყალობით ადამიანები იღებენ ინოვაციურ, ხარისხიან და ხელმისაწვდომ პროდუქციას.

53. ეკონომიკური აზროვნება დაგვეხმარება

ეკონომიკის ელემენტების ცოდნა აუცილებელია არა მხოლოდ მათთვის, ვინც თავისი პროფესიული საქმიანობით მჭიდროდ არის დაკავშირებული ეკონომიკასთან, არამედ ნებისმიერი ადამიანისთვის.

ძალზე მნიშვნელოვანია თითოეული ადამიანი ერკვეოდეს ელემენტარულ ეკონომიკურ საკითხებში, რომელთა უშუალო მონაწილეც თვითონაა და იცოდეს საკუთარი უფლება-მოვალეობები ამ კუთხით.

გაკვეთილის მიზანი

გააზრება, რისთვის არის საჭირო ეკონომიკური უნარ-ჩვევები. ეკონომიკის, როგორც პრაქტიკული საქმიანობის არსისა და მნიშვნელობის განსაზღვრა.

საკვანძო შეკითხვები

- რატომ უნდა მქონდეს ელემენტარული ეკონომიკური განათლება?
- როგორ შევაფასოთ საკუთარი შესაძლებლობები?
- როგორ ვაკეთებთ არჩევანს?
- როგორ გავარჩიოთ საჭიროება და მოთხოვნილება?

თემატური ცნებები

- ეკონომიკა
- არჩევანი
- მოთხოვნილება
- საქონელი და მომსახურება
- მწარმოებელი და მომხმარებელი
- გადაწყვეტილების მიღება

საკლასო აქტივობები

აქტივობა 1

გამონვევა. პროფესიის არჩევასთან დაკავშირებით, სადისკუსიოდ გამოიწვიეთ მოსწავლეები, მათი პრობლემები, გადაწყვეტილებები და მოსაზრებები ძირითად ეკონომიკურ კონცეფციებს (არჩევანი, შეზღუდულობა) დაუკავშირეთ.

აქტივობა 2

ჰკითხეთ მოსწავლეებს,

- ა) რა გადაწყვეტილებების მიღება უნევთ მათ ყოველდღიურად.

ბ) განიხილეთ სიტუაციური ამოცანები, სადაც კარგად ჩანს რომ ადამიანის მოთხოვნილებები შეუზღუდავია, რესურსები კი – შეზღუდული.

გ) დაწერეთ დაფაზე: ეკონომიკის ცნების განმარტება.

- ჰკითხეთ მოსწავლეებს, რას გულისხმობენ, როცა ესმით სიტყვა „ეკონომიკა“. (შესაძლოა, მათ გიპასუხონ, რომ გულისხმობენ „ფულს“).
- აქვს თუ არა კავშირი ფულს ჩვენს განმარტებასთან? (ეკონომიკაში ძირითადად სამუშაოზე გამომუშავებულ ფულს ვიყენებთ, რათა შევძლოთ ჩვენი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. ვცვლით ფულს იმაზე, რაც გვსურს. ჩვენი ეკონომიკა საბაზრო ეკონომიკაა, სადაც ადამიანები ყიდულობენ და ყიდიან საქონელსა და მომსახურებას სხვადასხვა ფასებით. ფული უბრალოდ ამარტივებს გაცვლას).

აქტივობა 3

ესაუბრეთ მოსწავლეებს ადამიანის მოთხოვნილებებისა და მასლოუს სკალის შესახებ. აუხსენით მათ, რომ **საჭიროება** არის ის, რის გარეშეც ადამიანი ვერ იარსებებს: წყალი, სითბო, საკვები... ხოლო **მოთხოვნილება (სურვილი)**, არის ის, რაც ადამიანს სურს რომ ჰქონდეს, მაგრამ მის გარეშე არსებობა შეუძლია. მაგალითად: ავტომობილი, მესამე პიჯაკი, კომპიუტერული თამაშები და სხვა. ადამიანის მოთხოვნილებები უსასრულოა.

აუხსენით, რომ პროფესიის მიუხედავად, არჩევანის წინაშე დგას ყველა ადამიანი; რომ გარკვეულ ეკონომიკურ როლს ყველა მათგანი ასრულებს.

აქტივობა 4

დაფაზე წინასწარ დახაზეთ ქვემოთ მოცემული ცხრილი.

სთხოვეთ მოსწავლეებს, შეავსონ იგი ინდივიდუალურად საქონლისა და მომსახურების ჩამონათვალით, რომელიც სურთ ჰქონდეთ. ჩაწერონ რაც შეიძლება მეტი, 5 წუთის განმავლობაში.

უთხარით მოსწავლეებს:

წარმოიდგინეთ, რომ მსოფლიოში ყველა ადგენს მისთვის სასურველი საქონლისა და მომსახურების ჩამონათვალს. აგრეთვე დაუშვით, რომ შეგიძლიათ შეადგინოთ ჩამონათვალი იმ რესურსებისა, რომლებიც საჭიროა სასურველი საქონლისა და მომსახურების წარმოებისთვის. რომელი სია იქნება უფრო დიდი?

რაზე მიგვანიშნებს განსხვავება ამ სიებს შორის?

საქონელი/მომსახურება	რესურსები

შეზღუდულობა ძირითად ეკონომიკურ პრობლემას წარმოადგენს.

აქტივობა 5

წერილი ბებოს – განხილვა.

წერილის განხილვის შემდეგ მოსწავლეები უნდა მივიდნენ დასკვნამდე.

- ადამიანებს სურთ მეტი საქონელი და მომსახურება.
- საზოგადოებას გააჩნია რესურსები, რომელიც გამოიყენება საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად.
- სამუხაროდ, რადგანაც რესურსები შეზღუდული და ლიმიტირებულია, ყველას სურვილის სრულად დაკმაყოფილება შეუძლებელია.
- მიუხედავად ამისა, საზოგადოებამ, ეკონომიკური საქმიანობის მეშვეობით უნდა აირჩიოს, თუ როგორ გამოიყენოს შეზღუდული რესურსები ადამიანთა სურვილების უკეთ დაკმაყოფილების მიზნით.

აქტივობა 6

სთხოვეთ მოსწავლეებს, იფიქრონ იმ როლის შესახებ, რომელსაც უკვე ასრულებენ როგორც მომხმარებლები. აქვე განუმარტეთ მომხმარებლის ცნება.

შეარჩიეთ ერთი სამომხმარებლო საქონელი, რომელიც მათთვის საინტერესოა (მაგ.: სპორტული ფეხსაცმელი) და ჰკითხეთ, როგორ გადანყვიტეს ფეხსაცმლის ყიდვა. მოსწავლეებმა შეიძლება აღნიშნონ ფეხსაცმლის მარკის დასახელება, მაგრამ უბიძგეთ იმისკენ, რომ განმარტონ, როგორ მიიღეს ყიდვის გადანყვეტილება. პასუხები ჩამოწერეთ დაფაზე.

მათი პასუხებიდან გამოჩნდება, რომ გააკეთეს არჩევანი სხვადასხვა ფაქტორის გათვალისწინებით (*ფასი, მოდა, სეზონურობა, ხარისხი, ფერი, გამძლეობა...*)

ესაუბრეთ სწორი გადანყვეტილების მიღების სირთულესა და სწორი არჩევანის გაკეთების მნიშვნელობაზე.

ეკონომიკა შეისწავლის, თუ როგორ ანაწილებენ ადამიანები, კომპანიები და მთავრობები შეზღუდულ რესურსებს, ანუ როგორ იღებენ ისინი გადანყვეტილებებს შეზღუდული რესურსების პირობებში – აქ შედის გადანყვეტილებები ყიდვა-გაყიდვასთან დაკავშირებითაც.

დავალება

კიდევ ერთხელ დაუკონკრეტეთ მოსწავლეებს ის ცნებები, რომელიც გაკვეთილზე შეისწავლეს და მიეცით რეკომენდაციები პრეზენტაციასთან დაკავშირებით. პრეზენტაციის ხანგრძლივობა 3 წუთს არ უნდა აღემატებოდეს.

შესაძლებელია, მოსწავლეები მცირე ჯგუფებად თავიანთი სურვილის (საერთო ინტერესების) მიხედვით დაყოთ, ანიდივიდუალურად მუშაობა აირჩიონ. გამოკვეთეთ საუკეთესო პრეზენტაციის მქონე ჯგუფი/მოსწავლე. სასურველია მათი მცირე პრიზით დაჯილდოება. ეს პირველივე გაკვეთილზე კიდევ უფრო გაამყარებს მოსაზრებას, რომ ეკონომიკაში გულმოდგინედ შესრულებული დავალების შედეგი წარმატებაა (ამ შემთხვევაში პრიზის სახით). თუმცა, შესაძლებელია საუკეთესო პრეზენტაციის თუნდაც სიტყვიერი აღნიშვნა.

54-55. ფული და ბარტერი

ჩვენ საზოგადოებას ფულის მნიშვნელობა აღიარებული აქვს ნებისმიერი ანგარიშსწორებისას. ფულის საშუალებით ნებისმიერი საქონლის მიღება გაადვილებული და დაჩქარებულია. ფული ეკონომიკის ფუნქციონირებას აიოლებს. მის გარეშე ეკონომიკის განვითარება წარმოუდგენელია.

ყურადღება გაამახვილეთ, რომ ფული სწავლითა და შრომით გამომუშავდება. ჯერ კსნავლობთ, შემდეგ, დაგროვილი ცოდნით ვმუშაობთ.

მიზნები

- მოსწავლეებში დაკვირვებისა და სიტუაციის ანალიზის უნარის განვითარება;
- ფულის ფუნქციების გააზრება;
- საქონლის საქონელზე და საქონელის ფულზე გაცვლის განსხვავების ნათლად დანახვა.

ცნებები

- ფული
- ბარტერული გაცვლა
- ფულის ფორმები

საკვანძო შეკითხვები

- რატომ არის საჭირო ფული?
- როგორ ვხარჯოთ თანხა გონივრულად?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი დაზოგვა?

მოსწავლეები მონაწილეობას მიიღებენ **მოდელირებულ სიტუაციაში**, რაც ფულის

მნიშვნელობის გააზრებასა და მისი როლის შეფასებაში დაეხმარება. გაეცნობიან ფულის ისტორიას, მონაწილეობას მიიღებენ **დისკუსიაში**.

აქტივობა 1

ჰკითხეთ მოსწავლეებს, რას ნატრობენ ადამიანები ყველაზე ხშირად?

წარმოიდგინეთ, რომ მასწავლებელს ერთი ნატვრის შესრულება შეუძლია. დანერეთ ფურცელზე ეს ნატვრა და მას გადაეცით. *სურვილები მრავალფეროვანი არ იქნება – აღმოჩნდება რომ, მოსწავლეთა უმრავლესობა ხანგრძლივ სიცოცხლეს, საკუთარი და ახლობელი ადამიანების ჯანმრთელობას და ბევრ ფულს ნატრობს.*

დისკუსია

რატომ აქვს ფულს ასეთი დიდი მნიშვნელობა ადამიანთა უმრავლესობისათვის?

მოსწავლეები იმსჯელებენ იმაზე, თუ როგორ ეხმარება ადამიანებს ფული, რათა

სხვადასხვა საქონელი და მომსახურება ხელმისაწვდომი გახდეს მათთვის.

აქტივობა 2

- ა) მოახდინეთ დემონსტრირება იმისა, რომ ფული არ არის უბრალოდ ქაღალდი.
- მოსწავლეების თვალწინ დაამზადეთ 5 ლარიანი ბანკნოტი. ჰკითხეთ მოსწავლეებს, ხომ არ სურს რომელიმე მათგანს მისი საჩუქრად მიღება? რატომ? ახლა ნამდვილი 5 ლარიანი აჩვენეთ და იგივე კითხვა დასვით.
- ბ) ფრთხილად დაჭმუჭნეთ ფურცელზე დახატული ფულიც და 5-ლარიანი ბანკნოტიც, დაყარეთ ისინი იატაკზე. სთხოვეთ ერთ-ერთ მოსწავლეს აკრიფოს და ჩაყაროს საკანცელარიო ნაგვის კალათში. დააკვირდით, დაყოვნდება თუ არა 5-ლარიანის გადაგდებაზე. არაფერი უთხრათ მანამდე, ვიდრე მოსწავლე არ მიიღებს გადანყვეტილებას – გადაადგოს თუ არა ბანკნოტი.
- გ) ჰკითხეთ მოსწავლეს, რატომ გადაადგო ან არ გადაადგო მან 5-ლარიანი ბანკნოტი? რა განცდა დაუფულა გადანყვეტილების მიღებისას?
- დ) ჰკითხეთ კლასს, რა გადანყვეტილებას მიიღებდნენ ისინი ანალოგიურ სიტუაციაში? რატომ არის ბანკის მიერ დამზადებული 5-ლარიანი უფრო მნიშვნელოვანი, ვიდრე ჩვენ მიერ ჩვეულებრივი ქაღალდისაგან დამზადებული ფული?
- ე) დაფაზე ჩამოწერეთ მოსწავლეთა პასუხები კითხვაზე: რატომ არის ნამდვილი 5-ლარიანი დახატულზე უფრო მნიშვნელოვანი?

თქვენ მიერ დახატული ფულით ვერაფერს იყიდით, ის არ არის აღიარებული როგორც ფული, არც მყიდველობითი უნარი არ გააჩნია. გამყიდველი მხოლოდ მაშინ მოგცემთ საქონელს, თუ იცის რომ გადახდილი ფულის გამოყენება შესაძლებელი იქნება სხვა საქონლის ყიდვისას. ეს თითოეულმა ადამიანმა ბავშვობიდან იცის. ასე რომ არ იყოს, ადამიანები ყოველდღიურად უამრავ ფულს დაამზადებდნენ.

აქვე შეგიძლიათ გააკეთოთ კომენტარი ფულის დამზადების შესახებ. ყალბი ფულის დამზადება საქართველოს კანონმდებლობით დასჯადია.

აქტივობა 3

წარმოიდგინეთ, რომ ისეთ ქვეყანაში ცხოვრობთ, სადაც ფული არ არსებობს. ამ ქვეყნის თითოეული მოქალაქე გარკვეული საქონლის მფლობელია. დაუშვათ, გაქვთ ნივთი, რომელიც არ გჭირდებათ, მაგრამ გჭირდებათ ის, რაც სხვას აქვს.

- როგორ უნდა მოიქცეთ სასურველი ნივთის მისაღებად?

აქტივობა 4

გაცვლის პროცესში ფულის მნიშვნელობის დემონსტრირების მიზნით ჩაატარეთ

სავაჭრო **თამაში**.

- ა) შემთხვევითი შერჩევით დაფასთან გამოიყვანეთ 10 მონაწილე და სავაჭრო ბარათები დაურიგეთ. თითოეული ბარათი რომელიმე საქონლის სახეს წარმოადგენს. მასზევეა ინსტრუქცია.

ცხრა მოსწავლეს ის საქონელი მიეცემა, რომელიც ინსტრუქციის ბარათზეა მოცემული. ერთ მოსწავლეს არ მიეცემა სასურველი საქონელი (არ დაკმაყოფილდება).

მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზნით ეს პიროვნება სასურველი ნივთის მოსაპოვებლად ვაჭრობას იწყებს. მან ჯერ ამ ნივთის მფლობელი უნდა მოძებნოს,

შემდეგ გაცვლაზე დაითანხმოს. ეს რთული იქნება, რადგან თითოეულ მონაწილეს თავისი ინსტრუქცია აქვს და თამაშის პირობების თანახმად მინიჭებული როლი ბოლომდე უნდა შეასრულოს.

ბ) გააცანით მოსწავლეებს თამაშის პირობები: გაცვლის პროცესში ფული არ გამოიყენება. საქონლის შეძენა (მოპოვება) მხოლოდ **ბარტერული გაცვლით** ხდება.

მოსწავლეები მზად არიან შეიძინონ ერთი სხვა სახის საქონელი. ამ საქონლის დასახელება (რომელზეც დასაშვებია გაცვლა) მოცემულია სავაჭრო ბარათზე.

თამაშის დაწყებისას საქონლით უკმაყოფილო პიროვნებას შეახსენეთ (ასეთი ერთი მოსწავლეა), რომ მან უნდა შეძლოს სასურველი საქონლის მიღება. *დასაწყისში ის მასთან მივა, ვისაც ეს საქონელი აქვს. აღმოჩნდება, რომ ამ საქონლის მფლობელს არ სურს ის, რასაც ეს პიროვნება სთავაზობს. ნათელი გახდება, რომ ამ პიროვნებამ უნდა მიიღოს ის, რაც სხვებს სურთ გაყიდონ.*

ეს სავაჭრო პროცესი გაგრძელდება მანამ, სანამ დაუკმაყოფილებელი პიროვნება არ შეიძენს მისთვის საჭირო საქონელს. თუ თამაში სწორედ წარიმართება, მოხდება 9 გარიგება, ვიდრე ერთი დაუკმაყოფილებელი მონაწილე არ შეიძენს მისთვის საჭირო საქონელს.

არაეფექტური გარიგებების რაოდენობა ხშირად 20-ზე მეტია, ასეთ შემთხვევაში, შეწყვიტეთ თამაში და აუხსენით მოსწავლეებს, რომ პირდაპირ გაცვლას ყოველთვის თან ახლავს მსგავსი გართულებები.

სთხოვეთ მოსწავლეებს მოიფიქრონ:

- როგორ შეიძლებოდა ამ პრობლემის მარტივად მოგვარება?
- რამდენი გაცვლის ოპერაცია დასჭირდა მობილური ტელეფონის მფლობელს სასურველი მაგნიტოფონის მისაღებად (თუ შედგა საერთოდ ეს გაცვლა)?
- რატომ გაჭიანურდა ეს პროცესი?
- როგორ გადაჭრა ეს პრობლემა საზოგადოებამ?
- რომელი ზღაპარი გაგახსენდათ ამ თამაშის შესრულებისას?
- რამდენი გაცვლითი ოპერაცია დასჭირდებოდა მობილურის მფლობელს, ფული რომ ჰქონოდა?

მსჯელობა ისე უნდა წარიმართოს, რომ მოსწავლეები მივიყვანოთ დასკვნამდე:

- აუცილებელია მყიდველსა და გამყიდველს შორის შუამავალი – ფული არსებობდეს.
- ფულის დახმარებით სასურველი ნივთის მიღება გაადვილებული და დაჩქარებულია.
- გაცვლა გამოსავალი არ არის, თუ აღმოჩნდება, რომ მფლობელს თქვენი შეთავაზება არ სურს.

წარმოიდგინეთ, რომ საზოგადოებაში, სადაც ფული არ არსებობს, ავტომობილის შეძენა სურთ. ძნელია განსაზღვრო, თუ რომელი და რა რაოდენობის ნივთებით შეიძლება მისი შეფასება: რამდენი ლიტრი ღვინო ან რამდენი კილოგრამი თხილია ავტომობილის ღირებულების ტოლფასი? ეს სიტუაცია კურიოზულად მოგეჩვენებათ, ჩვენ ხომ ისე მივეჩვიეთ ფულს, რომ არავინ ფიქრობს სხვადასხვა საქონლის ურთიერთშესაბამისობაზე, არც ნატურით მოითხოვს ვინმე ხელფასს.

ჩვენი საზოგადოება ფულის მნიშვნელობას ნებისმიერი ანგარიშსწორებისას აღიარებს. ასეა მთელ ცივილიზებულ სამყაროში.

თამაშის დასრულების შემდეგ დასვით შემდეგი კითხვები:

- ა) როგორ გგონიათ, სხვადასხვა ადამიანები საგნებს სხვადასხვაგვარად აფასებენ? რატომ? (დიახ, რადგან მათი განათლება, ფასეულობები, გემოვნება, პრიორიტეტები სხვადასხვაგვარია).
- ბ) რა განსაზღვრავს პროდუქტის ღირებულებას? (ინდივიდების მიერ უპირატესობის მინიჭება – არჩევა. ძვირადღირებულია, ხარისხიანი, მოდური, ეკოლოგიურად სუფთა. უზარისხო, სიცოცხლისათვის საშიშ ან მოდიდან გასულ საქონელზე არჩევანს არავინ აკეთებს).
- გ) რა მიზნებს ემსახურება ფული? (დაგროვებას, გაცვლას, ღირებულების გაზომვას).

ფულის ისტორიის გაცნობისას ყურადღება გაამახვილეთ ფულის ფორმების შეცვლის მიზეზებზე.

შეახსენეთ მოსწავლეებს, რომ ქართული ფულის ისტორია 26 საუკუნეს ითვლის. სთხოვეთ ამ საკითხთან დაკავშირებით გაიხსენონ ისტორიაში ნასწავლი მასალა.

რეკომენდაცია 1: სასურველია, მოსწავლეებს საქართველოს ეროვნული ბანკის ფულის მუზეუმი დაათვალიერებინოთ (თუ შესაძლებელია) ან დაავალოთ მასალების მოძიება <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=111> ამ გვერდზე წარმოდგენილია ქართული ფულის მოჭრისა და მიმოქცევის ისტორია ჩვენს წელთაღრიცხვამდე IV საუკუნიდან მოყოლებული.

რეკომენდაცია 2: ამავე ან მომდევნო გაკვეთილისთვის გამოიყენეთ ერთ-ერთ აქტივობად ქვემოთ მოცემული საქართველოს ეროვნული ბანკის რჩევები. შეგიძლიათ დაურიგოთ თითოეულ მოსწავლეს მისი ასლები (2 გვერდი) ან სთხოვეთ, ეს ინფორმაცია მოიძიონ ვებგვერდზე. დაუსვით შემდეგი ან თქვენი გემოვნებით კითხვები: **ა) მონიშნეთ, რომელი რჩევაა თქვენთვის მისაღები და რომელი არა, პასუხი დაასაბუთეთ.**

ბ) რომელი უფლებების ცოდნა გამოგადგებათ, მოწონებული რჩევის რეალიზებისას? რომელი მოვალეობების შესრულება დაჭირდებათ?

გ) რომელი უსაფრთხოების წესების დაცვა იქნება მნიშვნელოვანი შერჩეული რჩევის რეალიზებისთვის?

რჩევები შეგიძლიათ იხილოთ აქ: https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/efse/sb/budget_ge_combined.pdf

მოგზაურობა ფულის სამყაროში: https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/efse/sb/history_of_money_ge_combined.pdf

გაქვთ მობილური ტელეფონი - შექენის მსურველი - გსურთ გაცვალოთ მაგნიტოფონზე	გაქვთ ბეჭედი - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ ოქროს კალამზე
გაქვთ მაგნიტოფონი - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ კომპიუტერზე	გაქვთ ოქროს კალამი - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ სადილზე რესტორანში
გაქვთ კომპიუტერი - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ სათვალეზე	სადილი რესტორანში - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ კონცერტის ბილეთზე
გაქვთ სათვალე - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ ხელთათმანზე	გაქვთ კონცერტის ორი ბილეთი - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ ფერწერულ ტილოზე
გაქვთ ხელთათმანი - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ ბეჭედზე	გაქვთ ფერწერული ტილო - მფლობელი - გაცვალეთ მხოლოდ მობილურ ტელეფონზე

57-58. ვყიდულობთ რაც გვსურს?

საქონლისა და მომსახურების ფასები მყიდველებისა და გამყიდველების ქცევაზე მოქმედი პირობების ცვლილების შესაბამისად იცვლება. ამ გაკვეთილში განხილულია მოთხოვნისა და მიწოდების კანონი, მოთხოვნის ცვლილებაზე მოქმედი მთავარი მიზეზები და ამ ცვლილებების გავლენა საბაზრო ფასებზე.

მიზანი

მოსწავლეები ახსნიან, როგორ იცვლება მოთხოვნა და მიწოდება. განსაზღვრავენ გავლენას ფასებსა და საქონლის რაოდენობაზე.

საკვანძო შეკითხვები

- როგორ იცვლება მოთხოვნა?
- როგორ იცვლება მიწოდება?
- რატომ უნდა ვიცოდეთ მოთხოვნის და მიწოდების კანონების შესახებ?

ცნებები

- ფასი
- მოთხოვნა
- მიწოდება
- მოთხოვნის კანონი
- მიწოდების კანონი

აქტივობა 1

სთხოვეთ მოსწავლეებს გაიხსენონ, რას ნიშნავს მოთხოვნილება.

ყურადღება გაამახვილეთ მოთხოვნასა და მოთხოვნილებას შორის არსებულ განსხვავებაზე.

აქტივობა 2

განიხილეთ სიტუაცია 1.

შეგიძლიათ „გასაყიდად“ კლასში 1 ხაჭოს ნამცხვარი შეიტანოთ ან 1 ჩურჩხელა, ჩირი, ვაშლი. რატომ მაინცდამაინც ეს პროდუქტები? იმიტომ, რომ სასარგებლო ტკბილეულია, ჯანსაღ ცხოვრებას უწყობს ხელს, ბავშვებს უყვართ და ხელმისაწვდომია. შეიძლება სხვა ნებისმიერი პროდუქტი გამოიყენოთ, ოღონდ ის დაბალფასიანი უნდა იყოს, რათა მოსწავლეს შეეძლოს მისი ყიდვა.

ფასი - P	მოთხოვნის რაოდენობა - Q
①	8
2	5
4	2
6	1

დაფაზე წინასწარ დახაზეთ ფასისა და მოთხოვნის ცხრილი.

ჰკითხეთ მოსწავლეებს, რამდენი მათგანი იყიდის სკოლის ბუფეტში ნამცხვარს 1 ლარად. მიღებული შედეგი შეიტანეთ ცხრილში.

იგივე კითხვები დასვით ფასის ზრდის თითოეულ შემთხვევაში. ეს მონაცემებიც შეიტანეთ ცხრილში.

კლასში მოთხოვნის რაოდენობა, რა თქმა უნდა, სულ სხვა იქნება (რადგან ზუსტად ამ რაოდენობის მოსწავლე არ იქნება თანახმა ამ ფასებისა), მაგრამ ყველა შემთხვევაში დაცული იქნება მთავარი პრინციპი: ფასის ზრდასთან ერთად იკლებს მოთხოვნის რაოდენობა.

გააგრძელეთ მოსწავლეთა გამოკითხვა 4 ლარამდე. კიდევ ერთხელ აღნიშნეთ, რომ რაც უფრო იზრდება ფასი, მით უფრო მცირდება მოთხოვნის რაოდენობა. ეს კარგად ჩანს თქვენ მიერ შედგენილ ცხრილში. ამის შემდეგ აუხსენით მოსწავლეებს, რომ სწორედ ეს არის მოთხოვნის კანონი.

მოთხოვნის კანონი არის შემდეგია: რაც უფრო იზრდება საქონლისა და მომსახურების ფასი, მით უფრო მცირდება მოთხოვნის რაოდენობა.

აქტივობა 3

სთხოვეთ მოსწავლეებს, შეადგინონ ფასების გაზრდის გამო, კონკრეტული საქონლის მიმართ საკუთარი რეაგირების ცხრილი. ასევე სთხოვეთ, ჩამოთვალონ მოთხოვნის ცვლილების რაც შეიძლება მეტი მიზეზი, რომელიც ფასის ცვლილებას არ უკავშირდება. (ბუფეტში ნამცხვარზე ფასები იმიტომ გაიზარდა, რომ ბოლო დროს გაიზარდა ფქვილის ფასი, რის გამოც მიმწოდებლებმა ფასები გაზარდეს).

განიხილეთ **სიტუაცია 2**.

ახლა ყველა მოსწავლე იქნება მწარმოებლის/მიმწოდებლის როლში.

დახაზეთ ფასისა და მიწოდების ცხრილი დაფაზე.

ფასი -P	მიწოდების რაოდენობა - Q
①	8
2	10
4	13
6	14

შესთავაზეთ მოსწავლეებს მწარმოებლების როლი და ჰკითხეთ: რამდენი მათგანი გაყიდის 1 ლარად ბუფეტში ხაჭოს ნამცხვარს.

მიღებული შედეგი შეიტანეთ ცხრილში. იგივე კითხვები დასვით ფასის ზრდის თითოეულ შემთხვევაში.

მიწოდების რაოდენობა თქვენ შესაძლოა სულ სხვა მიიღოთ, მაგრამ ყველა შემთხვევაში დაცული იქნება მთავარი პრინციპი: ფასის ზრდასთან ერთად იზრდება მიწოდების რაოდენობა. ანუ გამყიდველი მით მეტ პროდუქტს გამოიტანს გასაყიდად, რაც უფრო ძვირად გაყიდის.

გააგრძელეთ ასე 4 ლარამდე. გაყიდვის მსურველი მოსწავლეების რაოდენობა ფასის გაძვირებასთან ერთად გაიზრდება. სწორედ ეს გამოხატავს მიწოდების კანონის არსს: რაც უფრო იზრდება ფასი, მით უფრო იზრდება მიწოდების რაოდენობა.

აქტივობა 4

სთხოვეთ მოსწავლეებს მოიფიქრონ, რა იქნება ნამცხვრის გასაყიდი ფასი. სთხოვეთ მათ, მოძებნონ ორივე ცხრილში ისეთი ფასი, რომლის დროსაც მოთხოვნისა და მიწოდების რაოდენობა ტოლია. ჩვენი ნიმუშების მიხედვით ეს ფასი არის 1 ლარი. სწორედ ერთი ლარის პირობებში მოთხოვნის რაოდენობა დაემთხვა მიწოდების რაოდენობას. ამიტომაც ქვია მას წონასწორული ფასი.

აქტივობა 5

რისთვის არის მნიშვნელოვანი მოსწავლემ იცოდეს მოთხოვნის კანონის და მიწოდების კანონის შესახებ?

მიწოდებისა და მოთხოვნის ცვლილება შესაბამისი ფასების ცვლილებას იწვევს; თავის მხრივ, ამ ცვლილებებს მყიდველები და გამყიდველები ყიდვისა და გაყიდვის შესახებ თავიანთ გადაწყვეტილებებს უსადაგებენ. ამ კანონებისა და მათი პრაქტიკული გამოყენების შესახებ ელემენტარული ცოდნა მნიშვნელოვანია როგორც მწარმოებლისთვის, ასევე მომხმარებლისთვის.

აქტივობა 6

„ასწავლეთ თუთიყუშს მოთხოვნა და მიწოდება და თქვენს წინაშეა ეკონომისტი“. ამ გამონათქვამზე დაყრდნობით ჩართეთ მოსწავლეები დისკუსიაში.

არის თუ არა სიმართლის მარცვალი ამ გამონათქვამში? (დიახ, რადგან მოთხოვნა და მიწოდება ღრმა წარმოდგენას იძლევა არა მხოლოდ ცალკეულ ეკონომიკური პრობლემების, არამედ მთელი ეკონომიკური სისტემის შესახებ).

59-60. ჩემი და სხვისი

ბაზარზე არსებული მრავალი საქონელი და მომსახურება კერძო სექტორშია წარმოებული. თუმცა ზოგი საქონელი და მომსახურება კი სახელმწიფოს მიერ არის წარმოებული.

მიზანი

მოსწავლეებმა გაიგონ საკუთრების სახეები არსი და მნიშვნელობა.

ცნებები

- კერძო საკუთრება
- საზოგადო საკუთრება; საზოგადოებრივი საქონელი და მომსახურება;
- კერძო საქონელი და მომსახურება;
- „უბილეთო მგზავრის“ პრობლემა.

აქტივობა 1: გამოწვევა

გაკვეთილის დასაწყისში სთხოვეთ მოსწავლეებს, იმსჯელონ შესაბამისი საკითხების ირგვლივ.

- ვეშაპები ოკეანეში არავის საკუთრებაში არ არის, ამიტომაც ბრაკონიერები უმონყალოდ ნადირობენ მათზე. წინილებს ფერმაში კი მეპატრონე ჰყავთ, ამიტომ ისინი უფრო მეტად მრავლდებიან, ვიდრე ვეშაპები.
- სანახევრო ყანა ნიშნავს, რომ მას მინიმუმ 2 მფლობელი ჰყავს. ერთმანეთის შემხედვარე პატრონებს მოსავალი ჩიტმა შეუჭამა.
ორივე შემთხვევა ხაზს უსვამს კერძო საკუთრების უპირატესობას.
- ადამიანები მეტად უფროხილდებიან საკუთრებაში არსებულ ქონებას.
- სიტყვა საკუთრების შესაბამისი სიტყვებია: ფლობა, მემკვიდრეობა, ქონება, მონაპოვარი.

აქტივობა 2: სიმულაცია

1. მონაწილეებს უთხარით, რომ დღეს ჩაუტარდებათ მოულოდნელი საკონტროლო წერა, რომელშიც 3 კითხვა იქნება მოცემული. მოსწავლეებს აჩვენეთ შეკრული ან დაწებებული კონვერტები, რომელშიც თითქოსდა არის როგორც კითხვები, ასევე მისი პასუხები.

მოსწავლეებს უთხარით, რომ საჭიროა სკოლის ფონდის შევსება, ამიტომ, თქვენ ყიდით კონვერტს 1 ლარად. ის მოსწავლეები, რომლებიც იყიდიან საკონტროლოს კითხვებს პასუხებით, ტესტირებიდან განთავისუფლდებიან. უთხარით, რომ მზად ხართ შეადგინოთ მსურველების სია.

2. თითოეულ მოსწავლეს დაურიგეთ ორი პატარა ფურცელი. სთხოვეთ, რომ ერთზე დაწერონ სახელი და გვარი, ხოლო მის ქვეშ „დიახ“ ან „არა“, იმისდა მიხედვით, უნდათ თუ არა მისი შეძენა.

მოსწავლეებს უთხარით, შეინახონ მეორე ფურცელი მეორე რაუნდისათვის. შეაგროვეთ ფურცლები და დაითვალეთ შედეგები. შემდეგ ეს შედეგები დაწერეთ დაფაზე სათაურის – „პირველი რაუნდი“ ქვეშ.

3. მოსწავლეების ნაწილი დათანხმდება შეთავაზებას. მათ, ვინც იყიდა კონვერტი, უთხარით, რომ სხვებს არ აჩვენონ.
4. ახლა კი უთხარით მოსწავლეებს, რომ ქალაქის ეკონომიის მიზნით თქვენ გადაწყვიტეთ საკონტროლო კითხვები პასუხებთან ერთად გადაგეტანათ სლაიდზე (ან დიდ პლაკატზე). ჯერ-ჯერობით პასუხები არ აჩვენოთ. უთხარით, რომ ყველას მოგვიანებით აჩვენებთ.
5. მოსწავლეებს შეახსენეთ, რომ თქვენ ჯერ კიდევ ყიდით ამ ინფორმაციას 1 ლარად. მოსწავლეებს ისევ სთხოვეთ, დაწერონ სახელი და გვარი, ხოლო მის ქვეშ „დიახ“ ან „არა“, იმისდა მიხედვით, უნდათ თუ არა მისი შეძენა. შეაგროვეთ ფურცლები და დაითვალეთ შედეგები. შემდეგ ეს შედეგები დაწერეთ დაფაზე – „მეორე რაუნდის“ ქვეშ.

თვალსაჩინოება – საკონტროლო წერის კითხვები/პასუხებით/

- 1) ვის ეკუთვნის სიტყვები: „ამ სამყაროში არაფერი არ არის მუდმივი სიკვდილისა და გადასახადების გარდა“. **(ბენჯამინ ფრანკლინი).**
- 2) ვინ დაწერა „მასალები საქართველოს ეკონომიკური ისტორიისათვის“? **(ივანე ჯავახიშვილი).**
- 3) რას ნიშნავს გამოთქმა „**უფასო სადღილი არ არსებობს**“? **(შესაძლოა ადამიანი თვითონ უფასოდ იღებდეს რაიმე საქონელს ან მომსახურებას, მაგრამ მისი წარმოებისათვის ხარჯებს სხვა პირი ან სახელმწიფო გაიღებს).**

ამ კითხვების პასუხი მოსწავლეებმა არ იციან, სწორედ ამიტომ ფიგურირებს აზრი პასუხების ყიდვის შესახებ.

6. ჰკითხეთ მოსწავლეებს:

- ა) პირველ რაუნდში რატომ უნდოდა მოსწავლეთა მეტ რაოდენობას საკონტროლოს პასუხების ყიდვა, ვიდრე მეორე რაუნდში? **(პირველ რაუნდში ინფორმაცია ხელმისაწვდომი იყო მხოლოდ იმათთვის, რომლებმაც იგი შეიძინეს. მეორე რაუნდში ზოგიერთი მოსწავლე მიხვდა, რომ თუ ერთი ვინმე მაინც გადაიხდის 1 ლარს პლაკატზე დაწერილი საკონტროლო წერის პასუხების ჩვენებაში, მასწავლებელი ვერ შეძლებს სხვებისაგან მის დაფარვას).**
- ბ) ახსენით, რომ კერძო საქონელი და მომსახურება – ეს არის ის, რომლებიც შეიძლება შეძენილი და მოხმარებული იქნას ერთი პირის მიერ ერთხელ, და ის ადამიანები, რომლებიც ფულს არ იხდიან ამ საქონელში, მას ვერ მოიხმარენ. მოსწავლეებს სთხოვეთ, მოიყვანონ კერძო საქონლის მაგალითები **(ხაჭაპური, ავტომობილი, კინოს ბილეთები, და ა.შ).**
- გ) მოსწავლეებს ჰკითხეთ, რომელ რაუნდში შეიძლება ჩაითვალოს გაყიდული საკონტროლო წერის პასუხები კერძო საქონლად? **(პირველ რაუნდში).** რატომ?
- დ) ახსენით, რომ საზოგადოებრივი საქონელი, – ეს ისეთი საქონელია, რომელიც შეიძლება ერთდროულად ბევრმა ადამიანმა გამოიყენოს, რადგანაც მისი მიღება ადვილია. ამავე დროს მისი რაოდენობა არ მცირდება. საზოგადოებრივი საქონელი არ შეიძლება ამოვიღოთ იმ პირების მოხმარებიდან, რომლებიც მასში ფულს არ იხდიან.

საზოგადოებრივი საქონლის შემთხვევაში, ცალკეული პირები თვითნებურად არ გადაიხდიან მასში ფულს, რადგანაც, შეუძლიათ იგი ისედაც მიიღონ, ანუ ფული სხვამ გადაიხადოს, ხოლო თვითონ „უბილეთოდ იმგზავრონ“.

- ე) მოსწავლეებს სთხოვეთ, ახსნან რატომ გახდა სლაიდზე (პლაკატზე) დაწერილი საკონტროლო წერის პასუხები საზოგადოებრივი საქონელი? სთხოვეთ, მოიყვანონ სხვა მაგალითები. **(გზები, ეროვნული თავდაცვა, საზოგადოებრივი განათლება, მუქურები, ამინდის პროგნოზი, ქუჩების განათება, პოლიცია და სახანძრო სამსახური, ეროვნული ტყეები და ნაკრძალები...).**
- ვ) როდესაც ინფორმაცია საკონტროლო წერის პასუხების შესახებ ყველასათვის ხელმისაწვდომი გახდა, რა დაემართა მისი შეძენის სტიმულს? **(მოსწავლეებს ნაკ-**

ლები სტიმული ჰქონდათ ფული გადაეხადათ მასში, – ეს არის სწორედ „უბილეთო მგზავრის“ პრობლემა).

ზ) თუ მომხმარებელს ამა თუ იმ საქონლის შეძენის უმნიშვნელო სტიმული აქვს, მაშინ რა დაემართება წარმოებული საქონლისა და მომსახურების რაოდენობას? (სულ უფრო და უფრო მცირდება მისი წარმოების სტიმული).

თ) რამდენადაც მომხმარებლებს არ აქვთ სურვილი ამ საქონლისა და მომსახურების შეძენისა, ვინ გადაიხდის მასში ფულს? (სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს იმ საქონლისა და მომსახურების წარმოება, როდესაც ადგილი აქვს ერთობლივ მოხმარებას, ანდა როცა ძნელია აიძულო მომხმარებელი, ამაში ფული გადაიხადოს).

7. მოსწავლეებს სთხოვეთ, მოიფიქრონ პასუხები საკონტროლო კითხვებზე. გამარჯვებული გამოავლინეთ პრინციპით „ვინც პირველი“, თუმცა სავარაუდოა, რომ ამ კითხვებზე ისინი პასუხს ვერ გაგცემენ. რამდენიმე წუთი დაუთმეთ შეჯიბრს და ბოლოს აჩვენეთ დაფარული სლაიდი (პოსტერი).

საზოგადოებრივი საქონლისა და მომსახურების წარმოება. საზოგადოებრივია საქონელი და მომსახურება, რომელსაც „ვერ წაართმევ“ მათ, ვინც არ იხდის, ისინი ამ საქონელსა და მომსახურებას მაინც მიიღებენ. კერძო სექტორი ამ საქონელსა და მომსახურებას არ აწარმოებს, რადგან მწარმოებლებმა იციან, რომ მათთვის მისი გაყიდვა შეუძლებელი იქნება. საზოგადოებრივი საქონელი და მომსახურება საზიარო მოხმარებით ხასიათდება. **საზიარო მოხმარება** ნიშნავს, რომ საქონელი და მომსახურება შეიძლება ერთზე მეტმა პირმა მოიხმაროს და ამავე დროს სხვების მიერ მოსახმარი პროდუქტის რაოდენობა არ შემცირდეს. **მაგალითი:** ეროვნული თავდაცვა, გზები, მაგისტრალები, სკვერები და ა.შ.

აქტივობა 3

წაიკითხეთ ტექსტი „ერთი დღე გიორგის ცხოვრებიდან“ და უპასუხეთ კითხვებს.

62-63. პრაქტიკუმი

შემაჯამებელ გაკვეთილი მრავალნაირ ალტერნატივას სთავაზობს მოსწავლეებს. შევეცადეთ, ბოლო დავალებები ყველასთვის სახალისო და ბევრი მოსწავლის ინტერესებზე მორგებული ყოფილიყო.

ზოგი მოსწავლე, ვფიქრობთ, ბიუჯეტის შედგენას ამჯობინებენ, შემოქმედებითი აქტივობების მოყვარულები ვიდეორგოლის შექმნას შეეცდებიან, ეკონომიკური აზროვნებისა და ბიზნეს ინტერესების მქონენი მენარმეობის გეგმებს დააწყობენ, ვისთვისაც ადამიანთა უფლებები და ეკოცნობიერებაა ინტერესის საგანი, ისინი ისეთ წარმოებაზე დაიწყებენ ფიქრს, როგორიც ჩაგრულებზე ზრუნვას, სუფთა ეკოსისტემის შენარჩუნებას დაეხმარება.

თავისთავად ცხადია, მზადება რამდენიმე გაკვეთილით ადრე უნდა დაიწყოს.

წინასწარ უნდა შეათანხმოს შეფასების რუბრიკებიც. გთავაზობთ მაგალითებს. იხ. დანართი 20-23.

შეფასების რუბრიკები დანართი 1

განმავითარებელი შეფასების რუბრიკა

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა: მე მაქვს უფლებები		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	მოსწავლეს შესაბამისი უნარები კარგად აქვს განვითარებული.	მოსწავლე საჭიროებს შესაბამისი უნარების განვითარებას.
არგუმენტირებული მსჯელობა		
შემოქმედებითი უნარები		
პრევენციის ზომების განსაზღვრა		
სწორი კომუნიკაცია ჯგუფის წევრებთან		
პრეზენტაცია		

დანართი 2

თვითშეფასების რუბრიკა

კრიტერიუმები	ძლიერად	საშუალოდ	სუსტად
შემიძლია პრობლემის აღმოჩენა			
ვპოულობ გადაჭრის გზებს			
პრაქტიკაში ვახორციელებ			
გადმოვცემ ჩემ მიღწევებს პრეზენტაციის სახით			

დანართი 3

ურთიერთშეფასების რუბრიკა

კრიტერიუმები	ძლიერად	საშუალოდ	სუსტად
შეუძლია პრობლემის აღმოჩენა			
პოულობს გადაჭრის გზებს			
პრაქტიკაში ახორციელებს			
გასაგებად გადმოსცემს პრეზენტაციის სახით			
შეუძლია გუნდში მუშაობა			

დანართი 4

შედეგები	1-2	3-5	6-7	8-10
საინტერესო შესავალი	ტრაფარეტული და უინტერესოა	არის აუდიტორიის დაინტერესების მცდელობა	საინტერესოდ არის მონოდებული	მოძიებული აქვს დამატებითი მასალა, რაც მას ეფექტურს ხდის
თემის გასაგებად წარმოდგენა	დარღვეულია ლოგიკა და ბუნდოვანია	ნაწილობრივ გასაგებია და განმარტებას მოითხოვს	ლოგიკურადაა აგებული, შეინიშნება მცირედი ხარვეზები	თემა ლოგიკურადაა აგებული, წარმოდგენილი საკითხები ნათელი და გასაგებია
საუბარი	დაბნეულია და გაუგებრად საუბრობს	ხშირად ჩერდება და ერთსა და იმავეს იმეორებს	გამართული და გასაგებია	გამართული და გასაგებია, არ ორჭოფობს, საუბრობს დარწმუნებით
დასკვნები	არ არის გაკეთებული	დასკვნები გაუმართავი და ულოგიკოა	ლოგიკურია და კარგად არის ჩამოყალიბებული	ლოგიკური და ორიგინალურია, ამჟღავნებს არგუმენტირებულ მსჯელობის უნარს
აუდიტორიასთან კონტაქტი	ვერ ახერხებს აუდიტორიის დაინტერესებას	მისი მსჯელობა აინტერესებს აუდიტორიას	გრძნობს და ითვალისწინებს აუდიტორიის ინტერესებს	კარგად აქვს გამომუშავებული კომუნიკაციის უნარი
თვალსაწინოებების გამოყენება	არ იყენებს	იყენებს მწირედ	იყენებს დიაგრამებსა და ცხრილებს	იყენებს ახალ ტექნოლოგიებს
პასუხები აუდიტორიის შეკითხვებზე	უჭირს პასუხის გაცემა	პასუხები არ არის გამართული	თითქმის ყველა კითხვას პასუხობს	გამართულად და დამაჯერებლად პასუხობს ყველა კითხვას

დანართი 5

კრიტერიუმები	მაღალი ჩართულობა	საშუალო	მცირე
პრობლემის დადგენა	7- 10	4- 7	1-3
პრობლემის გადაჭრის გზების დაგეგმვა			
დამხმარე და პასუხისმგებელი უწყებებისა და პირების მოძიება			
ურთიერთობა დამხმარე და პასუხისმგებელ პირებთან და უწყებებთან			
მოსწავლეთა მოხალისეობრივი მონაწილეობა			
პროექტის შეფასება			
სამომავლო გეგმების დასახვა, ან შესრულებული სამუშაოს სამომავლო განვითარება, ან სარგებელი			

დანართი 6

შეფასების რუბრიკის ფორმა

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა: მე მაქვს უფლებები		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
არგუმენტირებული მსჯელობა	2	
შემოქმედებითი უნარები	2	
პრევენციის ზომების განსაზღვრა	2	
სწორი კომუნიკაცია ჯგუფის წევრებთან	2	
პრეზენტაცია	2	

დანართი 7

შეფასების რუბრიკა

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა: კვლევითი პროექტი		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
საკითხის განსაზღვრა	2	
ინტერვიუ	2,5	
მოპოვებული ინფორმაციის დამუშავება	2,5	
შემოქმედებითი და ლოგიკური აზროვნება	2	
პრეზენტაცია	2	

დანართი 8

შეფასების რუბრიკა

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი	
თემა: კვლევითი პროექტი	
დავალების პირობა	
შეფასების კრიტერიუმები	კომენტარი
საკითხის განსაზღვრა	
ინფორმაციის მოპოვება	
ლოგიკური აზროვნება	
შემოქმედებითი უნარები	
პრეზენტაცია	

დანართი 9

განმავითარებელი შეფასების რუბრიკა

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა: კვლევითი პროექტი		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი

დანართი 10

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა: კვლევითი პროექტი		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
პრობლემის განსაზღვრა	2	
პრობლემის გადაჭრის გზის ძიება	2,5	
მოპოვებული ინფორმაციის დამუშავება	2,5	
სწორი კომუნიკაცია საჭირო ადამიანებთან	2	
პრეზენტაცია	2	

ასევე შეგვიძლია შევთავაზოთ თვითშეფასების რუბრიკა

კრიტერიუმები	რა ვისწავლე პრაქტიკუმის ფარგლებში	ვისთან ერთად ვიმუშავე	რა გავაკეთე	რა ვერ გავა- კეთე	რას ველი შემ- დეგი პრაქტი- კუმებისგან
კომენტარი					

დანართი 11

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა: კვლევითი პროექტი		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
საკითხის განსაზღვრა	2	
ინტერვიუს კითხვარის მომზადება	2,5	
მოპოვებული ინფორმაციის დამუშავება	2,5	
შემოქმედებითი და ლოგიკური აზროვნება	2	
პრეზენტაცია	2	

ასევე შევთავაზოთ თვითშეფასების კითხვარიც

კრიტერიუმები	რა ვისწავლე კვლევის ფარგ- ლებში	ვისთან ერთად ვიმუშავე	რა გავაკეთე	რა ვერ გავა- კეთე	რა შედეგები მომცა კვლევამ
კომენტარი					

დანართი 12

შეფასების რუბრიკა

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
საკითხის კვლევა	3	
ორგანიზება	3	
შემოქმედებითობა	2	
ლოგიკური აზროვნება	2	

დანართი 13

შეფასების რუბრიკა

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
პრობლემის კვლევა	2	
მოქმედების დაგეგმვა	2	
სამუშაოს ძირითადი ნაწილი	4	
პრეზენტაცია	2	

დანართი 14

	ჩანს რეკლამის სამიზნე ჯგუფი	ჩანს რეკლამის მიზანი	რეკლამის სათქმელი ნათლადაა ჩამოყალიბებული
კარგი			
საშუალო			
სუსტი			

დანართი 15

შეფასების რუბრიკა

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
პრობლემის განსაზღვრა	2	
აქტივობის მოფიქრება	2	
მშობლების ჩართულობა	2	
შემოქმედებით უნარები	2	
მონაწილეობა ორგანიზებისას	2	

დანართი 16

დისკუსიის პროცესში ყველა მონაწილეობდა და აზრს გამოთქვამდა, კომუნიკაცია ინტერაქციული იყო	ყოველთვის	ხანდახან	იშვიათად
დისკუსია მიმდინარეობდა თემის ირგვლივ, თემას არ ასცდენია			
ჯგუფის წევრების არგუმენტები და კონტრარგუმენტები უღერდა ლოგიკურად			
ჯგუფმა თავი მოუყარა არგუმენტებსა და კონტრარგუმენტებს, შეძლო ჩამოეყალიბებინა საბოლოო აზრი მოცემული თემის შესახებ.			

დანართი 17

კლასი მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
ინფორმაციის მოძიება	4	
პრეზენტაცია	3	
ლოგიკური აზროვნება	3	

დანართი 18

რა იყო ამ გაკვეთილზე ჩემთვის ყველაზე საინტერესო	რა ვისწავლე ამ გაკვეთილზე	რა გავაკეთე ამ გაკვეთილზე	რას ველოდი და ვერ მივიღე ამ გაკვეთილიდან	ვისთან ერთად ვიმუშავე	რა გავაკეთე წარმატებულად	რა გავაკეთე წარუმატებლად	რა გავაკეთე წარუმატებლად

დანართი 19

გამოიყენეთ მოსწავლეთა თხზულების შეფასების განმავითარებელი რუბრიკა:

	ჩანს საკითხის ირგვლივ მიღებული ინფორმაცია	ჩანს შემოქმედებითი უნარები	იგრძნობა თანაგრძნობა დაობლებული ცხოველები-სადმი	თხზულება ენობრივად გამართულია
სუსტი				
საშუალო				
კარგი				

დანართი 20

შეფასების რუბრიკა

კლასი		
მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა ერთი თვის ბიუჯეტი		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
საკუთარი მოთხოვნებიების სწორად განსაზღვრა	3	
ფასების სწორად განსაზღვრა	3	
საქველმოქმედო თანხების გადადება	0.5	
დანაზოგის გაკეთება	0.5	
შთამბეჭდავი პრეზენტაცია	3	

დანართი 21

შეფასების რუბრიკა

კლასი		
მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა გონიერი მომხმარებელი		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
პრობლემების განსაზღვრა	2	
საინტერესო იდეა	3	
ვიდეორგოლი, პლაკატი თუ ტექსტი	3	
ფუნანსური საფრთხეების განსაზღვრა	2	

დანართი 22

შეფასების რუბრიკა

კლასი		
მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა მინდა გავხდე მენარმე		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
მენარმეობის იდეა	2	
დასაბუთება, რატომ იქნება მომგებიანი ესა თუ ის საქმე	2	
დასაბუთება, როგორ შეძლებს განხორციელებას	2	
დასაბუთება, რომ მომავალში უზრუნველყოფს თავის ფინანსურ უსაფრთხოებას	2	
პრეზენტაცია	2	

დანართი 23

შეფასების რუბრიკა

კლასი		
მოსწავლის სახელი, გვარი		
თემა: ღირებულებების დასაცავად დაფუძნებული წარმოება		
დავალების პირობა		
შეფასების კრიტერიუმები	ქულები	კომენტარი
იდეა	2	
დასაბუთება, რომ მენარმეობა წარმატებული იქნება	2	
დასაბუთება, რომ მენარმეობა წაადგება ეკოლოგიას ან ადამინთა უფლებებს	2	
განხორციელების გეგმა	2	
წარდგინება	2	

რჩევები პირადი ბიუჯეტის შესადგენად: https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/efse/sb/buget_ge_combined.pdf

ბულინგი და მისი მართვა

მაია ცირამუა

როგორ ამოვიცნოთ ბულინგი (ჩაგვრა) ბავშვებში – რჩევები

რა არის სასკოლო ბულინგი, როგორ ამოვიცნოთ ის და რა (არ) უნდა გავაკეთოთ მის წინააღმდეგ საბრძოლველად? გთავაზობთ ბავშვთა ფსიქოლოგ მაია ცირამუას ნაშრომსა და რჩევებს ბულინგზე, რომელიც სკოლებისთვისაა განკუთვნილი, თუმცა მშობლებისა და სხვა დაინტერესებული პირებისთვისაც საინტერესოა. ნაშრომში გამოყენებულია ინფორმაცია სხვადასხვა კვლევებისა და სამეცნიერო დასკვნებიდან.

რა არის ბულინგი?

ბულინგი (ინგლისური სიტყვიდან bullying, bully) თანატოლთა შორის ძალადობისა და ჩაგვრის ერთ-ერთ, საკმაოდ სპეციფიკურ ფორმას წარმოადგენს. ბულინგის ამოცნობა საკმაოდ რთულია, რადგან ის რამდენიმე ნიშნით განსხვავდება აგრესიული ქცევის სხვა გამოვლინებებისგან, ასე, მაგალითად – ძალადობის შემცველი ყველა ქცევა არ წარმოადგენს ბულინგს (მშობლის მხრიდან ბავშვის ფიზიკური დასჯა ძალადობაა, თუმცა ბულინგი არ არის), ისევე, როგორც არსებობს თანატოლთა ჩაგვრის ისეთი ფორმები, რომლებიც თითქოსდა მოკლებულია ძალადობის ნიშნებს – როცა თანაკლასელები არ ესაუბებიან ერთ-ერთ მოსწავლეს, რთულია ისაუბრო თვალსაჩინო ძალადობრივ აქტზე, თუმცა ბულინგი სახეზეა. იდენტიფიკაციის სირთულეების გამო, ბულინგი ხშირად არ აღიქმება პრობლემად და, შესაბამისად, მისი მართვის საჭიროებაც არ დგება. ამავდროულად, საზოგადოებაში არსებობს მრავალი მითი, რომელიც ხელს უწყობს იმას, რომ ძალადობის ეს ფორმა კიდევ უფრო „უჩინარი“ გახდეს.

მითები და რეალობა ბულინგზე

მითები	რეალობა
ბულინგი ნორმალური მოვლენაა. მას ყოველთვის ჰქონდა და ექნება ადგილი;	ამდაგვარი მიდგომა ხელს უწყობს ბულინგის ნორმალიზებას, ნორმალურ მოვლენად აღქმას. ადამიანები ხშირად თავს იმშვიდებენ ან იმართლებენ იმით, რომ „ბავშვები ყოველთვის ჩხუბობდნენ“, ან „ეს პრობლემა ლოკალური არ არის“. შესაძლოა ეს ასეც იყოს, თუმცა მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში დიდი ხანია ამ პრობლემას ბრძოლა გამოუცხადეს და უამრავი ანტიბულინგური პროგრამა შექმნეს, რაც თანაბრად იცავს მსხვერპლსაც და მოძალადესაც
ყოველ ბავშვს უნდა შეეძლოს თავის დაცვა. ამიტომ ბულინგი გარკვეული დოზით საჭიროც კია ბავშვის გაძლიერებისათვის;	მეცნიერულად დადგენილი ფაქტია, რომ ბულინგის მსხვერპლებს უჩნდებათ ქცევითი, ემოციური და აკადემიური პრობლემები და ამასთანავე დგანან დეპრესიის, შფოთვისითი აშლილობის, დაბალი თვითმეფასების, სუიციდის მაღალი რისკის ქვეშ

ბულინგის შესახებ ვინმესთვის (განსაკუთრებით უფროსებისათვის) თქმა, დასმენა, ენის მიტანა ბავშვური საქციელია, “ჩაშვებაა”;	პირიქით, მსოფლიოში არსებული ანტი-ბულინგური პროგრამები ითვალისწინებს ბავშვებისათვის არაძალადობრივი კომუნიკაციის ფორმების სწავლებას, სადაც გადამწყვეტი როლი ენიჭება, ერთი მხრივ, ბავშვებისათვის მეორე მხრივ კი, უფროსებისათვის იმის სწავლებას, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია უფროსი ადამიანების ინფორმირება მათდამი განხორციელებული ძალადობის შესახებ
ბულინგი ეხება ბავშვების მხოლოდ მცირე რაოდენობას;	Olweus -ის კვლევის (1993) მიხედვით, სასკოლო ბულინგს თითქმის ყოველდღიურად განიცდის სკოლის კონტიგენტის 10%, 30 % ერთხელ მაინც გამხდარა ბულინგის მსხვერპლი, ხოლო 60% ამ ყველაფრის შემსწრეა და ცხოვრობს შიშით „ეს დღეს დაემართა სხვას, ხვალ დამემართება მე“, გამოდის, რომ ბულინგი მოიცავს სკოლის სრულ კონტიგენტს.
ბულინგის შემთხვევების უმეტესი ნაწილი ხდება არა სკოლაში, არამედ სკოლის გარეთ;	კვლევები აჩვენებს, რომ ხშირად სკოლა წარმოადგენს სივრცეს, სადაც პროეცირდება სკოლის გარეთ არსებული პრობლემები ისევე, როგორც სკოლაში არსებული ძალადობა ტოვებს მის კედლებს
ბიჭები გვევლინებიან ბულინგის გამტარებლის როლში, ხოლო გოგონები – მსხვერპლის	ბულინგის სამიზნე შეიძლება გახდეს ორივე სქესის მოსწავლე, ისევე, როგორც მოძალადის როლში შეიძლება მოგვევლინოს გოგონაც და ბიჭიც თანაბრად
დახმარება ესაჭიროება ბულინგის მსხვერპლს, აგრესორი კი უბრალოდ უნდა დაისაჯოს.	ბულინგის მართვისა და პრევენციის მთავარი ღერძია, შეამციროს როგორც ძალადობა, ასევე მსხვერპლის ვიქტიმიზაცია, რაც საჭიროებს არა მხოლოდ მსხვერპლის, არამედ ბულინგის გამტარებლის (აგრესორის) დახმარებას

ბულინგის სამი ძირითადი მახასიათებელი, რომელიც გვეხმარება მის ამოცნობაში:

- ერთი ან რამდენიმე ინდივიდი, რომელსაც აქვს განცდა, რომ ფლობს რაიმე სახის ფიზიკურ, სოციალურ ან ინტელექტუალურ უპირატესობას, ჩაგრავს ერთ ან რამდენიმე პირს;
- ჩაგვრა მიზანმიმართულია (გაცნობიერებული განზრახვა ფიზიკური ან სულიერი ტკივილი მიაყენონ მსხვერპლს);
- მსხვერპლის ჩაგვრა არ არის ლოკალური და ერთჯერადი, არამედ პერსისტენტულია

რა მიაწინებს ბულინგის არსებობაზე?

- ძალთა ასიმეტრია
- ფიზიკური ან მორალური ზიანის არსებობა
- შემთხვევების სიხშირე და განმეორებადობა

ბულინგის დროს, როგორც ოლვეუსის კვლევებმა აჩვენეს, ზიანდება არა უშუალოდ მსხვერპლი, არამედ ისინიც, ვინც ამ მოვლენის შემსწრე და მწყურებელია. შესაბამისად, პრობლემა ბევრად უფრო მასშტაბურია, ვიდრე ეს ერთი შეხედვით ჩანს.

ტერმინთა განმარტებები:

ბულინგის გამტარებელი (Bully) – პირი, რომელიც ახდენს ფიზიკური, სოციალური ან ინტელექტუალური უპირატესობის დემონსტრირებას სხვებისადმი მიზანიმართული ფიზიკური ან ემოციური ზიანის მიყენებით.

მსხვერპლი – პირი, რომელიც არის ბულინგის სამიზნე და რომლის მიმართაც ხორციელდება მიზანიმართული ძალადობა.

ბულინგის შემსწრე – პირი, რომელიც არის მოვლენების შემსწრე და თავისი პოზიციით ან პასიურია და ეთახმება, ან იგნორირებას უკეთებს, ან ილაშქრებს მის წინააღმდეგ.

როგორც კვლევები აჩვენებს, არ არის დიდი სხვაობა ბულინგის გამტარებელსა და მსხვერპლს შორის, 75 % მოსწავლეებისა, რომლებიც აღმოჩნდნენ მსხვერპლის როლში, თავად გვევლინება მოძალადის როლში.

ბულინგი აზიანებს:

- უშუალო მსხვერპლს
- ძალადობის შემსწრეებს
- თავად ბულინგის გამტარებელს

ჩვენ ხშირად გვესმის მოსაზრება, რომ ბულინგი ბავშვური ოინბაზობაა, ხუმრობაა, ბავშვური სიცელქეა და ა. შ. როგორ შეიძლება განვასხვავოთ უბრალო ხუმრობა მიზანიმართული ჩაგვრისაგან?

მითები	რეალობა
ნორმალური ბავშვური „სიცელქე“ ხდება შემთხვევით და „მსხვერპლიც“ შემთხვევითია	ბულინგი ინციდენტი განმეორებადია და ინციდენტის მონაწილეები არ იცვლებიან (ბულინგის გამტარებელი/მსხვერპლი)
ქცევის მოტივაცია არ არის – ერთმა მხარემ მიიღოს ის, რაც მას სურს	ქცევის მთავარი პატერნია მანიპულაცია იმისათვის, რომ აუცილებლად მიიღოს ის, რას სურს
მხარე, რომელმაც ზიანი მიაყენა წუხს ამაზე და გრძნობს პასუხისმგებლობა	მხარე, რომელმაც ზიანი მიაყენა ცდილობს მოახდინოს მომხდარის მინიმიზირება, გადააბრალოს სხვას ან თავად მსხვერპლს და არ გრძნობს მომხდარზე პასუხისმგებლობა

მხარე, რომელმაც ზიანი მიაყენა მიდის კომპრომისზე და დგამს ნაბიჯებს, რათა მოგვარდეს პრობლემა	მხარე, რომელმაც ზიანი მიაყენა არ მიდის არანაირ კომპრომისზე და არ ცდილობს პრობლემის გადაჭრას
ზიანი შემთხვევითია	ზიანის მიყენება წინასწარ განზრახულია
მოსწავლეებს შორის ინტერაქცია ზოგადად არ არის დაძაბული და მიყენებული ზიანიც (ფიზიკური, ემოციური) მსუბუქია	მოსწავლეებს შორის ინტერაქციაში წამყვანია ფიზიკური ან ემოციური ზიანის მიყენების მუქარა და ზოგადად ურთიერთობა დაძაბულია
ორივე „მხარეს“ აქვს თანაბარი წყენა და ბრაზი	ბულინგის გამტარებელი ჩანს „მშვიდი“, ხოლო მსხვერპლი ნაწყენია ან სახეზეა მძაფრი ემოციური რეაქცია
სიტუაციის მთავარ მახასიათებელს არ წარმოადგენს ძალაუფლების ან კონტროლის დემონსტრირება	სიტუაციაში წამყვანია ძალაუფლებისა და კონტროლის დემონსტრირება

სად ვხვდებით ბულინგის შემთხვევებს?

ბულინგის შემთხვევებს ვხვდებით ყველგან. საგულისხმოა, რომ საუკეთესო გარემო ბულინგისათვის არის დეზორგანიზებული სკოლა, რომელსაც აკლია მუდმივი და ეფექტური დისციპლინა. ყველაზე ხშირად ბულინგის შემთხვევები თავს იჩენს იმ ადგილებში, სადაც ნაკლებად მოძრაობენ ან ხვდებიან უფროსები – სათამაშო მოედნები, სასკოლო ავტობუსები, დერეფნები, სასადილო და მოსასვენებელი ოთახები. უფროსებისთვის ხშირად უჩინარია ბულინგი, რომელსაც ვხვდებით საკლასო ოთახებში. ამასთანავე, თითქმის უმართავია კიბერ-ბულინგი, ძალიან რთული გასაკონტროლებელია, თუ როდის, როგორ და ვისგან ხორციელდება ძალადობა ვირტუალურ სივრცეში, რის გამოც ის იქცა ერთ-ერთ ყველაზე მზარდ და ცხელ მოვლენად სკოლის საშუალო და მაღალ კლასებში.

მოსწავლეები ხშირად აღნიშნავენ, რომ მასწავლებლები და სკოლის ადმინისტრაციის წარმომადგენლები არ იმჩნევენ, არ ზრუნავენ და ვერ მართავენ ბულინგის შემთხვევებს, რადგან, როგორც მოსწავლეები მიუთითებენ, ბულინგის გამტარებლები ხშირად რჩებიან დისტანციაზე. ზრდასრულების ახლოს ყოფნის შემთხვევაშიც, ისინი მშვენივრად ახერხებენ დარჩენა ზრდასრულების ყურადღების მიღმა და გააგრძელონ მსხვერპლის ჩაგვრა მოკლე და ეფექტური გზებით. Bully-ის ანეული წარბები, დაჟინებული მზერა, მისი ჟესტები და მანერები მუდმივად აკონტროლებენ გარემოს და მსხვერპლი არის მუდმივი ემოციური სტრესის ქვეშ.

ზემოთ თქმული რომ შევაჯამოთ: „ბულინგი“ (bullying, bully) – ფიზიკური და/ან ფსიქოლოგიური სასტიკი მოპყრობის და ურთიერთობის ხანგრძლივი პროცესია ერთი ბავშვის ან ბავშვების ჯგუფის მიერ სხვა ბავშვის (ბავშვების) მიმართ. ის, ვინც ბულინგს მიმართავს, მსხვერპლის დაშინებას და დამორჩილებას ისახავს მიზნად.

მსოფლიოში აღიარებულია: ბულინგის მსხვერპლი ბავშვები, რომლებიც თანატოლთაგან დაცინვის, ძალადობის მსხვერპლნი ხდებიან, პრაქტიკულად, ყველა ჯგუფში არსებობენ, მიუხედავად ქვეყნისა, ჯგუფის სტატუსისა, ჯგუფში ადამიანების რაოდენობისა.

ბულინგის მართვა შესაძლებელია, თუ უფროსები აღიარებენ მას როგორც პრობლემას, შეძლებენ მის ამოცნობას და განიზრახავენ როგორც მსხვერპლის, ასევე ბულინგის გამტარებლის დახმარებას.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ბულინგი შეიძლება გამოიხატებოდეს როგორც ფიზიკურ ჩაგვრაში, ასევე, ემოციურ ზეწოლაში. ასევე ვხვდებით შერეულ ფორმებსაც, როცა მსხვერპლი ერთდროულად ფიზიკური და ემოციური ჩაგვრის ობიექტია.

ბულინგის სწორი იდენტიფიკაციისათვის მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ, რომ ის არსებობს პირდაპირი (ღია) და ირიბი (ფარული) ფორმებით:

1. პირდაპირია ბულინგი, როცა თანატოლები მსხვერპლს ღიად აყენებენ შეურაცხყოფას, თავს ესხმიან, ხელს კრავენ, დასცინიან და ა.შ.
2. ირიბი ბულინგი გულისხმობს ისეთ ქცევას, როცა ბავშვს ტკივილს აყენებენ უშუალო აგრესიის გამოყენების გარეშე. მაგალითად, არ ელაპარაკებიან, არ აძლევენ საერთო საქმიანობაში ჩართვის საშუალებას და სხვა.

ქცევითი პატერნები, რომლებიც დამახასიათებელია ბულინგისათვის:

- დამაკნინებელი მეტსახელების შერქმევა; დაცინვა; მუქარა; შანტაჟი; ხელისკვრა; ფიზიკური შეურაცხყოფა (ხელის წამორტყმა, წიხლის ამორტყმა და სხვა); ჯგუფიდან გარიყვა; დამამცირებელი წარწერები; ნივთების წართმევა, დაზიანება; იგნორირება; მუშტებით ან
- ფეხებით ცემა; გამოძალვა; ცილისწამება; ჭორების გავრცელება

ვინ ხდება მსხვერპლი?

უფრო სწორია საკითხი დავსვათ ასე – ვინ არის რისკ-ჯგუფში? რადგან ბულინგის მსხვერპლად შეიძლება იქცეს ნებისმიერი მოსწავლე, რომელიც ოდნავ მაინც განსხვავდება უმრავლესობისგან. მაგალითად: დაბალი; მაღალი; წყნარი, შენელებული; გამორჩეულად ჭკვიანი; ღარიბი; ჟღალთმიანი; სათვალისანი; გამხდარი; მდიდარი; მსუქანი; უბრალოდ, განსხვავებული...

თანატოლთა მხრიდან ჩაგვრის (ბულინგის) რისკ-ჯგუფში არის მოსწავლე:

- თუ მას აქვს შიში იმ გარემოსადმი, სადაც იმყოფება (სკოლა, ინსტიტუცია)
- თუ მას აქვს დაბალი სოციალური უნარები
- თუ მას არ აქვს ჯგუფთან კომუნიკაციის გამოცდილება

მსხვერპლს ძირითადად ახასიათებს:

- შფოთვა, სხვადასხვა სოციალურ სიტუაციებში უსაფრთხოების განცდის არარსებობა;
- თვითმკვლელობაზე ფიქრი;
- დასწავლილი უმწეობა; „მსხვერპლის“, „დამარცხებულის“ როლის მიღება;
- ყურადღების, მეხსიერების გაუარესება;
- დასწავლილი აგრესიული ქცევა.

როგორ ამოვიცნოთ მსხვერპლი?

მსხვერპლის ქცევა განსაკუთრებული თავისებურებებით გამოირჩევა. თუ კარგად დააკვირდებით, ის ცდილობს კლასში ძირითადად ჩუმად იყოს, არ ერთვება აქტივობებში და განცალკევებით ზის, კარგად ეწყობა აღმზრდელებს, ცუდად – თანატოლებს; მისი ნივთები ხშირად მიმოყრილი ან დამალულია; მას ხშირად დასცინიან, აბუჩად იგდებენ, მოიხსენიებენ დამამცირებელი მეტსახელით, რაზეც შესაძლოა თვითონაც „პოზიტიურად“ რეაგირებდეს. მაგალითად, დამცირებებზე საპასუხოდ ხშირად „სულელურად“

ილიმის, ცდილობს თვითონაც გაიხუმროს ან გარბის და ტირის; ჯგუფური სამუშაოს ან თამაშის დროს მას იგნორირებას უკეთებენ, ან თუ დავალებაა შესასრულებელი, ყველაფერს მას აკეთებინებენ. მსხვერპლი ზოგჯერ ცდილობს „მოისყიდოს“ თანატოლები, ამიტომ შესაძლოა ის ნებას რთავდეს ჯგუფს, მასზე იცინოდნენ. ამ სახით მიღებული ყურადღებაც კი მათთვის მნიშვნელოვანია. ასევე, მათ ახასიათებთ საკუთარი ნივთების გაჩუქება, მოძალადისგან მიღებული „დავალების ხალისით შესრულება“ (მაგალითად, სხვას ავნოს, სხვისი ნივთები გადამალოს და ა. შ.).

ბულინგის გამტარებელისათვის (Bully) დამახასიათებელია:

ხშირად ისინი ფიზიკურად ძლიერები არიან, ახასიათებთ ქარბი ენერგია, მჭევრმეტყველება და საკუთარ თავზე გადაჭარბებული წარმოდგენა. შეუძლიათ სხვებზე ზეგავლენის მოხდენა, „უფროსობის“ და სხვების დაქვემდებარების ძლიერი მოთხოვნები აქვთ, გამომწვევად და აგრესიულად იქცევიან უფროსებთან. ახასიათებთ საჩვენებელი პოპულარობა, ძალაუფლების, მბრძანებლობის დიდი სურვილი.

ბულინგის გამტარებლის ძალადობრივი ქცევის მიღმა შესაძლოა სერიოზული ემოციური პრობლემები იდგეს, რომელთა გადაფარვასაც ის სწორედ „ძალის“ დემონსტრირებით ცდილობს. ზოგჯერ მას სურს ამ ქცევით:

ყურადღება მიიქცის;

- დაბალი თვითშეფასება შენიღბოს;
- არ შეუძლია მეგობრობა, არ აქვს შესაბამისი სოციალური უნარები – მაგალითად, თანაგრძნობის უნარი;
- არა აქვს საკუთარ ქცევაზე პასუხისმგებლობის განცდა;
- აქვს მაღალი შფოთვა და დაძაბულობა;
- იმპულსურები არიან და ადვილად ბრაზდებიან;
- კონფლიქტების გადაჭრის უნარის დეფიციტი აქვს;
- ზედმეტად დამოკიდებულია თანატოლებზე, აქვს მათი მიბაძვისკენ სწრაფვა;
- მას აქვს შიში იმისა, რომ თვითონ არ დაამცირონ;
- ზოგჯერ ის, უბრალოდ, მონყენილია.

როგორც კვლევები და პრაქტიკოსთა გამოცდილება აჩვენებს, ბულინგის გამტარებლები ხშირად ხდებიან ბავშვები, რომლებიც იზრდებიან ოჯახებში, სადაც დომინირებს აღზრდის ავტორიტარული სტილი – ბავშვი, რომელიც დაშინებულია სახლში, ცდილობს დათრგუნული რისხვა და შიში მასზე სუსტ თანატოლებზე „ამოანთხიოს“; ასევე, ბავშვები, რომლებიც იზრდებიან ემოციური სითბოსა და მხარდაჭერის ნაკლებობის პირობებში.

პრობლემის გადაჭრა

ბულინგის პრობლემის გადაჭრა იწყება ამ მოვლენის არა როგორც „ნორმალურად“ აღქმით, არამედ მისი, როგორც ძალადობრივი ქმედების აღიარებით. სხვა დამოკიდებულების შემთხვევაში ჩვენ ვერ შევძლებთ ბულინგის გამტარებლისა და მსხვერპლის დახმარებას და პირიქით, შესაძლოა შეუქცევადი პროცესების განვითარებას შევუწყოთ ხელი. რა ნაბიჯები უნდა გადავდგათ თანატოლთა შორის ძალადობის შემთხვევების შესასწავლად და შესამცირებლად?

ნაბიჯი პირველი:

დავინწყით ბულინგის შემსწრის (bystander -ის) გაძლიერებით. რადგან ბულინგის შემთხვევები ხშირად ხდება სხვების თანდასწრებით, ძალიან მნიშვნელოვანია წავახალისოთ უფროსები, მათ შორის მშობლები, ხელი შეუწყონ საკუთარ შვილებში ძალადობის შემთხვევებისადმი შეურიგებელი დამოკიდებულების, პასუხისმგებლიანი ქცევის ჩამოყალიბებას, რაც გამოიხატება იმაში, რომ მათ უნდა გააკეთონ შეტყობინება ბულინგის შემთხვევების აღმოჩენისას და არ უნდა იქცნენ ბულინგის გამტარებლის თუნდაც პასიურ მხარდამჭერებად. ძალიან მნიშვნელოვანია გავაცნობიეროთ, რომ ტრიადაში ბულინგის გამტარებელი – მსხვერპლი – ბულინგის შემსწრე, ამ უკანასკნელს მნიშვნელოვანი და გადამწყვეტი როლი აქვს, როგორც ძალადობის შემთხვევების პრევენციისათვის, ასევე მართვისათვის.

როგორც კვლევები აჩვენებს, ბულინგის ისეთი ფორმები, რომლებიც მსხვერპლის დამცირებას და აბუჩად აგდებას იწვევს, გაცილებით ღრმა ემოციურ კვალს ტოვებს ადამიანზე, ვიდრე თუნდაც ფიზიკური ჩაგვრა. ასეთი ძალადობის შემთხვევებისაგან მოსწავლეთა დაცვა სრულიად შესაძლებელია, თუ ბულინგის გამტარებლის დამამცირებელი ქმედებისას (მაგალითად, მეტსახელით მიმართვა, ნივთის დამალვა, საჯარო იგნორირება და სხვა) ე. წ. შემსწრეები არ გახდებიან მოვლენის პასიური ან აქტიური მხარდამჭერები (მაგალითად, თუ ბულინგის შემსწრეც იცინის, ან იგნორირებას უკეთებს მსხვერპლს, უყურებს „სანახაობას“, როგორ ეძებს გადამალულ ნივთს მსხვერპლი და ა. შ.) შემსწრეთა მხარდამჭერის გარეშე კი, ბულინგის გამტარებლის ქცევა აზრს მოკლებული ხდება და მსხვერპლიც უფრო დაცულად გრძნობს თავს.

ბევრ ევროპულ და ამერიკულ ანტიბულინგურ პროგრამაში მნიშვნელოვანი დატვირთვა მოდის შემსწრეთა კლუბებზე, სადაც მოსწავლეები ერთიანდებიან ბულინგის წინააღმდეგ, აწყობენ სხვა და სხვა ანტიბულინგურ აქტივობებს.

არსებობს შემსწრეთა მოქმედების ამდაგვარი ალგორითმი, რომელიც შემდეგი აკრონიმის სახითაა შემოთავაზებული :

- თქვი!
- იფიქრე, ვიდრე იმოქმედებ!
- ცხადად გამოხატე, რას განიცდი!
- გაეცალე სიტუაციას!
- შეწყვიტე სიცილი (იგულისხმება დაცინვა) და გამოიყენე იუმორი სიტუაციის განმუხტვისათვის!
- დატოვე ბულინგის გამტარებელი ყურადღების გარეშე!
- უთხარი ამის შესახებ შენთვის სანდო უფროს ადამიანს!

როგორც ვხედავთ, შემსწრეთა მოქმედების ალგორითმში წამყვანია ბულინგის გამტარებლის ქცევის იგნორირება და მოზრდილი ადამიანის ინფორმირება მომხდარის შესახებ (ეს შეიძლება იყოს მასწავლებელი, უფროსკლასელი, მშობელი). ცხადია, იგულისხმება, რომ შეტყობინების მიღების შემთხვევაში მოზრდილი ადამიანის რეაქციაც უნდა იყოს ადეკვატური- თუ მასწავლებელი ან მშობელი ფიქრობს, რომ „ბავშვები არიან, იჩხუბებენ და მორიგდებიან“ და მიღებულ ინფორმაცია აღიქმება არა პრობლემად, არამედ „ბავშვურ სიცელქედ“, ცხადია, ბულინგის შემთხვევა დარჩება რეაგირების გარეშე.

ნაბიჯი მეორე

შეტყობინების მიღების შემდეგ უნდა მოხდეს ინფორმაციის შეგროვება:

- თავად მსხვერპლისგან;
- ბულინგის შემსწრეებისგან;

მოპოვებული ინფორმაციის საფუძველზე კი პასუხი უნდა გაეცეს შემდეგ კითხვებს:

- ბულინგის რეალურობა;
- განხორციელების პირობები (ადგილი, დრო);
- ხანგრძლივობა;
- ძირითადი გამოვლინებები;
- ფორმა (ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, შერეული);
- ინტენსივობა;
- მიზანი;
- მონაწილეთა რაოდენობა;

ნაბიჯი მესამე

შემთხვევის შესწავლის შემდეგ მნიშვნელოვანია გაირკვეს მონაწილეთა როლები, კერძოდ:

1. ბულინგის გამტარებელი – ადამიანი, რომელიც დევნის და აშინებს მსხვერპლს;
2. მსხვერპლი – ადამიანი, რომელზეც მიმართულია აგრესია;
3. ბულინგის შემსწრე (დამცველი) – ადამიანი, რომელიც მსხვერპლის მხარეზეა და ცდილობს აგრესიისგან მის დაცვას;
4. ბულინგის შემსწრე (მომხრე) – ადამიანი, რომელიც აგრესორის მხარეზეა, უშუალოდ არ მონაწილეობს ბულინგში, მაგრამ არც წინააღმდეგობას უწევს;
5. ბულინგის შემსწრე (დამკვირვებელი) – ადამიანი, რომელმაც იცის აგრესიული ზემოქმედების დეტალების, დამცირებების შესახებ, მაგრამ ნეიტრალიტეტს იცავს.

ნაბიჯი მეოთხე

ჩატარებული ანალიზის შედეგად მნიშვნელოვანია გაირკვეს შემდეგი:

- ბულინგის თითოეული მონაწილის მოტივაცია;
- რა პირობებში არ ხორციელდება ბულინგი;
- მოვლენები, რომლებიც დროში ემთხვევა ბულინგს, რადგანაც ზოგიერთი მათგანი შეიძლება მისი წინაპირობა ან შედეგი იყოს;
- სიტუაციის კონცეფცია, რომელიც ბულინგის ყველა მონაწილეს გააჩნია;
- მომხდარის მთლიანი დინამიკა.

ბულინგის შემთხვევის იდენტიფიკაცია, პროცესში ჩართული პირების როლების დადგენა და სიტუაციის სწორი ანალიზი ბულინგის პრევენციის საუკეთესო შესაძლებლობაა. ასევე, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, თანატოლთა შორის ჩაგვრის შემთხვევების მართვისათვის გადამწყვეტი როლი ენიჭებათ ბულინგის შემსწრეებს, რომელთა მომზადება ხდება სპეციალური ანტიბულინგური პროგრამების გამოყენებით, სადაც მთავრი აქცენტია დასმული მოსწავლეებში ფასეულობათა ისეთი სისტემის ჩამოყალიბებაზე და იმ სოციალური უნარების განვითარებაზე, რომლებიც პოზიტიური ახალგაზრდული კულტურის დამკვიდრებას ემსახურება, სადაც ნახალისებულია არაძალადობრივი კომუნიკაცია, ასერტულობა და მაღალი სამოქალაქო შეგნება.

სახელმძღვანელო შექმნილია „ბულინგის დაძლევაზე მიმართული სასკოლო საპილიტე პროგრამის“ ფარგლებში, რომელსაც ახორციელებს არაძალადობრივი კომუნიკაციის ინსტიტუტი ფონდ ღია საზოგადოება – საქართველოს მხარდაჭერით

გამოყენებული ლიტერატურის სია

ინტერაქტიული მეთოდები პრაქტიკაში, სოფიკო ლობჯანიძე, მაია ფირჩხაძე, მანანა რატიანი, ნინო ლომიძე, ნინო ჭიაბრიშვილი, რუსუდან თედორაძე, მაია ჯალიაშვილი, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი;

ინკლუზიური განათლება, ნიტა მაისურაძე, დიანა ანფიმიადი, მაია კუდავა, მარიამ გოდუაძე, თეონა ბექიშვილი, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, 2018;

დემოკრატიული კულტურის კომპეტენციების სარეკომენდაციო ჩარჩო, ევროკავშირის პროექტი, 2019;

პროფესიული უნარები, მაია ფირჩხაძე, მანანა ბოჭორიშვილი, მარინე ჯაფარიძე, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, 2016.

ასევე ინტერნეტრესურსები:

იუნისეფის ოფიციალურ ინტერნეტ გვერდზე განთავსებული მასალები:

<https://www.unicef.org/georgia/ka>

საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის ოფიციალური ვებგვერდი

<http://www.tolerantoba.ge/index.php?id=1317206702&kat=295>

კავშირ საფარის ოფიციალური ვებგვერდი

<https://sapari.ge/>

ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის ბიუროს ოფიციალური ვებგვერდი

<https://ge.boell.org/ka>